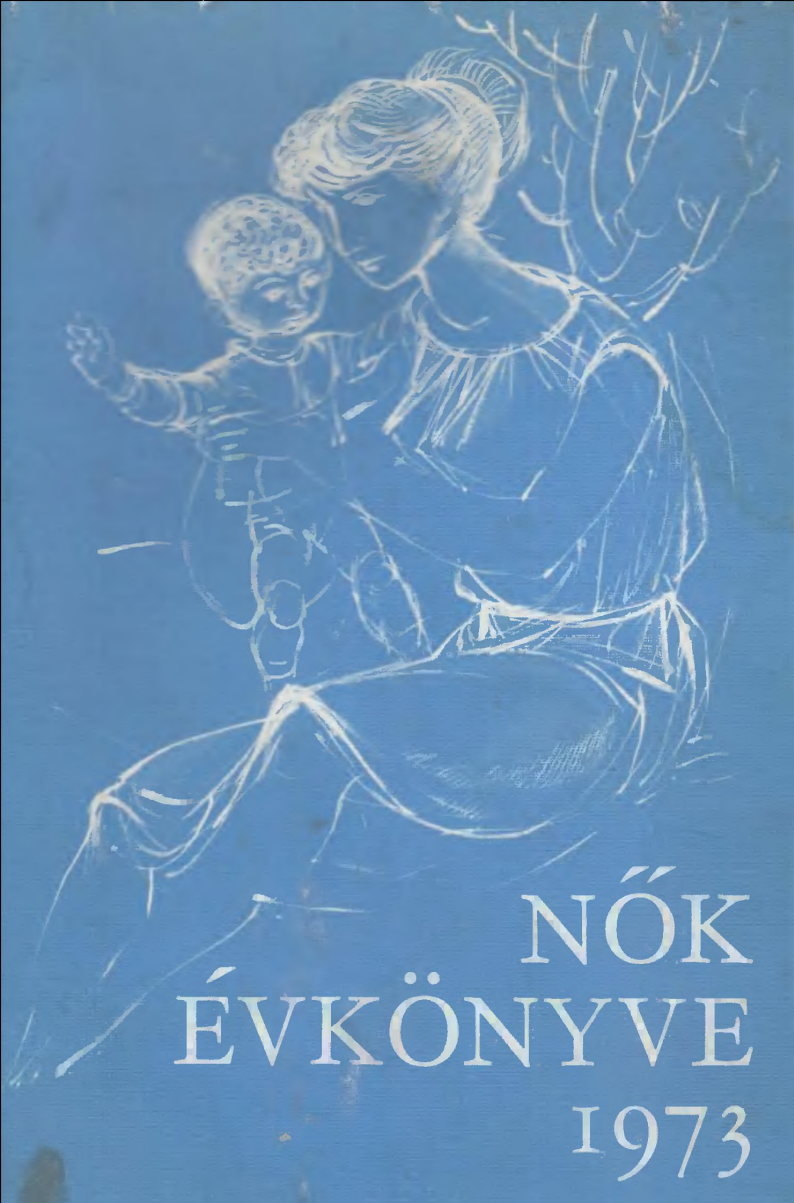

NŐK ÉVKÖNYVE 1973

NŐK
ÉVKÖNYVE
1973

Nők Évkönyve 1973

TÁNCSICS KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 1973

Szerkesztette:

HAJÓS TIBOR

A fényképeket készítették:

CSUKOVITS LÁSZLÓ, ESCHER KÁROLY
GINÁCS LÁSZLÓ, REGER ENDRE, SZÉKELY LÁSZL
és az MTI Képszolgálata

Az irodalmi részt szerkesztette:

SZ. FUHRMANN JOLÁN

A védőborítót és a kötést

KASS JÁNOS

illusztrációjának felhasználásával SÁNDOR DÉNES tervezte

Köszöntő március 8-ra

63 esztendeje annak, hogy a szocialista nőmozgalom koppenhágai konferenciáján útjára indult egy nagyszerű gondolat, amely a haladásért, az emberi jogokért és a szabadságért, a nők egyenjogúságáért folytatott harcban született. Az 1910-ben megtartott konferencián nyilvánították március 8-át a nők nemzetközi szolidaritási napjává. Ez időben a világon még csak három országban deklarálták a nők egyenjogúságát. A munkásosztály pártjainak, a szakszervezeti és más haladó mozgalmaknak a segítségével az azóta vívott következetes harc eredményeként, a nők ma már a szuverén államok többségében – legalábbis jogilag – kivívták egyenjogúságukat.

A nemzetközi munkásmozgalom már születésekor programjának tekintette a nők egyenjogúsítását. Vallotta és vallja ma is, hogy az elnyomottak felszabadítása csakis mindkét nem felszabadításával lehetséges.

Ma már a világ országainak többségében – ha még nem egyforma mértékben is –, de alapvetően megváltozott a nőknek a termelő munkában, a társadalomban, a családban elfoglalt helye. A világstatisztika adatai szerint, a munkaképes korú nőknek mintegy egyharmada dolgozik. Gyarapodik műveltségük, növekszik szakmai képzettségük, erősödik a harc a férfiakéval egyenlő bérért, a jobb munkafeltételekért, az egyenlő érvényesülési lehetőségekért. Ezt a harcot élénken tükrözte a Szakszervezeti Világszövetség 1972 áprilisában, Prágában megrendezett „Dolgozó Nők III. Világkonferenciája", az ott elfogadott állásfoglalás, felhívás és charta, amelynek kidolgozásában a magyar nők küldöttei is jelentős részt vállaltak.

Sok más országhoz viszonyítva, a szocialista világ országaiban – köztük hazánkban is – jóval kedvezőbb körülmények között harcolunk a nők politikai, gazdasági, társadalmi szerepének növeléséért. Mégis harcolnunk kell azért, hogy a gyakorlatban is érvényesítsük asszonyaink, lányaink számára azokat a jogokat, amelyekért a magyar munkásmozgalom, a szakszervezeti mozgalom fennállása óta küzdött, és amelyeket a Magyar Népköztársaság törvényei elismernek, védenek.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának legutóbbi határozata, egész társadalmunknak adott e téren is hosszú időre szóló progra-

mot. A határozat – amelyet rövidesen követett a kormány és a SZOT határozata is – szilárd alapot adott ahhoz, hogy további előrehaladást érjünk el a nők egyenjogúságának megvalósításában.

A határozat óta eltelt viszonylag rövid idő gazdag tapasztalatai a többi között arról is tanúskodnak, hogy a szakszervezeti mozgalomban tervszerű tevékenység bontakozott ki a dolgozó nők körében, és az ő érdekükben végzett munka során. Előrehaladás tapasztalható a nők egyenjogúságának helyes értelmezésében és gyakorlati alkalmazásában, az ezzel kapcsolatos közszemléletben. Mindjobban kialakulnak az érdekvédelem olyan sajátos módszerei, amelyek segítenek egyeztetni az egyéni, a csoport- és a társadalmi érdekeket.

Amikor az 1973. évi Nemzetközi Nőnap küszöbén rövid számvetést készítünk, elért eredményeink mellett világosan kell látnunk azt is, hogy a hosszú időre szóló nőpolitikai határozat megvalósításában még csak az első lépéseket tettük meg.

Mindannyiunkra fontos feladatok hárulnak. A dolgozó nők helyzetének javítása, egyenjogúságuk gyakorlása csak akkor válik igazán teljessé, ha ezért nemcsak a nők, hanem a férfiak is teljes szívvel, akarattal harcolnak. A végrehajtás alapvető feltétele a következetesség minden szinten, és az, hogy minden intézkedést összehangoltság és tervszerű előrelátás jellemezzen.

A 63. Nemzetközi Nőnapon, a magyar szervezett dolgozók nevében, őszinte tisztelettel, igaz megbecsüléssel köszöntöm a magyar nőket, a dolgozó édesanyákat és a leányokat, akik fáradhatatlan harcostársaink a szocialista építőmunkában, a békéért, jövőnkért folytatott küzdelemben. Jó egészséget, sok sikert kívánok munkájukhoz, és sok örömet anyai hivatásuk teljesítésében.

Földvári Aladár

a SZOT elnöke

Erőt adó kor

Olyan ez a kor, mint aranybélű,
Citromsavval teli gyümölcs.
Ízes is és édes is, de fáj is,
S mindig erőt ad.

Szorongatnak a nagy föladatok,
Enyhítenek a szürkületek.
Karcsú, elegáns, fekete daru
Árnyát nézzük el este.

Az épülő házak közt
Gyümölcsök ringnak.
Erővel ébredünk,
S gyümölcsök jóízével alszunk el minden este.

Autóbusszal két állomás között

Ha láttad volna eres lábait,
dombos hátát, üreges mellkasát,
arcát hány gyerek gondja, férfié,
karéj kenyéré barázdálta át –

Fémek csillognak, s nem tudja: övé is.
Narancsgerezdes, párnázott padok
közé dugdos egy rongyolt csomagot.

Színes táskák a hálón. Megmered:
aranyfényt hint a munkált rézveret,
pirosló fényt az ápolt körmök lakkja.
Ő kemény ujját egymásba akasztja,
s már zsugorodik gyámoltalan teste.

– Batyuját hová az istenbe dugta?
No mi az, alszunk? Pótjegyet, mamuska!

– Kis batyu ez . . .
– Még sumákol? No nézd csak . . .

A fakó szoknyán táncolnak az ujjak,
és nem enged a keszkenő boga,
az asszony szeme ugrál té s tova,
a pénzdarabok szanaszét gurulnak.

– Mi az isten! Mama, ez kevesebb!
– Nincs több, nem tudok adni, csak hetet.

– Ha ellenőr jön, úgy repül anyám,
hogy fennakad, de túl, a bodzafán . . .

Olyan csend van: a motor átremeg,
lüktet, felborzol minden ideget,
s hogy leszállunk, ki sápadt, ki piros.

A kalauz a sofőrnek kopog,
s beint, hogy épp két korsó sörre jut –
a sör hűsít, s a nyár tikkasztó nálunk.

Mi öntudatos emberekké válunk.
Felszabadultan, de fegyelmezetten
tapasztalunk. Mi nem kiabálunk.

ESZTERGOMI LÁSZLÓ

Hogy szebb és könnyebb legyen az élet

Az MSZMP X. kongresszusa nagy figyelmet szentelt a dolgozó nőknek. Sokan emlékeznek Kádár Jánosnak a televízióban is közvetített vitazáró beszédére, amelyben a mi társadalmunk asszonyainak, lányainak társadalmi „átértékeléséről", helyesebben jobb, igazabb értékelésének időszerűségéről is szólt, s hasonló értelemben nyilatkozott a vitában a kongresszus több résztvevője is. A határozatok végül nagyon világosan, nagyon egyértelműen foglaltak állást a „nőkérdésben". Érdemes néhány sort felidézni:

„A nők egyenjogúsága hazánkban közjogi és politikai tekintetben biztosítva van. Felszabadulás utáni fejlődésünknek ez egyik nagy vívmánya. E jogok érvényesülését azonban korlátozza, hogy nem minden területen vannak meg az ehhez szükséges szemléletbeli és anyagi feltételek . . . Hosszú, szívós munka kell még ahhoz, hogy a női egyenjogúság elve teljes mértékben érvényesüljön mindazokon a területeken, ahol a nők dolgoznak, illetve társadalmi, politikai tevékenységet fejtenek ki . . . A kongresszus megállapítja, hogy további intézkedések szükségesek az egyenlő munkáért egyenlő bért elvének következetes érvényesítésére, az anyák, a sokgyermekes családok, a gyermeknevelés támogatására, a nők szakképzettségének növelésére, a munkakörülmények javítására, úgyszintén a háztartás ellátásának könnyítésére."

Mint ismeretes, a pártkongresszus után a kormány is állást foglalt a nők helyzetének további javítását illetően. Ugyancsak okos szóval figyelmeztetett minden illetékest, hogy még sok tennivalónk van e téren, s átgondolt, olykor bizony hosszú évekig tartó fáradságos munkával érhetünk csak el történelmi értékű előrehaladást a sokfelé ágazó nőkérdésben.

A közvélemény azóta számtalanszor megvitatta az elhangzottakat. Sok nagyüzemben máris látható bizonyítékai vannak a határozatok és a kormányrendelet végrehajtásának. Lépten-nyomon tapasztalhatjuk, hogy a különféle foglalkozási ágakban, az élet minden területén igyekeznek leróni valamit az évezredes adósságból.

A kongresszus megállapításai persze továbbra is figyelmeztetnek: „nem minden területen vannak meg a szükséges anyagi és szemléletbeli feltéte-

lek", és érzésünk szerint ebben a mondatban a „szemléletbeli" feltételek kapnak nagyobb nyomatékot. Mert amikor az újságíró útra kelt, hogy beszélgetések során próbáljon képet kapni a nőlakosság helyzetéről, valódi megbecsüléséről, legtöbbször azt tapasztalta, hogy amíg a gazdasági vezetők az elmúlt években országszerte milliókat szántak a nők munkájának megkönnyítésére, addig a „gyengébb nem" társadalmi hovasorolásában bizony csak csigatempóban haladtunk előre.

Az alábbiakban néhány beszélgetés krónikáját találja a kedves olvasó, és a sok részletből talán kialakul egy kis, reméljük, színes kép a dolgozó nők mai életéről.

*

A KNEB ELNÖKE A NŐK SZEREPÉRŐL

A nők helyzetének felmérésére, a kormány megbízásából négy évvel ezelőtt az egész országra kiterjedő vizsgálatot végzett a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság, amelynek elnökével, dr. Dabrónaki Gyulával, az akkor feltárt jelenségekről beszélgettünk. Sok szám, adat íródott közben a jegyzetlapokra, s lassan kibontakozott belőlük, hogy tulajdonképpen miért is került magas fórumokon napirendre a nőkérdés.

– Az 1967-es felmérés azt mutatta, hogy az utóbbi két évtizedben megnövekedett a nők társadalmi és gazdasági szerepe – mondotta a KNEB elnöke. – A kereső nők száma az 1949. évihez viszonyítva 60 százalékkal növekedett, csaknem elérte a kétmilliót. Bővült foglalkoztatásuk köre, és ma már egyes iparágakban meghatározó szerepük van. A vizsgálat azonban felderítette azt is, hogy a nők valóságos egyenjogúsítása, mint a társadalom szocialista átalakulásának egyik jellemző és jelentős folyamata, csak „hosszú távon", egész társadalmi fejlődésünk fontos részeként valósítható meg.

A továbbiakban arról beszélt dr. Dabrónaki Gyula, hogy aránytalanság alakult ki gazdaságunk jelenlegi színvonala és a nők foglalkoztatásának körülményei között. A foglalkoztatás színvonalának emelkedésével például nem tartott lépést a munkahelyi körülmények, a szociális létesítmények és az üzemegészségügyi szolgálat fejlesztése.

– A munkavállaló nők számának gyors növekedését elősegítette, hogy felnőtt férfi munkaerőtartalék évek óta nincsen. A nők tehát úgyszólván „mentőangyalként" érkeztek az iparba, ám ahhoz, hogy munkaképességüket mind eredményesebben kifejthessék, megfelelő munkakörülményekre van szükség. Az említett, hat évvel ezelőtti vizsgálat azonban azt mutatta,

hogy bár az állam, a kormány felmérte tennivalóit, a gyakorlat sok esetben mégis sértette szocialista elveinket, és nem felelt meg szándékainknak.

– A vizsgálat természetesen feltérképezte azt is, hogy országosan milyen eredményeket értünk már el. Kitűnt például, hogy sok nő tagja a szocialista brigádoknak. Állandóan emelkedik a munkában kiváló nők aránya, 1965–1967 között a kitüntetésben részesülteknek 44 százaléka nő volt. Ám a mi feladatunk mégis az volt, hogy felhívjuk a figyelmet a követelményektől való lemaradásra, a hiányosságokra, sőt az olykor kiáltó igazságtalanságokra.

A felmérés végeredménye például azt mutatta, hogy korántsem valósul meg következetesen az egyenlő munkáért egyenlő bért elve. A többi között szemléletbeli tényezők is hozzájárultak ahhoz, hogy a felmérés időszakáig a bérfejlesztések nem tudták megszüntetni a férfiak és nők bérezése között fennálló feszültséget, a végrehajtott fizetésrendezések – kevés kivétellel – a kialakult aránytalanságokat konzerválták.

Kiderült továbbá az is, hogy a foglalkoztatott nőknek több mint nyolcvan százaléka nem rendelkezik szakképzettséggel, szemben a férfiak sokszorta nagyobb képzettségi arányával.

A KNEB elnöke jelentéseket vesz elő, hosszú listát olvas végig, és szemlátomást azon töpreng, hogy a vizsgálati adatok közül melyiket is említse. Beszéljen arról, hogy gyakran tapasztalták: az üzemekben sorozatosan megsértik az egészségügyi szabályokat, a megengedettnél nehezebb fizikai munkát végeztetnek nőkkel; szóljon-e arról, hogy az üzemorvosi szolgálat színvonala sem kielégítő, kevés az üzemorvosi óraszám, általában még a nagyobb üzemekben sincs megszervezve a szakorvosi – elsősorban a nőgyógyászati – rendelés, hogy kevés üzemorvosnak van táppénzbe vételi joga stb.

Sok helyen nem kielégítő az egészségügyi felvilágosító munka sem, különösen a családtervezést illetően. Ez maga után vonja a művi vetélések és a koraszülések számának növekedését.

Egy év múltán a kormányhatározat 16. pontja értelmében a KNEB elnökének ismét jelentést kellett tennie a nők helyzetének javítását célzó, 1013. sz. kormányrendelet végrehajtásáról. Erről így nyilatkozott dr. Dabrónaki Gyula:

– A második vizsgálat megállapította, hogy a munkahelyeken megtették az első lépéseket a kormányrendeletben foglaltak végrehajtására. Csökkent a nők, különösen a családos anyák túlóráztatása, javult a továbbképzésben részt vevő nők aránya. Növekedett a gyermekintézmények fejlesztéséhez nyújtott vállalati támogatás, javult a nők aránya a vezetésben. Eredmények mutatkoznak az indokolatlan béraránytalanságok megszüntetésében is.

Jelentős lemaradás mutatkozik azonban továbbra is a munkaegészségügyi normák következetes érvényesítésében. Nem tudjuk például elérni, hogy a nők 20 kg-nál nagyobb terhet ne emeljenek; a beruházás-igényesség miatt

kevés előrehaladás mutatkozik a vegyi, a zaj-, a por- és a hőártalom elhárításában.

Még mindig rendkívül alacsony a nők szakképzettségének aránya. A nőmunkások létszámának mindössze 17–18 százaléka szakképzett, és ebből csak 4–5 százalék a kvalifikált szakmunkás.

Örvendetes azonban, hogy a 40/1969. számú pénzügyminiszteri rendelet lehetőségeivel élve, mind több vállalat járult hozzá üzemi óvodák fejlesztéséhez, és a kezelésükben levő férőhelyek száma, az elmúlt években tapasztalt csökkenéssel szemben, 3,8 százalékkal növekedett. A kormányhatározat ezt a folyamatot meggyorsította, és a vállalatok a IV. ötéves tervidőszakra nagyarányú fejlesztéseket irányoztak elő saját és tanácsi gyermekintézményi beruházásokra.

Ha összefoglalást akarnánk készíteni a jelenlegi helyzetről, azt állapíthatnánk meg, hogy a nők élet- és munkakörülményeinek javítása csakis további összehangolt, folyamatos gazdasági és politikai munka napi feladatainak részeként valósítható meg.

– A tárcáknak, az országos hatáskörű szerveknek és a tanácsoknak gondoskodniuk kell arról, hogy a nők helyzetét javító intézkedések szerves részeivé váljanak a vállalatok, szövetkezetek, intézmények éves és középtávú gazdasági terveinek – fejezte be az interjút a KNEB elnöke.

*

A VEZÉRIGAZGATÓNŐ...

Az összetűzött stencilezett lapok tetejére piros tintával azt írta valaki: „Végh et.-nő példánya". Alább fekete betűkkel ez áll: „Pamutfonóipari Vállalat. Téma: A vállalati IV. ötéves terv kiemelt tervfejezete, a nők helyzetének javítása. Budapest, 1972. április 24."

Végh Józsefné vezérigazgatóra várok, a Lőrinci Fonó központi irodaházában, hogy arról beszélgessünk, mit is tettek itt a nőkért a kormányrendelet megszületése óta. Hogy gyorsabban múljék az idő, a titkárnő kezembe adta a jelentést, olvasgassam, amíg várakozom. Néhány perc múlva kiderült, tanulságos olvasmányt kaptam. A szűkszavúan felsorolt adatok, határozatok mindennél meggyőzőbben vallottak arról, mi mindent tesz a hat gyáregységből álló vállalat, nődolgozóiért. Lássuk csak!

A harmadik oldalon olvasom a „Munkakörülményeket javító intézkedések" címszó alatt:

„Klímaviszonyok javítására kerül sor az Újpesti Cérnagyár cérnázó üzemének helyiségeiben. Határidő: 1972–73."

„Piheelfúvó berendezések beszerzése az Újpesti Cérnagyárba és Lőrincre... Új CZ–69 típusú kártológépek beszerzése a lőrinci, kaposvári, újpesti, váci gyárakba. Ezek egyedi porelszívóval vannak felszerelve, lényeges javulás várható a jelenlegi egészségtelen munkakörülményekben."

A legnagyobb ellenségről, a zajártalomról ezt olvasom: „A megengedett zajszintet meghaladó üzemekben dolgozók létszáma 3000 fő. Végleges és teljes értékű műszaki megoldás jelenleg nem dolgozható ki. Részleges megoldásokra azonban törekszünk. Az új gépek beszerzésekor a kevésbé zajos gépeket részesítjük előnyben. A meglevő gépek rekonstrukciója során rugalmas alátétet építünk az alapozásba. Műanyag fogaskerekek és más gépelemek alkalmazásával a rezgések és a zajforrások intenzitását csökkentjük. Ilyen megoldásokkal 2–3 decibel zajcsökkenés érhető el. Ezenkívül dolgozóinkat egyéni védőfelszereléssel látjuk el."

És a továbbiakban még hosszú felsorolás következik arról, hogy mivel is kívánják kedvezőbbé tenni a munkakörülményeket. Az egyes tételek után feltüntették, hány millióba kerül az intézkedések végrehajtása. Nemcsak a kifizetendő pénzösszegek nagysága jelzi a gondoskodást, hanem a gyári szakemberek törődése, figyelmessége is. Az egyik részfejezetben olvasom: „a gyűrűsfonodában évekig nehéz fizikai munka volt a cséveleszedés és a hüvelyfelrakás. Ezt a műveletet egy vállalati szabadalom bevezetésével már gépesíteni tudjuk..."

Itt tartok a jegyzetelésben, amikor megérkezik a vezérigazgatónő. Magas, barátságos tekintetű asszony, azok közé tartozik, akiknek nehéz kitalálni a korát, s akikhez az ember azonnal valami benső kapcsolódást, bizalmat érez. Már a titkárnőtől tudom, hogy fia családjával él együtt, rendszerint ő viszi az unokát az óvodába, többnyire maga főz a népes családnak, s közben ezerféle vállalati gonddal, gazdasági problémával elfoglalt ember.

Nem csoda, ha ismeri, érti és átérzi a gyári munkásnők gondjait, pontos képe van az asszonyok megterheléséről, teherbírásáról, és tudja, mit kell tenni értük. Ezt tükrözi az összefoglaló jelentés is, amelyet most már a jelenlétében lapozok tovább.

– Ahogy az itt leírtakból is látja, a következő tervidőszakban fokozott gondot fordítunk a nálunk túlnyomó többségben dolgozó nők egészségügyi, gazdasági, szociális és kulturális ellátására. Nagyatádi gyártelepünkön például bevezetjük a fogászati és a nőgyógyászati szakrendelést, új orvosi szobát is létesítünk. Fogászati szakrendelést szerveztünk a kaposvári gyárban, és folyamatosan felújítjuk más egészségügyi létesítményeinket is.

A textilipar sok tízezer nőt foglalkoztat, természetes tehát, ha nagy figyelem kíséri, mit tesznek a textilgyárakban a nők helyzetének könnyítéséért. Ennél a vállalatnál nem keveset. A vezérigazgatónő arról is beszélt, milyen nagy segítség a vidékről, gyakran távoli tanyákról érkezett lányoknak, hogy

helyet kaphatnak a lányszállásokon. Úgyszólván fillérekbe kerül a lakás és az étkezés, és tiszta, kulturált környezetben élhetnek.

– Az említett kormányrendelet megjelenése óta bővítettük lányszállásaink férőhelyét, itt Lőrincen százhúsz fővel, Kaposvárott háromszáz fővel, emellett sokat foglalkozunk új, nálunk megtelepülő munkásnőink képzésével is – folytatta Végh Józsefné. – 1971-es felmérésünk szerint 1142 nődolgozónk nem végezte még el az általános iskola nyolc osztályát. Közülük 524-et idősebb koruk miatt már nem lehet az iskola elvégzésére kérni. A fennmaradó létszám azonban még így is nagy. A régebbi gyakorlatot folytatva, több kihelyezett általános iskolai osztályt működtetünk majd üzemeink területén, és segítjük lányainkat, asszonyainkat, hogy megszerezzék a szükséges szakmai képesítést is. Mindebben érdekeltté is tesszük őket. Az általános iskola elvégzése után általában öt százalékkal, ha technikumot is végeznek, további öt százalékkal emeljük fizetésüket.

Azt hiszem, nemcsak riportot, akár könyvet is lehetne írni mindarról, ami a nőkért történik itt, a „pamutfonónál". Egyes üzemekben „gólya részlegeket" szerveztek, s ezekben foglalkoztatják könnyű munkakörben, de a korábbival azonos keresettel a várandós kismamákat. Elősegítik az új dolgozók és a gyermekgondozási szabadságról visszatérők munkába állását, kedvezményekben részesítik a sokgyermekes családanyákat, tervszerűen készítik fel az arra rátermett nőket a vezető beosztások betöltésére, és így tovább.

Mindent természetesen nem sorolhatunk fel, de az említett intézkedések is jellemzőek, sokat mondanak. Igaz, a feladat sem éppen csekély; a termelésnek az új beruházások megvalósulása után hétszázötven tonna plusz termékkel kell növekednie.

És ami a legfontosabb: ez az eredmény a régebbieknél kedvezőbb, emberibb, a szó igazi értelmében szocialista munkakörülmények között születik majd.

*

...ÉS EGY ASSZONY A GYÁRBÓL

Kérte, hadd ebédeljen, mielőtt beszélgetünk, mert alaposan megéhezett a műszak alatt. Az ember jól teszi, ha enged az ilyen kívánságnak, régi aranyszabály, hogy „az éhes ember mérges ember", harapós, türelmetlen, nem sok jó származik az ilyen beszélgetésből. Úgy vélem, Kővári Györgyné esetében vállalhattam volna a kockázatot. Mosolygós arca, nyílt tekintete valami nagy belső békéről vallott már találkozásunk első pillanatában. Külseje lát-

tán, nyugodt, csendes szavai után azt hihettem, azon szerencsések közé tartozik, akiket elkerülnek az élet nagy viharai, megpróbáltatásai, akik mindig a napos oldalon járnak.

Mélyről fakadó elégedettséggel beszélt munkájáról, munkatársairól, sőt még családi körülményeiről is, és csak találkozásunk végén jöttem rá, nem azért szerencsés, mert kerülik a gondok-bajok, hanem mert soha nem tudták megtörni.

Fonónő, mégpedig huszonhárom esztendeje, és ugyanazon a helyen, a Lőrinci Fonónál, az I-es Gyűrűsben. Éreztem, nagyon-nagyon akar segíteni, hogy sikerüljön a riport. Mégsem volt jó alany. Nem értette, miért lehet érdekes egy idegennek, hogy mi történik napközben a gép mellett, miért olyan furcsa az, hogy a rettenetes gyári zajt is megkedvelheti az ember, hiszen a zaj, a gép, a sodródó szálak, a vetélők, orsók eszeveszett pokoltánca – maga a munka. A munka, amit nagyon kell szeretni, mert csak úgy lehet élni.

– Én is nehezen bírtam volna ki másképp, amikor elváltam és magamra maradtam csöpp kislányommal. De az ember a gép mellett a szálakat figyeli, a bánat, a sérelem odakint marad az utcai ruhánkkal együtt az öltözőben. És én úgy szerettem ide járni! Hazajöttem akkor is, ha beléptem a gyárkapun.

– Kislányom most már tizenkilenc éves, érettségizett, és az NDK-ban dolgozik. Úgy érzem, túl vagyok a nehezén. Most már szabadabban lélegezhetek, és jobban odafigyelhetek mások gondjaira is. Megválasztottak, és én elvállaltam a szakszervezeti műhelybizottsági titkár tisztét. Nem mondom hogy könnyű munka, de jó dolog tenni valamit a többiekért. Hogy mit? Hát az üzemi problémák orvoslásától a családi perpatvarok elrendezéséig sok mindent.

– Az üzemben, a mi műszakunkban jó a légkör. Tudom, ez nagyon elcsépelten hangzik, de tényleg érdemes ellátogatni hozzánk. Nagyrészt fiatal lányokkal dolgozunk, néhányan vagyunk csak idősebbek. Vita akad ugyan közöttünk, de ellenségeskedés aligha. Itt ugyanis mindenki úgy keres, ahogy dolgozik. Aki fél éve itt van, megkaphat ugyanannyit, mint az „öregek", és munkája arányában részesül a jutalmakban, az anyagi és erkölcsi elismerésben. Ezt vagy megértik az emberek, vagy továbbállnak egy házzal. Mi régiek azon vagyunk, hogy az újonnan érkezők megértsék, hiszen nagyon kell itt a munkáskéz. Sosincs belőle elég, azért van szükség a három műszakra is. Sokan nem szeretik, én megvagyok vele.

– Pedig tudja, a három műszak is felelős azért, hogy nagyon sok asszony marad egyedül ebben a szakmában. Nem használ a házaséletnek a sok műszakváltás, a családtól való távollét, dehát erre szegődtünk. Remélem, az elkövetkező textilmunkás nemzedéknek már nem lesznek ilyen gondjai. Arra azonban már most szigorúan ügyelünk, hogy ha egy kismama terhessége negyedik-ötödik hónapjába ér, ne kapjon éjjeli beosztást. Meg arra

is, hogy ne kelljen annyit gyalogolnia. Mert itt bizony naponta négy-öt kilométert „elsétálgat" az ember. Ha meggondolom, a huszonhárom év alatt már körülsétálhattam volna a Földet!

– Mit is mondhatnék a mai textiles életről? Mert tulajdonképpen csak erről érdemes beszélni. A jelenről, az új gépekről, a világos termekről, az egészséges, korszerű öltözőkről. Hol van már az egykori gyár! Néha úgy gondolom, kicsit kár, hogy a mai fiatalok nem tudják, honnan is indultunk. Aztán magamban megbánom, mert ez a természetes: emberi körülmények között embernek való életet élni.

*

A DARUS

A portás megveri egy vasdarabbal a kampóra akasztott síndarabot, vége a műszaknak. A daruk is leállnak. Imitt-amott még lobban egyet az ívfény – ne maradjon félbe a megkezdett varrat –, de végül is minden elcsendesül a Ganz-Mávag hídrészlegének Kőbányai úti telepén. A kép, amely itt fogadja a látogatót, amolyan századeleji hangulatú. A főépület bizonyára akkortájt épülhetett. A favázas ház az időtől és az alig pár méternyire levő vasúti töltésen elhaladó mozdonyok füstjétől koromfekete. Az embereknek javarésze a szabadban dolgozik, csak az anyagraktárak és az újonnan beszerzett drága, modern gépek kaptak fedelet a „fejük" fölé. Ezért aztán ezek a gépek kívülről nem látszanak, s amikor az ember belép az ütött-kopott kapun, úgy érzi, a néhány évtizeddel ezelőtti múltba érkezett. Aztán ahogy szaporodnak a kézfogások, új meg új arcok válnak ismerőssé, innen is onnan is elhangzik egy-egy mondat, sors-mozaikok állnak össze egésszé, egyszer csak, mintha megszépülne a meglehetősen sivár telep az emberi összetartás, az igaz munkásbarátság melegétől.

Bagi Balázsnénak köszönhetem, hogy sikerült bepillantanom a sivár felszín mögé, és amennyire egy futó látogatás engedi, megismerhettem egy nagyszerű munkásközösséget.

Baginé darus. Amikor lejött odaföntről, előbb néhány vasdarabot rakott a sínekre – nehogy a szél megindítsa a szürke góliátot –, aztán nyújtott kezet. Fürkésztem az arcát, tiszta, barna szemét, de sehogy sem tudtam felbecsülni, hány éves is lehet. Ezért meglepett, amikor elmondta, négy gyereket nevelt fel. Két lányt és két fiút. Nagyobbik lánya már unokával is megajándékozta, „kisebbik" fia éppen katona. Egyedül gondozta őket, férje hűségesebb maradt a borosüveghez, mint a családhoz. Így aztán egyedül reá maradt a nevelés és a pénzkeresés.

Bagi Balázsné darus

– Nehéz idők voltak, legalábbis az első évek. Éppen tizenhat esztendeje kerültem ide, és akkor bizony picik voltak a gyerekek. Amikor elmagyarázta itt a főművezető, Szűcs István, hogy takarításért ennyit meg ennyit kaphatok, de ha beállok segédmunkásnak a lakatosok mellé, akkor többet kereshetek, az utóbbit választottam. És nem bántam meg. Tudja, nálunk olyan emberek dolgoznak, akik valóban szeretik a szakmájukat. Ezen a telepen a munka az első, és annak van becsülete, aki rendesen dolgozik. Itt nem marad meg a vándormadár, tizenöt-húsz éve dolgozik az embereknek java része egy helyben. Közöttük éreztem meg először, mi az együvé tartozás. Hosszú ideig köszörűs voltam, majd a szegecselőkhöz szegődtem, mert ott több volt a pénz. Amikor emelni kellett, az emberek tréfásan rám mordultak: „Teveled csak többen vagyunk". Nem engedtek a súlyos vasakhoz. Pedig hát volt nekik is éppen elég dolguk, ha keresni akartak.

– A főnökünk, akit az előbb említettem, halk szavú, nagyon jó ember. Attól még egy durva szót nem hallottam, amióta itt vagyok, és higgye el, amilyen a vezető, olyanok a munkások is. Nálunk nem divat a trágárság, legalábbis előttünk asszonyok előtt mindenki vigyáz a nyelvére. Meg is lepődött a múltkoriban egy férfi, aki máshonnan jött ide dolgozni. Felkiabál nekem, hogy így meg úgy, minden voltam, csak nagyságos asszony nem.

amiért nem akartam olyan terhet megemelni a daruval, amit nem erősített össze rendesen. Erre én lementem, és megmondtam neki: jóember, itt nem divat a mocskos beszéd, annyi tiszteletet elvárok magától is, amennyit tőlem megkap.

– No ezek persze csak apró dolgok, de szerintem a nőkön is múlik, hogyan becsülik meg őket a munkahelyükön. Tudja, amikor egyedül maradtam a gyerekekkel, megfogadtam magamban, nem kérek én senkitől segítséget. Vagyok olyan kemény, hogy szembenézzek a sorssal. Elég szép családi pótlékot kaptam, sokat túlóráztam, otthon késő éjszakáig dolgoztam. Nem is tudtam, hogy a telepen mennyire figyelik a sorsomat. Egyszer jöttek: Bagi mama, itt van egy családos beutaló a Balatonhoz, vigye el a gyerekeket. Máskor: Bagi mama, a szakszervezet úgy gondolja, a jó munkájáért jár ez a kis pénzjutalom. Valóban nem kértem én a segítséget, de nagyon jólesett a gondoskodás.

– Most már persze könnyebb, mert a gyerekek megnőttek, ki-ki a maga lábára állt.

– Olyan nagy családféle ez a telepi munkásközösség. Higgye el, nem mennék el innen semmi pénzért. Ebben a környezetben, ahol megbecsülik az embert, és nemcsak jó munkatársnak tartják, hanem nőnek is, akit kímélni kell, ilyen helyen az ember szinte észre sem veszi az apró, kicsit bosszantó dolgokat, hogy például mi nők is csak nagyra szabott, férfi munkaruhát kapunk, a védőcipőket is férfiaknak készítik. Nekem például harminchetes lábam van, de csak harminckilences cipőt tudnak adni stb. Mondom, ezek apróságok. A telepen hárman vagyunk darusok, mind a hárman nők. Egyikünk most a hároméves gyermekgondozási szabadságon van, a napokban bent járt, azt mondta, legszívesebben már jönne is dolgozni.

– Hogy olvastam-e a kormányrendeletet a dolgozó nők helyzetének megkönnyítéséről? Megvallom őszintén, nem. De azt hiszem, a mi szakszervezetijeink, meg üzemi vezetőink olvashatták . . .

*

A TANÁCSVEZETŐ BÍRÓ

Az életutak néha furcsa vargabetűket írnak. Hinnéd, hogy töretlen ívvel tartanak egy előre kiszemelt cél felé, ám hirtelen hurkot vetnek a sors egyénekre szabott társadalmi, politikai és családi vonatkozású ok-okozat szövevényében, hogy végül egészen más pályánál, más hivatásoknál kössenek ki.

Dr. Tóth Matildnak, a Legfelsőbb Bíróság tanácsvezető bírájának élet-

útja is ilyen rendhagyó módon alakult. Otthonában emlékezik azokra az időkre, amikor még maga sem gondolta, hogy valamikor a bírói pulpituson találja meg helyét. Hol is kezdjük portréjának megrajzolását? Talán a kislánynál, aki hihetetlen erőfeszítések árán még a második világégés előtt leérettségizik, hogy elérhesse álmait és tanárnő legyen? Igen, ez talán megadja a portré körvonalait. Aztán teljesedik a kép azzal, hogy az egyetemre már nem sikerül bejutni. Túlságosan nagy a bűne: apja géplakatos, aki vöröskatona is volt, ráadásul abban az időben is szakszervezeti bizalmi... Tóth Matildból nem tanárnő, hanem munkáslány lesz. A felszabadulás után maga is részt vesz a szakszervezeti munkában. De erről hadd szóljon maga:

– Közvetlenül a felszabadulást követően a textiles szakszervezet általános titkára lettem. Furcsa, felemás idők jártak akkor. A politikai hatalom már a miénk volt, a gyárak többsége még a tőkéseké. Mégis nekünk, szakszervezetieknek kellett harcolnunk a sztrájkok ellen, s megmagyarázni a munkásasszonyoknak, hogy a munkabeszüntetéssel most már a mi rendszerünk majdani gazdasági alapjait gyengítenék. Már megszületett az új forint, amikor még sietve kellett kivonulnunk a Csepeli Posztógyár sztrájkoló munkásaihoz, meggyőzni őket arról, hogy az új rendszer pénzének értéke forog veszélyben, ha nem adjuk hozzá a munka-fedezetet. Ma már talán csak a velem egykorúakban ébresztenek sajátos töltésű emlékeket az olyan fogalmak, mint például az agitáció, de én sohasem felejtem el azt az esetet, amikor valóságos politikai „szópárbajt" kellett vívnom egy fiatal, még marxista olvasottsággal is rendelkező tőkéssel. Akkoriban rendelet volt arra, hogy a még nem államosított gyárakban is kötelesek a tulajdonosok naponta „kalóriát" vásárolni a dolgozóknak. Nos, amikor az egyik textilüzem gazdája ezt sorozatosan elmulasztotta, az asszonyok zúgolódni kezdtek. Magam is kimentem a helyszínre, ahol a tulajdonos nagyon szépen csomagolva, szinte meghatóan magyarázta az asszonyoknak a saját „nehéz helyzetét", anyagi gondjait, amelyek miatt nem költhet a munkásélelmezésre. Komolyan mondom, néhány asszony már-már könnyekre fakadt a marxista elméleteket ügyesen felhasználó magyarázat hallatán, amikor megkérdeztem: – Mondja uram, mit ebédelt ma? – Meglepte a kérdés, és önkéntelenül válaszolta, máig is emlékszem, hogy húslevest, rántott szeletet és így tovább. Akkor az egyik asszonyhoz fordultam: és maga mit evett? Rántott levest! Ez a rövid összevetés meggyőzőbben hatott minden frázisnál, sopánkodásnál.

Ez a korszak, amelyről dr. Tóth Matild emlékezik, ma már történelem, amelynek ismerjük nagyszerű és buktatókkal teli állomásait is. Ekkor zajlott a harc az árdrágítók ellen, ekkor járták a falvakat az agitátorok, hogy egyengessék a paraszti tömegek politikai útját a munkástestvérekhez. Az ő életútja is ekkor kezdte váratlanul messzire ívelő vonalát: 1948-ban a szakszervezet egyéves pártiskolára küldi. Amikor itt sikeresen vizsgázik, a SZOT főiskolán kap arra megbízatást, hogy politikai gazdaságtant tanítson. És újabb fontos évszám: 1950-ben beiratkozik az egyetem jogi karának esti

tagozatára. Hetente ötször kell előadásra mennie este hattól fél tízig. Nem csekélység, különösen olyan „nappali" elfoglaltság mellett, mint például a Népszava kiadóvállalatának igazgatása.

– Amikor elvégeztem az egyetemet, az igazságügyminisztérium meghívott bírónak. Mit is mondhatnék életemnek e legújabb sorsfordulásáról? Mint a Pesti Központi Kerületi Bíróság elnöke, majd a Legfelsőbb Bíróság tanácsvezető bírája igyekeztem felhasználni mindazt, amit az élet iskolájában és az egyetem falai között tanultam. Azt kérdezi, hogyan látom a nőt, a nők helyzetét a bírói asztalom mögül? A magam pályafutásából leszűrve: nekünk, nőknek valahogy jobban helyt kell állnunk az előbbre jutásért, s különösen akkor kell kitennünk magunkért, ha vezetőként ki akarjuk vívni férfi munkatársaink elismerését.

– Elém a nők legtöbbször bűnözőként kerülnek, akarva-akaratlan tehát speciális szemüvegen keresztül látom őket. De ez a szemüveg olykor fontos társadalmi tennivalókat is megmutat. Gyors összegezésként elmondhatom, jóval kevesebb nő vett részt az ellenforradalmi cselekményekben mint férfi, manapság pedig az életellenes bűncselekmények elkövetői közül is kevesebb a nő. Ám mégis rendkívül drasztikus tettek miatt jutnak elém, különösen a tanyavilágból. És erre érdemes felfigyelni. Tanyáink eldugott világába még mintha most sem ért volna el korunk frissítő szele, az asszonyok olykor szinte középkori viszonyok között élnek. Csak kevesen jutnak el odáig, hogy lerázzák a megaláztatásokat, és törvényes úton szabaduljanak például a részeges, garázda férjtől. Többségük élete végéig alázatosan tűr, mások tizenöt-húsz évi hallgatás után egyszerre váratlanul felkapják a baltát... Az ember ilyenkor arra gondol, nagyon sok tennivalónk van a szocialista emberformálás terén. De hiszem és vallom: ahogy egész társadalmi rendszert meg tudtunk változtatni, úgy megbirkózunk ezzel az egyébként cseppet sem könnyű feladattal is.

*

A DÁNSZENTMIKLÓSI MICSURIN TSZ-BEN

Azt mondja Székely István, a dánszentmiklósi Micsurin TSZ elnöke, ilyen dologidőben legszívesebben nem is adna engedélyt interjú készítésére, hisz bárkit foglalok le, akárcsak néhány percre is, már fennakadást okozok a munkában. Hogy nem a termelőszövetkezetről, hanem a szövetkezet asszonyainak életéről akarok írni? Az más, ahhoz neki is lenne néhány szava. Így

aztán elidőzök egy darabig az ország egyik leghíresebb szövetkezetének irodájában.

Bevezetőül az elnök egy levelet mutat. Nem sértő, de dörgedelmes sorokat írt a szövetkezet egyik tagjának, figyelmezteti, hogy ha ismét gorombán bánik családjával, feleségével, ha újból elissza keresetét – ügyét átadják a családvédelmi hatóságoknak.

– Ez csak egy a sok közül – mondja. – Nálunk az átlagkereset havi háromezer forint felett van, az életszínvonal tehát összehasonlíthatatlanul magasabb lehetne, mint bármikor volt, de a mi falunkban, és gondolom, nemcsak itt, mintha megrekedt volna a gondolkodásbeli fejlődés, legalábbis nem haladt úgy mint az anyagi. Pedig mennyit próbálkoztunk! Gondoltuk, ha sikerül kimozdítanunk az embereket a szűkebb szülőföld határai közül, talán az új tájak, új emberek megismerése hoz valami változást. Nem kevés pénzt áldoztunk ezért autóbusz-kirándulásokra, az ország más téeszeinek meglátogatására. Sajnos, nemegyszer hazafelé már erősen ittas társaságot szállított az autóbuszunk. Akkor is szégyenkeztem, amikor két idősebb dolgozónkat elküldtük Hévízre, hadd frissüljenek fáradt csontjaik a nagyszerű gyógyvíztől. Néhány nap múlva rámtelefonáltak, vigyük onnan az öregeket, mert ha beisznak, nem bírnak velük.

– Maga persze másért jött, miért panaszkodom hát az iszákosokra? Nagyon összefügg ugyanis asszonyaink, lányaink sorsával. Mert itt a hivatalos elismerést megkapják. Sőt, még a kormányrendelet előtt igyekeztünk sorsukon könnyíteni. Lehetőséget adtunk például arra, hogy a családos anyák szombaton ne dolgozzanak. Igyekeztünk a lehető legtöbb munkafolyamatot gépesíteni, milliókat költöttünk arra, hogy a legnehezebb munkától megkíméljük őket. Nehéz a dolguk reggel hattól délután ötig a téeszben. Legtöbbjük hajnali négykor, ötkor kel, ellátja az állatokat, reggelit készít, aztán jön a napi munka, végül a mosás, főzés estig. És nem egy portán ittasan jön haza a férj. Olykor bizony meg is veri az asszonyt, aki esetleg szocialista brigádvezető, aki büszkeségünk, akinek munkájára mindig számíthatunk . . . Érzi ezt a kiáltó igazságtalanságot? Őszintén mondom, szinte előre sajnálom szép és dolgos kislányainkat, ha elgondolom, ilyen sors várhat rájuk is. Igaz, a mostani fiatalok már mások, tanulnak, többet adnak magukra. De kérdem, mi lesz abból a gyerekből, akit az apja kényszerít, hogy lehajtson vele egy pohárral?

Igen, a kormányrendelet felhívja egész társadalmunk figyelmét arra, hogy jobban becsüljük meg asszonyainkat, leányainkat. De bizony az adminisztratív intézkedések mellett még nagyon-nagyon sokat kell tennünk azért, hogy a közfelfogásban is elhintsük a gondolat magvait.

*

A budapesti II. számú Női Klinikán dr. Kovács András docens büszkén sorolja, mi mindent értünk el a nők szervezett egészségvédelme terén; ez a kis ország olyasmit művelt, hogy szó szerint – csodájára járnak még a gazdag európai országokból is.

– A múltkoriban például Ausztria néhány egészségügyi szakembere látogatott hozzánk. A terhesgondozást tanulmányozták. Amikor távoztak, kijelentették, irigyelnek bennünket, hiszen ők egy sereg nagyon fontos vizsgálatot nem tudnak ingyenessé tenni, mert ez az állam számára túlságosan költséges lenne.

– De sorolhatnám tovább: ma már minden dolgozó nő húszhetes szülési szabadságot kap teljes fizetéssel; sokan veszik igénybe a hároméves gyermekgondozási segélyt, mindenkinek rendelkezésére áll a teljesen ingyenes terhestanácsadás, ha szükséges, térítésmentesen gyógykezelik a kismamákat, pedig a kúrák, vizsgálatok olykor ezrekbe kerülnek. Megteremtettük a kórházi feltételeit annak, hogy minden anya orvosi segédlettel, a legkedvezőbb körülmények között szülheti meg gyermekét és így tovább.

Tegye a szívére a kezét, kedves Olvasó; ugye milyen magától értetődőnek, természetesnek tetszenek ezek a „szolgáltatások"? Pedig ha együtt utána számolnánk, könnyen kiderülne: az évek folyamán súlyos milliárdokba kerülnek.

Tévedés ne essék, nem akarom kárhoztatni ezt a bőkezűséget, hiszen nagyon is jó helyre költjük a pénzt, sokéves lemaradást kell behoznunk a nők egészségvédelme terén. Inkább arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy közvéleményünk talán nem becsüli eléggé azt a hihetetlen tempót, amellyel az említett lemaradást pótolni igyekszünk.

Egyébként hasonlóan vélekedik erről az évek során szerzett tapasztalatai alapján dr. Kovács András is.

– Az ötvenes évek elején az ország számos üzemében teremtettek munkalehetőséget a nőknek – mondotta. – Akkoriban bányaorvos voltam, s bányásznőket is kezeltem. Most már furcsán hangzik, hogy ilyen nehéz fizikai munkára is felvették a gyengébb nemet, de sok-sok munkáskéz kellett akkor gazdasági életünk megszilárdításához. A nők munkába állításának üteme azóta valamelyest lassult. A már említett – nemzetközileg is elismert – eredmények ellenére érezni, hogy a munkába jelentkezők felvétele évekig nem járt együtt a dolgozó nők megnyugtató egészségügyi ellátásával, az üzemi és társadalmi egészségügyi intézetek felállításával, felszerelésével.

– A legutóbbi kormányrendelet figyelmeztet: átalakuló világunkban egyre nagyobb szerepet kap a technika, a kemizálás, de változnak a régi életformák, átalakul a család struktúrája is. Már most számolnunk kell azzal,

hogyan hatnak majd az új körülmények az emberre, és mindenekelőtt a fizikai, biológiai szempontból gyengébb női nemre.

– Az egészségvédelemnek tehát fel kell készülnie ezekre a változásokra, gondoskodnunk kell róla, hogy a nő-, anya- és gyermekvédelem folyamatos legyen, ne maradjunk le ismét, ne kövessük el ugyanazokat a hibákat, mint az elmúlt években.

Kinézek az ablakon, s látom, taxi gördül a klinika elé. Fiatal férj segíti ki belőle kisbabát váró feleségét, féltő gonddal vezeti végig a park sétányán, majd belépnek egy ajtón. Valahogy jelképes ez a jelenet. Mintha az Egészségügyi Világszervezet két évtizede megfogalmazott programjának valóra válását példázná: lám, nem volt hiábavaló kimondani, hogy „a ma fiatalját fel kell készíteni a holnap szülőjének feladatára". Tudom, egészségügyi szerveink sokat tettek azért, hogy ez a program nálunk is termőtalajra találjon, és gyümölcsöt hozzon. Vendéglátóm ugyancsak sok felvilágosító előadást tartott az elmúlt években.

– Az egészségügyi világszervezet imént említett „jelmondata" nagyon helyesen, nem tesz különbséget fiú és lány között. Mindkét nem számára egyaránt fontos például a helyes szexuális magatartás kialakítása, a felelősségteljes utódvállalás, a folyamatos egészségügyi ismeretszerzés, és természetesen a születésszabályozás korszerű, kulturált módszereinek ismerete.

– Az imént arról beszélgettünk, hogy mekkora erőfeszítéseket tesz az állam a nők védelméért. Most folytassuk azzal, hogy ezek az erőfeszítések akkor érik el igazán céljukat, ha a társadalom minden rétegében férfi és nő egyaránt felelősnek érzi magát önmagáért, egymásért és az utódért.

– Az Egészségügyi Minisztérium számos szervezete dolgozik e program megvalósításán. A kormányrendelet megjelenése után például létrehozta a nővédelmi tanácsadások rendszerét, amelynek célja elsősorban az egészségvédelem, a megelőzés, és amely ha szükséges, különféle szakfórumokhoz irányítja a beteg nőt. A tanácsadás kiterjed családtervezési kérdésekre, szexuális problémákra és így tovább.

A kép, amely e rövid beszélgetésből kikerekedett, tulajdonképpen megnyugtató, hiszen elég csupán arra gondolni, hogy ma már csak az nem részesül terhesgondozásban, az szül intézeten kívül, aki önhibájából nem él a lehetőségekkel. Elégedetten tehetném el tehát a jegyzetfüzetet, ha nem érezném, hogy valami még idekívánkozik. És mintha az el sem hangzott kérdésre válaszolna a szülészorvos:

– A felsorolt, vitathatatlanul jelentős eredmények mellett természetesen marad még tennivalója az utánunk következő generációnak is, hiszen a nők egészségvédelmének továbbfejlesztése csak a gazdasági feltételek egész sorának megteremtésével lehetséges. Most még nagy gondot okoz például, hogy számos textilüzemben a megengedettnél magasabb a zajszint, és ez maradandó károsodást okoz munkásnőink hallásában. A gyárak vezetői arra hivatkoznak, hogy a zajártalom kiküszöböléséhez túlságosan sok pénz

kellene. De ugyancsak sok helyen gondot okoz a nők munkahelyének higiéniai állapota is.

– További feladat feltárni azt is, hogyan alakul a mezőgazdaságban dolgozó nők egészségügyi helyzete. A falu szocialista átszervezése sok évszázadra visszatekintő életformát számolt fel. Javultak az életkörülmények. Falun megszűnőben van egy családtípus, amelyben valamikor az asszony látta el az aprójószágot, ő volt a család szakácsa, cselédje és mindenese, a konyhakert szakmunkása és a betakarítás segédmunkása. Ez a régi családkeret felbomlik, az új pedig csak most van kialakulóban, s erősen hatnak a régi hagyományok. Időszerű, hogy az eddiginél nagyobb figyelmet fordítsunk a falusi nőlakosság higiéniai, egészségügyi és ha szabad ezt a szót használni: pszichés helyzetére is.

– Ugyancsak megoldásra váró feladat a tanyasi lakosságot az eddiginél jobban bekapcsolni az egészségügyi ellátás hálózatába, és emelni a férfiak egészségügyi kultúrájának szintjét is. Ne hárítsunk mindent az asszonyokra, helyénvaló, ha a férfi ugyanúgy megérti a „kényes kérdéseket" mint a nő, s nemcsak a munkában, a mindennapi tennivalókban válik urából mindinkább társává az asszonynak, hanem a biológiai együttélés valamennyi területén.

*

A KISOROSZI VÖRÖSKERESZTES TITKÁR

Vizet húzok Kisoroszi főutcáján a kútból. Mellettem két asszony vár vödrökkel. Beszélgetnek. Azt mondja az egyik:

– Szólj Erzsinek! Az biztosan tud segíteni. A múltkor a Dudok gyereket, a Pistát is felvétette a csavargyárba. Két év múlva szakmunkásvizsgára jelentkezhet.

Még aznap a boltban megint hallom a nevet. Egy férfi meséli, el sem ment volna az önkéntes véradásra, ha nem „az Erzsi" szervezi.

– Az mindenre rá tudja venni az embert.

Kíváncsi lettem, ki rejlik a név mögött, így ismerkedtem meg Gál Istvánnéval, a helybeli tanács vb-titkárának a feleségével. Apró, energikus asszonyka. Egyik lánya férjnél, másik két lánya már eladósorban. Három gyereket nevelt fel, s közben futotta erejéből társadalmi munkára is.

– Élt itt a faluban egy bábaasszony – meséli –, Szamosfalviné. Negyvenötben ismerkedtünk meg, azt mondta magáról, hogy kommunista, de tudomásom szerint nem volt párttag. Bátor asszony volt. Ő szervezett be vöröskeresztesnek engem is. Jártuk a házakat, a legtöbb bizony földes-padlós

Gál Istvánné a vöröskeresztes titkár

volt, akkora ablakokkal, mint az öklöm. Tanítottuk az asszonyokat főzni, meg az alapvető egészségügyi szabályokra.

– Hát mondom, eleinte ezzel a Szamosfalvinéval szervezkedtünk a falu asszonyai érdekében. Róla, illetve a családjáról még annyit, hogy később a férje lett a falu párttitkára.

– Amikor ez az ember meghalt, akkor volt itt Kisoroszi-ban az első polgári, társadalmi temetés. Meg is szólták érte a falusiak: „úgy kaparták el, mint a kutyát . . ."

– Az asszony aztán elköltözött innen, azt hallottam, Rákospalotán lakik, de hogy mi van vele, nem tudom. Egyszóval, magam maradtam a megkezdett munkához. Én lettem itt a Vöröskereszt titkára. Sokszor persze olyasmivel is hozzám jöttek, ami már nem tartozott szorosan az egészségügyi meg a családi problémákhoz. Azaz, ha tágabban értelmezem, ezekkel az ügyes-bajos dolgokkal tulajdonképpen nagyon is a családok érdekeibe vágó gondokban kellett segítenem.

Mintegy magyarázatképpen még hozzáteszi:

– Kisoroszi alig ezer lelket számláló falu. Az emberek jó része szegről-végről rokon, többnyire keresztnéven szólítják egymást, egyszóval olyan, mint egy nagy család.

Gálné nagyszerű szövetségest talált a férje személyében, aki mint említettem, a falu vb-titkára. Mert amikor „Erzsit" egészségügyi problémákkal keresték fel, „Pistához" azért kopogtattak: ugyan szerezzen már valami kis állami támogatást a magára maradt öregeknek. Egyszóval, aki megszorult, aki szükségét érezte jó tanácsnak, segítségnek, tudta, hogy Gálékhoz kell bekopogtatni.

– Volt, amikor éjfélkor zörgették meg az ablakot: „Erzsi néni, jöjjön gyorsan, mert a papa veri a mamát". Mentem, és érdekes, valahogy megszelídültek előttem a vad, ittas férfiak – folytatta „Erzsi néni". – Igaz, hogy mindenkivel szépen beszéltem, mert higgye el, a szép szó néha csodákat te-

het. Máskor a kocsmából parancsoltam haza a sokgyermekes apát. Az egyiknek például tizenhárom élő gyereke van, mégis ivott, mégpedig nem is keveset. A felesége alig tudott enni adni az apróságoknak. Eleinte dugiban vittem itthonról az ennivalót kosárszám, mert nem tudtam elnézni, hogy a gyerekek lássák kárát apjuk hitványságának. Aztán gondoltam egyet, és bementem utána a kocsmába . . . No, ha azóta meglát, máris iszkol kifelé, vagy messze elkerüli az ivócimborákat.

„Erzsi mama", „Erzsi asszony" vagy az öregebbek „Erzsi"-jének portréjához sokat kifejező háttér a mai Kisoroszi. Jórészt neki köszönhető, hogy a fiatal mamák most már rendszeresen elviszik kicsinyeiket a gondozóba, az esedékes egészségügyi ellenőrzésekre. Sok asszony és férfi kapott az ő segítségével munkát a pesti és a szentendrei gyárakban, csökkent látású vagy vak öregek (sajnos, több is van ilyen a faluban) kapták meg az őket megillető állami támogatást, és a kisoroszi lányok, asszonyok jórészt tőle tudják, milyen lehetőségeket kaptak a szebb, könnyebb élethez.

Amit itt leírtam, elmeséltem a megyei nőtanács egyik vezetőjének is, amikor a nők helyzetéről beszélgettünk. Ezt válaszolta:

– A kormányrendeletek sok problémát megoldottak, valóban sokat tehetünk a nőkért, de aligha válthatnánk valóra a jó elképzeléseket, ha nem találnánk olyan önzetlen segítőtársakra, mint amilyen például Erzsi asszony is.

*

EGY ÜDÜLŐ BELÜLRŐL

A magam tapasztalatából tudom, milyen sok függ egy üdülő gondnokától. Amikor nehéz bőröndjével megáll az ember az üdülő előtt, első pillantásával azt fürkészi, milyen is az épület, amelyikben két hétig lakni fog. Aztán ahogy a gondnokkal megismerkedik, néhány pillanat múlva azt is tudja, hogyan fogja eltölteni a szabadság napjait, jól érzi-e majd magát? Ha ugyanis mosolygós a gondnok, ha érdeklődik, ha a szobában még megigazít egy terítőt, ha mindjárt megmondja, hol a strand, hol lehet jó kávét, szép gyümölcsöt kapni, érzed – haza jöttél. Egy-két kedves mondat után még azt sem bánod, hogy az étkezésnél nem neked jutott az ablak melletti asztal.

Azt hiszem, Noé Zoltánné, a SZOT siófoki Alkotás üdülőjének gondnoka azok közé tartozik, akik személyükkel, modorukkal, törődésükkel meg tudják tenni ezt a varázslatot. Fekete hajú, derűs asszony, zamatos „kapozsvári" dialektussal beszél. Frissiben érettségizett fia és már kereső nagylánya van. Tizenegy éve gondnok. Valahogy úgy alakult, hogy az egyedül érkező vendégeinek többsége mindig a szebbik nemből került ki, s ugyancsak nők a

Noé Zoltánné egyik munkatársával

keze alá beosztott alkalmazottak is.

– Évekig nagy gondban voltunk amiatt, hogy az üdülőidény itt csak a nyári hónapokban ad keresetet, s amikor elmennek az utolsó vendégek is, szerződéses dolgozóink tétlenségre kényszerülnek – mesélte. – Néhányan aztán összefogtunk, kutattuk a lehetőségeket, mit is tehetnénk.

Mosolyog, mint aki valami fontosat készül mondani:

– Látogasson el hozzánk télen. Ahol most a SZOT üdülők központi ebédlője működik, valóságos gyárat fog találni. Sikerült ugyanis megállapodnunk a Május 1 Ruhagyárral, hogy a téli hónapokra rendezzen be varrórészleget nálunk. Sőt, az elmúlt évtől már szemüvegkeretet is készítenek az üdülő és a környék munkásasszonyai. A kereset kitűnő, úgyhogy én azóta azon szerencsések közé tartozom, akik többnyire elégedett emberekkel találkoznak.

– Mert aki ide nyaralni érkezik, az is elégedett. Maga mögött tudhatja a jól végzett munkát, előtte két szép hét pihenésre, szórakozásra. A mi dolgunk az, hogy valóban kellemessé tegyük a pihenést. Az utóbbi években egyre többet törődünk például azzal, hogy legalább egy könyvet adjunk minden üdülővendég kezébe, vagy elvigyük őket egy érdekes kirándulásra. Ha figyelembe veszem, hogy különösen az asszonyok között sok olyan nyaralóvendégünk érkezik, aki évközben bizony aligha tud időt szakítani ilyesmire, akkor azt hiszem, ezzel is teszünk valamit.

– És nem is keveset – mondom meggyőződéssel.

Aztán megkérdezem a gondnokasszonyt: olvasta-e a kormányrendeletet, amely a nők helyzetével foglalkozott?

Az őszinte válasz itt is:

– Nem, nem olvastam, de tudom, hogy az ország vezetői magas fórumokon beszéltek erről. Ám ha még csak nem is hallottam volna, akkor is látnám, hogy változik nálunk a nők élete. Hogy miből? Várjon csak!

Azzal kézen fog, vezet ki a kertbe.

– Mit lát?

Napozó lányokat egy sor nyugágyon, hátrább, a főépület szélvédett oldalán egy fiatal házaspár tollaslabdázik. A gyepre terített takarón ugyancsak lányok hevernek, olvasnak, társasjátékkal szórakoznak. A kép megszokott, békés üdülői hangulatot áraszt.

– Mit kell látnom?

– Nézze a ruhájukat, a nyári „felszerelés", a fürdőruhák, köntösök újak, divatosak. Mutatják a megnövekedett igényeket, és azt, hogy volt miből kicsit „igényesebbnek" lenni.

– Odanézzen, az a fiatalasszonyka ott teljesen ingyen kapta vállalatától a beutalót, sőt, még ötszáz forintot is hozzá útiköltségre. És nem ő az egyedüli, aki arról beszél, hogy többet törődnek mostanában a munkásnőkkel. Több köztük a szakmunkás, meg többen is tanulnak, mint régebben. Persze, sok helyen továbbra is elég nehéz fizikai munkát végeznek, de az érkező csoportok nőtagjain ez valahogy kevésbé látszik, mint régen, valami mégis megváltozott körülöttük.

Így méri a változást egy üdülőgondnok, ha maga is – nő.

*

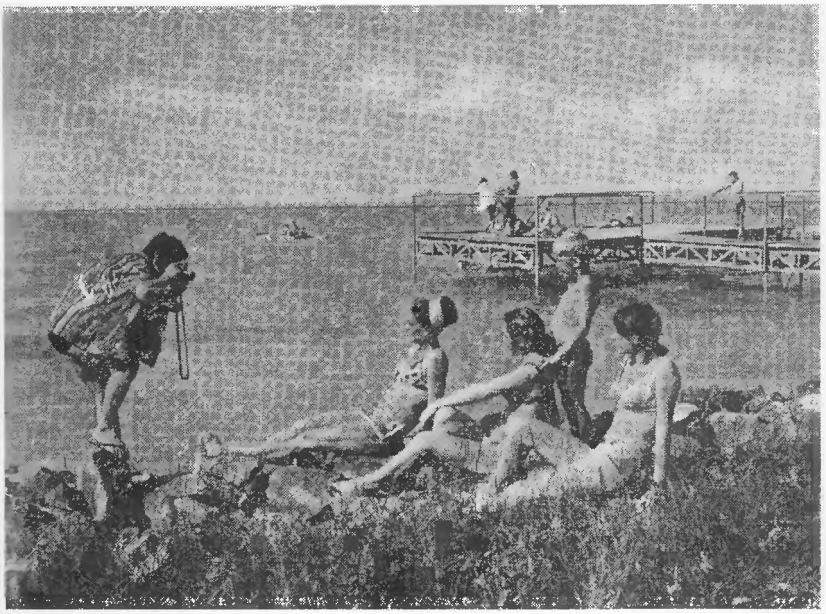

Üdülők a Balaton partján

A GÉPÍRÓNŐ

A gépírás kifejezetten női szakma. Van ugyan egy-két jól kvalifikált férfigépíró is, de ezeket szinte a kirakatban mutogatják. Hadd használjam tehát a „gépíró" szó vonzataként kizárólag a „nő" főnevet, hiszen az esetek kilencvenkilenc százalékában azt mondjuk: gépírónő.

Gépírónő vagy „lesz" valaki, vagy ezt a pályát választja. Általában úgy „lesz", hogy valamilyen foglalkozási ágban megszünteti munkaviszonyát, s „amíg nem találok jobbat" jelszóval elvégez egy tanfolyamot, és beáll valahová gépírónőnek.

És aki ezt a pályát választja?

Nos, ezeknek a lányoknak java része az általános iskola elvégzése után iratkozik be a kétéves gépíró-képző iskolába, ahol a tantárgy a gép- és gyorsírás, meg a magyar nyelvtan. Legtöbbjük nem is tudja, tulajdonképpen milyen munkára szegődik, csak enged a külsőségek csábításának: tiszta munka, az ember vagy fehér köpenyben, vagy csinos utcai ruhában lehet egész nap, a billentyűket igazán nem olyan nehéz lenyomni; úgy tűnik tehát, igazán ideális elfoglaltság ez egy éppen induló fiatalnak.

Valójában a közvélemény sem tud ennél sokkal többet a gépírónők munkájáról, sem a munka nehézségeiről. Takács Erzsébet a Magyar Hírlap cikkeit gépeli, negyedik éve. Nem hosszú idő ez, de arra elegendő, hogy kiderüljön, mire is vállalkozott.

– Az általános iskola elvégzése után szerettem volna tovább tanulni, de a körülmények arra kényszerítettek, hogy minél előbb szerezzek szakmát, és megálljak a magam lábán. Minden más szakma tanulóideje három év; a gépírásé kettő. Ezt választottam.

– És azóta?

– Azóta, vagyis a szakvizsgák óta négy év telt el, négyszer volt ínhüvelygyulladásom, ami bizony ennek a munkának velejárója. Legalábbis akkor, ha az ember szorgalmasan végigdolgozza a napi nyolc órát. Sok kislány azt hiszi, az írógép mellett könnyű dolga lesz. Olvastam valahol egy statisztikát arról, hogy a mi munkánk ugyanolyan kalóriaigényes, mint akármelyik viszonylag nehéz fizikai munkáé. Estére sokszor „érzem" a hátamat, és ég a szemem a tengernyi táncoló betűtől. Sőt, szellemileg is kifárasztja az embert. Lehetőleg hiba nélkül kell írni, ez pedig nagy figyelmet, koncentrálást igényel. Ahol munka van, ott bizony nem futja hosszadalmas kávézásra, trécselésre, mint ahogyan karikatúrákon látható. Általában sok téves nézet él a mi szakmánkról.

– Arra gondol, hogy az átlagember amolyan „könnyű" eseteket lát a gépírónőben?

– Igen, akad néhány foglalkozási ág, közöttük a miénk is, amely átkos örökséget hordoz magával. Az a véleményem, viselkedésünkkel, tartásunk-

Takács Erzsébet
gépírónő

kal, munkánkkal magunknak kell kivívnunk a tiszteletet és a szakma becsületét.

Tegyük mi is hozzá: a gépírónők a hivatali gépezet valóban nélkülözhetetlen fogaskerekei. Az egész társadalom növekvő elismerését élvezik. Az elmúlt években jelentősen nőtt az átlagfizetésük, javultak munkakörülményeik is.

Takács Erzsébet a mai huszonéves nemzedék egyik tipikus képviselője. Huszonegy esztendős. 1972-ben Kiváló Dolgozó kitüntetést kapott.

*

– Tanító néni tessék már jönni, mert a gyerekek rosszak!

Pöttöm emberke nyit be ezzel a ságvári iskola irodájába. Meszlényi Józsefné mosolyogva fordul hozzá:

– Nem a gyerekek rosszak Pistikém, hanem a hetes nem jó, ha nem tud rendet tartani.

– De tényleg a gyerekek a rosszak – dugja be a fejét az ajtón egy pirosmasnis kislány, és erre a meggyőző tanúskodásra már feláll az osztályfőnök. Kimegy és a nyitott ajtón át hallom:

– Mostantól nem a hetes vigyáz, hanem mindenki saját magára ügyel. Vendég van az iskolában, nem illik zajongani.

Az apróságok, a kis elsősök elhallgatnak.

A vendég: az újságíró.

Meszlényiné az iskola legrégibb tanerőinek egyike, vele beszélgetünk arról, hogyan is alakult a pedagógusnők sorsa errefelé, s mivel ő a járási szakszervezeti nőfelelős tisztét is betölti, nemcsak szűkebb pátriájáról, hanem több község pedagógusainak dolgairól is be tud tehát számolni.

– A mi pályánk is fokozatosan „elnőiesedik", egy-két év múlva már bizonyára a férfiak emancipációjáért kell itt síkraszállni – mondja nevetve. – A nők helyzetének javítását célzó kormányrendeletet követően került sor a pedagógusfizetések rendezésére, és nálunk messzemenően érvényesítették az egyenlő munkáért egyenlő bért elvét. Ugyanúgy, differenciáltan ítélték meg a fizetésünket, mint a férfiakét, s nagyon szépen növekedtek az összegek.

– De történt mifelénk más is, amiért köszönet jár a járási tanács oktatási osztályának és férfi kollégáinknak. Mindenki tudja ugyanis, hogy az egyenjogúság szép elve ellenére a házimunka, a bevásárlás, a család gondozásának túlnyomó része még az asszonyokra vár. Ennek figyelembevételével új tanrendet dolgoztak ki, hogy a nők kedvezőbb beosztáshoz jussanak. Nem kell például nyolcra bejárnunk, általában tíz óra tájban kezdünk, így jut időnk reggel a gyerekek ellátására, bevásárlásra vagy az ebéd előkészítésére. Szombaton a szokásosnál korábban kezdünk, hogy előbb is térhessünk haza a családhoz. Mindezt az tette lehetővé, hogy a férfi kollégák vállalták a kedvezőtlenebb időbeosztást. Igazán lovagiasak voltak. Nálam például az új időbeosztásom következtében új fogalmak is születnek: hétfő és péntek, amikor csak délben jövök az iskolába: a „beszerző napom". Ilyenkor még Siófokra is beutazhatok vásárolni, vagy több időt fordíthatok a soron következő óráim előkészületeire.

Körülbelül itt tartunk a beszélgetésben, amikor benyit hozzánk Juhász Jánosné tanárnő, és most már hármasban taglaljuk, hogyan is él a mai falusi pedagógusnő. A fizetéssel, az újjászabott munkakörülményekkel ő is elége-

Falusi tanítónők ma: Meszlényiné és Juhászné

dett. De azt is elmondja, bizony súlyos terheket ró még reá az, hogy egy sereg foglalkozást, a többi között a gyermeknapi ünnepségeket, az úttörőpróbázásokat, a rajvezetői értekezleteket, az egészségügyi versenyeket, de még a nőnapi köszöntést is, az előírások értelmében, mindig vasárnap rendezik. A gyakorlatban ez annyit jelent, hogy míg más pályákon sorra bevezetik a szabad szombatot, itt még a szabad vasárnapot sem sikerül mindig biztosítani. Ennek pedig a családi élet látja kárát.

– Még az a szerencse – teszi hozzá Juhászné –, hogy a férjem is pedagógus, és megérti a dolgot.

Meszlényinéhez fordulok, e pillanatban ő a szakszervezet képviselője, egyszersmind a sajátos helyzet ismerője és szenvedő alanya is. Mit lehet hát tenni a vasárnapi szabad időért?

– Ezzel a panasszal már többször felkerestük a járási szerveket. Nemrégiben végre engedélyt kaptunk arra, hogy az említett foglalkozások zömét hétköznap tarthassuk. Sikerült azt is elérni, hogy megszűntek az eddigi, szinte mindennapos értekezletek, s most hetente egy alkalommal, de akkor „kiadósan" vitatjuk meg a tennivalókat. Mindez máris hozott némi idő- és energia-megtakarítást. De igen biztató másfajta próbálkozások is vannak.

Kilitin, ahol két alsó tagozattal működő iskola van, a járás engedélyével bevezették a szabad szombatot. A pedagógusok megállapodtak a szülőkkel, hogy a hét néhány napján egy-egy órával hosszabb lesz a tanítás, így a tanerőknek hét végén már jut idejük művelődésre, szórakozásra is.

– Itt talán nincs erre lehetőség?

– Hadd alakítsam át kissé Montecuccoli híres szavait: a pedagógus jó munkájához három dolog kell: idő, idő és idő. Sokan ugyanis csak azt látják, hogy a tanár vagy a tanító eltölt öt órát az iskolában, azzal vége is a munkanapnak. Csakhogy a tanítási órákra való felkészülésre legalább annyi idő kell, mint amennyit másnap a gyerekekkel töltünk. Ez pedig már napi tízórás elfoglaltság. Be kell vallanom, hogy a tanév tíz hónapja alatt csak a szakkönyvek átforgatására futja az időmből, szépirodalmat legfeljebb a nyári szünetben vehetek a kezembe. Mindez azzal függ össze, hogy még mindig kevés a pedagógus. Látja, most készült el iskolaépületünk új szárnya, ide járnak majd Somról és Nyimről is a gyerekek. Nálunk tehát egyelőre nincs kilátás a szabad szombatok bevezetésére. Mégis megnyugtató, hogy egyáltalán próbálkoznak vele, az ember biztatást érez belőle.

Juhászné még azt is hozzáteszi mindehhez, hogy az elmúlt években kissé mostohán bántak a járás pedagógusaival, csak elvétve kaptak például beutalót szakszervezeti üdülőkbe. Most ez is megváltozott.

A lakásgondok ellenére sikerült itt a közelmúltban új otthont juttatni egy kolléganőnek, aki két kisgyermekével érkezett a faluba, és lakást kapott a gyermekét egyedül nevelő óvónő is.

Úgy érzem, közhely számba ment volna, ha ott, a szép modern iskolában megkérdezem az asszonyoktól – elégedettek-e?

*

EGY NYUGDÍJAS

Furcsa dolog így kint ülni, a mozivászon mögött a folyosón. Zene és szapora olasz párbeszéd hangja szűrődik át a vékony falon. Ez adja az aláfestést ahhoz a beszélgetéshez, amelyet az egyik jegyszedő nénivel folytatunk a Puskin mozi földszinti társalgójában. Várom, hogy vége legyen odabent a filmnek, mert a következő előadásra váltottam jegyet. De addig még jó negyedóra van hátra, épp elég egy rövid beszélgetésre. Végül azon veszem észre magam, hogy már régen bent volna a helyem. No, de a híradót úgyis láttam már . . .

–. . . Negyvenháromban tűnt el az uram, egész alakulatával együtt, azóta sem hallottam róla. A Vöröskereszt sem találta meg. Így egyedül ma-

radtam kisfiammal, Misikével. Tanítónő voltam, alsó tagozatosokat tanítottam, 1971 decemberében kaptam meg az aranydiplomámat, csaknem azon a napon, amikor betöltöttem a hetvenedik évemet. Marosvásárhelyen kezdtem a pályámat, majd Erzsébeten, aztán a második kerületi Lórántffy Zsuzsanna iskolában tanítottam egészen nyugdíjazásomig. De még nyugdíj után sem szakadtam el egészen a katedrától, jó öt esztendeig szerződésesként dolgoztam a Marcibányi téri iskolában. Így összesen negyvennégy év és százhetvenöt nap a szolgálati időm.

A jegyszedő nagymama: Antonin Mihályné

– Miért hagytam abba? Nagyon elfáradtam. A sok vesződés a kicsinyekkel alaposan igénybe veszi az idegrendszert, a séta a padok között, az emeletjárás, a kirándulások, a szaladgálás a lábamat tette tönkre. Háromszor volt trombózisom. Így hát búcsút mondtam az iskolának.

Antonin Mihályné szeme nyugtalanul keresi tekintetemet, a szemüvege alól lesi, vajon érdekel-e egyáltalán egy munkában megfáradt asszony hétköznapi története. Aztán nekibátorodva folytatja:

– Itt, a moziban négy éve dolgozom. Próbálkoztam más állásokkal is, de végül itt kötöttem ki. Napi nyolc óra, háromnyolcvanas órabérért, ez havonta nyolcszáz, nyolcszázötven forint jövedelmet hoz.

– Ne haragudjon a kérdésért: csaknem ötven esztendei tanítónői munka után miért nem pihen? Kell a különkereset? Vagy a munka kell? a jóleső, megnyugtató érzés, hogy még szükség van ránk, még nem szorulunk senki támogatására?

Elmondta: ez is, az is arra készteti, hogy a csendes pihenés helyett dolgozzon.

– A fiamról még nem beszéltem, vagyis ott hagytam abba, hogy magunkra maradtunk, amikor eltűnt az apja. Azóta felnőtt, jó szakmát választott, műbútorasztalos lett. Meg is nősült, és van már egy hároméves, gyönyörű kis unokám. Igen, nagymama lettem. Együtt lakunk a régi, kétszobás lakásunkban. Én meghúzódom a kisebbikben, a menyemék meg a nagyobbat

rendezték be maguknak. Minden bútort a fiam csinált abban a szobában, végül is ez a szakmája. A kis unokám a szemem fénye. Azt hiszem, jobban szeretem, mint valaha a fiamat szerettem. Ha csak ránézek, menten elszáll a rosszkedvem. Mostanában különösen sokat vagyunk együtt. A menyem már dolgozni jár, így egész délelőtt én vagyok Ildikóval. Fél háromra kell bejönnöm a moziba, a menyem meg nagyjából akkorra ér haza, egymást váltjuk. Nem mondom, kicsit fárasztó, hogy késő éjjel érek haza, reggel pedig hatkor van ébresztő, nekem kell ellátnom a picit, hiszen szülei hatra járnak dolgozni. De a gyerek szépsége, ragaszkodása feledteti a fáradtságot. Azért is dolgozom még, hogy neki mindene meglegyen. Igaz, a fiamék szépen keresnek, de most kicserélik a fürdőszoba-berendezést, háztartási gépeket vesznek, és még sok olyasmit, ami nagyon sokba kerül. Gondoltam, addig dolgozom, amíg ők nincsenek mindennel rendben, hadd pótoljak egy kicsit a magaméból is Ildikó ruháihoz, játékaira, meg a szükséges költségekre.

– De mondja, igazán érdeklik magát ezek a dolgok?

Csak bólintok, hiszen olyan hosszú lenne elmondani: hát persze hogy érdekel, drága tanító néni, mert amit mond, nem csupán önvallomás, szavaival a jóságos, pótolhatatlan nagymamák millióinak a portréját festi meg.

Ám a csengő másodszor is megszólal, most már igazán be kell menni az előadásra . . .

(Kelecsényi Adél illusztrációja)

Virágok, veszélyek

Széllel, fűvel haragos napvilág,
izgalmak szilaj nevelője,
medve-álmom gyilkosa, gyere már,
hadd öltözök fel ünneplőbe.

Szívjak szerelem-fertős levegőt
zajban, viharzó fényben állva –
valami lázas zenebona kell
s lezuhan szívem dérszakálla.

Csak jókedvem fagyott el, nem a hit,
még fordítom sorsomat jóra,
kesely orcámon pirinyó sugár,
nekem viharkeltő ciróka.

Jőjj rám, te boldog rázkódás hamar!
Ha élek, hát legszebben éljek.
Gyönyörű, ha féktelen szól a szám:
nyílnak a virágok, veszélyek.

Döbbenet

A háziasszony végül is betette az ablakot, az olajkályha szabályozóját kettesre húzta vissza, még egyszer körülnézett a szobában, s megnyugodva a konyhába ment.

Férje az előszobában ácsorgott, vendégeit várta.

Az asszony szótlanul kerülte ki őt, még el is mosolyodott. Kicsit keserűen, kicsit elnézően, számára a folyton ismétlődő kártyapartik rendezése már nem sok izgalmat jelentett: kötelező gondot és többletmunkát inkább. Harminchat évesen is mutatós volt még, csak éppen tíz évvel fáradtabbnak látszott a kelleténél. Enyhén kendőzött arcát körültapogatták, megszállták a konyha savanykás gőzei, orrába fészkelt a babérlevél átható szaga – akaratlanul fintorodott el.

Amikor már a gombócokat formálta gyors és türelmetlen tenyerében a vadhúshoz, megérkezett az első két vendég. A csukott ajtón áthallotta férje hangos kedveskedését, bár a szavakra nem figyelt, keze akaratlanul is gyorsabban dolgozott, s a kész gömböket egymás után nyelte el és labdáztatta felszínére a veszettül zubogó víz.

Az asszony a konyhaszékre ereszkedett, s már csak szétfoszló képekben látta a mai napot, a közelmúlt néhány napját, gondolatokat formálni róluk azonban valahogyan alig tudott.

– A gyerekek – jutott eszébe hirtelen a két kisfiú, s a fürdőszobán keresztül rájuk nyitott.

Azok sakkoztak, engedelmesen, csendesen ültek a tanulóasztalnál.

– Táska? – kérdezte anyjuk.

– Rendben – mondta a nagyobb, de nem nézett fel. A következő lépést latolgatta.

– Elég volt a máj? Nem vagytok éhesek?

– Fincsi volt, anyu – a kicsi reménytelenül, de palástolhatatlan izgalommal figyelte bátyja mindig biztos kezét.

– Jó – mondta az asszony. – Ha vége a menetnek, gyertek ki. Kakaót kaptok, azután lefeküsztök.

A fiúk nem feleltek, a nagyobb kegyetlenül indult lovával a kicsi királynője felé.

Minden gombóc a víz felszínén táncolt már, az asszony óvatosan kanalazta ki valamennyit, majd az ételt az előmelegített sütőbe rakta, mosogatóvizet készített fel, papírszalvéták után kapkodott, a hatalmas fatálcán elrendezett edények-evőeszközök-kenyérszeletkék mellett alig találta helyüket.

Teríthetnék – gondolta s kilépett az előszobába. A kártyázó férfiak nagy hangon diskuráltak, éppen az új szőnyeget dicsérték. Az új szőnyeg! Szép darab – egyévi kuporgatásukba került.

– Az én feleségem ilyesmire nem volna hajlandó – hallotta főnöke hangját. – Szereti a szép ruhákat, nyáron utazni akar, legújabban bejárónőért veszekszik velem. Belátom, nem húszéves már, de húszéves korában se csinálta másképp.

– Akkor még nem is lehetett félretenni – mondta az orvos. – Beszállsz, vagy mi lesz?

Az asszony férje hangjára várt, aztán csalódottan ment vissza a konyhába. Tehetetlenül topogott, s amint gőztől csapzott hajába túrt, valami furcsa sajgást érzett, de a fájdalomnak sem helyét, sem erejét nem tudta volna meghatározni.

A fiúk jöttek, felhörpintették a kakaót. Ő még figyelmeztette őket, hogy ma igazán csendesen maradjanak, s aztán a fürdőszobai pancsolásukat figyelve, az első mosogatáshoz készült elő. Észrevette, hogy nehezen lélegzik, ablakot nyitott, a fojtogató gőz méltóságteljes lassúsággal indult meg, oszlopba tekeredett, a sötét négyszög felső szegélye szétteregette, s mintegy lapított felhőben szívta ki a semmibe.

A szomszédos, zárt ablak üvegei megrezegtették s átengedték a vaskos nevetést, az egymásba csapódó, más-más, mégis hasonló színű-ízű hangokat, a tömény erőt, a levetkőzési, kikapcsolódási szándékot, hogy most aztán eleresztem magam – vagy valami ilyesmit –, az asszony nem tudta, csak érezte, mint fűlik fel a másik helyiség. Az ablakdeszkára támaszkodott, mélyeket lélegzett. Sírnia kellett volna – csak nyelte-nyelte az ostoba, mindenáron feltörni akaró könnyeket.

– Még nem vagy készen, szívem?

Férje lépett be s ő csak nézte a bortól, izgalomtól, várakozástól piros arcot.

– Megfázol – a férfi betette az ablakot, ő meg a sütő ajtaját nyitotta, ott barnállott a hús, fénylő bőr keletkezett a piszkosfehér mártáson, s a gombócok pöffedt kerekdedségét petrezselyemzöld foszlányai tarkították.

– Isteni – mondta a férfi sietősen, s már fordult volna, amikor nyilván megsejtett valami szokatlant az asszony némaságában. – Rosszul vagy?

– Semmi – felelt az asszony tétován. – Nem is tudom. Semmi.

A férfi gyanakodva nézte egy pillanatig, aztán hirtelenül kapta el tekintetét róla.

– Majd én viszem a nagytálcát – mondta gyorsan. – Akár meg is teríthetünk, te csak a . . . fiúkkal.

Az asszony nem felelt, ajtót nyitott, az előszobában megint beleütközött a hangok sokféleségébe, félreállt, úgy fogózott a kilincsbe, míg férje ügyetlenül egyensúlyozva buzgólkodott be a vastag füsttől homályos szobába.

Akkor utánalépett. A kályhát hatosra állította, kitárta az ablakot, mosolygott, bólogatott, egyetlen szót nem értett, a fehér abroszt igazgatta, férje kezéből elvette a tányérokat, a többiek is rendezkedtek, s ő már mehetett az ételért.

Az újra megrakott tálca iszonyú nehéznek tűnt, levette róla a gombócos tálat meg a kenyeret, könyökével nyomta le a kilincset, úgy farolt végig az előszobán.

– Isten ajándéka egy ilyen asszony – sóhajtott a gyógyszerész.

– A legjobb könyvelőm – mondta főnöke, s ő erre sem válaszolt.

A gombócot már diadalüvöltéssel fogadták.

Az iménti meghatározhatatlan fájdalom erősödött, félt, hogy felfedezik arcán a keserűséget, kifelé indult, amikor a tanácselnök megfogta a karját.

– Maga a legrendesebb asszony a faluban. A legdolgosabb. A legtisztább. Itt soha nincs . . .

– Bizony nincs. Soha veszekedés. Igaz, angyalom?

Férje arca éppolyan izzadt és piros volt, mint a többieké. De nem erőszakos vagy követelőző, nem is fölényes. Talán egy kicsit magabiztos . . . nem, ma még az sem. Csak várakozó.

– Nincs – mondta ő mosolyogva.

– Hogy ti mindenben megegyeztek, ti mindennel megbirkóztok, együtt, egyetértésben!

Nem hallotta a folytatást. Valami új, eddig ismeretlen gyötrődött, formálódott, alakult benne, parányi, de szédítő mozdulásokkal, epét lökve torkába, nyelvére. Férje ellágyult hangjára ocsúdott:

– Te tudod, barátom, egyedül te. Mi mindennel megbirkóztunk.

Az asszony ijedten figyelte nem is a saját, egy új lény, bátor és értelmes lény hangját, aki most éppen az ő száján keresztül szólt mérhetetlen gúnnyal s kétségbeesetten:

– Így igaz. Együtt birkóztunk meg a munka minden örömével.

Az előszobában belemélyesztetette ujjhegyeit a cserepes virágok száraz földjébe. Mögötte olyan súlyos volt a csend, hogy meggörbesztette vékony hátát.

– Mi az istennek csodáljátok örökké? – hallotta végre a suttogóra fogott, rekedten erőlködő hangot.

– Bár az én feleségem csodálnátok – így a gyógyszerész. – Most mi baj?

A férj hümmögött, aztán szinte hallhatóan vont vállat.

– Semmi. Egyetek. – Aztán az evőeszközök halk csengése közben már vidámabban: – Csak valamivel mérsékeltebben dicsérjétek, mert még elfárad.

A felcsapó nevetés követte az asszonyt a konyhába, sőt a fürdőszobába is, belebújt kabátjába, megfészkelt zsebeiben, a gomblyukakat végigdülöngve, sálat szorított nyakára. Bár lehet, hogy csak a felhajtott gallér fojtogatta, amint végigosont az előszobán.

Langyos vízzel kellene locsolnom őket – gondolta virágai mellett elhaladva, azután már ösztönösen nyitott az utcára, a sűrű nyirkosságtól hamvasnak tetsző sötétbe.

Négy-öt ház hosszat szinte futott, de amint az első járókelő elhaladt mellette, bátortalanul toporogni kezdett.

– Hova megyek hát? Hova?

Eszébe jutott a nagy halom csetres edény, meg hogy azóta újabb adag gyűlt hozzá, nem is kevés – hát sietősen visszafordult. Már a szomszéd ház előtt zsebébe dugta idegesen lerángatott kesztyűit, kapkodva gombolta ki kabátját, hogy otthon percet se vesztegessen ilyesmire.

– Soha, soha – mormolta öntudatlanul, s tulajdon hangjára összerezzent. – Persze hogy soha – biztosította önmagát, akár egy idegent, bár sejtelme sem volt, miről. Csak éppen bólintott, mint már annyiszor, mindig, örökkön-örökké, elfogadva a kényszerű kötelességet, gyereket, gondot, munkát, a valamikor elfogadott szerepet, mely annyira eggyé vált vele, hogy felette-zabálta erejét, akaratát, szinte ember voltát is, mert amint homályosan sejteni vélte: nem tehet ő már szívvel többé semmit, s talán soha.

GALGÓCZI ERZSÉBET

Valahol fények

Egy novemberi délután, a rendelési idő vége felé, izgatott fiatalasszony állított be a rendelőmbe:

– Doktor úr, legyen szíves, jöjjön ki hozzánk, az uram két napja vért hány.

Csangota-pusztán laktak. Az állami gazdaságtól kért egy négykerekű csézát, mert a feltésztásodott úton – gúny volt útnak nevezni ezt a nyolc méter széles, évszázados csordajárást – megfeneklett volna a személyautó, de még a traktor is. Alkonyodott, s valami füstszerű, szúrós csapadék szemerkélt, ama novemberi nedvesség, amitől előbb nyirkosodik be az ing, a kapca, zsebben a dohány, mint a pokróc meg a kucsma. Nagyokat nyekkentünk a kiszámíthatatlan, alattomos kátyúkban, mert felületüket egyenletes vadvíz borította. Egy ideig még utánunk reszkettek, mint merülő bólyák, a falu villanyégői, de ahogy lassan magába nyelt bennünket a kietlen pusztaság, egyre nehezebb volt elhinni, hogy valahol fények égnek a házakban, a kapuk fölött és az utakon. Fáradtan és rosszkedvűen gondoltam erre a szép nevű pusztára, amely az állami gazdaság legrosszabb hírű települése volt. Ötven-hatvan háza mindössze öt kilométerre feküdt a gazdaság központjától, de viszonyai miatt akár ötven kilométerre is feküdhetett volna. Villanya, telefonja nem volt, a gyerekek a faluba jártak iskolába – már amikor járni tudtak –, de az őszi–tavaszi sártenger idején a postás is képtelen volt megközelíteni a pusztát, előfordult, hogy hetekig nem kaptak hírt a világról. A sekély kutak olyan egészségtelen vizet adtak, hogy az egész lakosság, beleértve a gyerekeket és a szoptatós anyákat is, inkább a helyben termesztett novabort fogyasztotta. Több ízben javasoltam, követeltem a legkülönbözőbb fórumokon, hogy legalább artézi kutat fúrjanak, s a vakságot és szellemi fogyatékosságot okozó szőlőket szántsák ki – a XX. század többi vívmánya nem tartozik az egészségügy hatáskörébe –, de a két év alatt, amióta itt dolgozom, nem történt semmi. Sőt, a gazdaság egyik vezetője egy ízben legyintve rázott le: Annak a népnek jó az is.

Azóta nem sejti, miért utálom – egy vezetőnek nem szabad nem tudnia: ha egy nép elesett és igénytelen, azért is mi vagyunk felelősek.

A rendetlenül, összevissza épült házak ablakából erőtlen fény hullott a vaksötét utcára. Bent a faluban a televízió világít ilyen bágyadt fénnyel – itt ez a petróleumlámpák jele volt.

Amikor végre megálltunk, a hallgatag, viharkabátos kocsis is lekászálódott, kiakasztotta a két hátsó kerék közül a viharlámpát, s megvilágította lépteim alatt a sarat, míg beértünk a házba. Egy konyhafélén keresztül – ahol a kocsis lemaradt – apró, zsúfolt szobába jutottunk. A kellemes meleg – amelyen ugyan átütött a nehéz betegszag, s a tisztaság ellenére is árulkodott a szegénység. Nagyszülőktől örökölt bútorok, megfeketedve az időtől, akárcsak a mennyezet gerendái, amelyekbe kishíján bevertem a fejemet. A két ágytól, a vaskos asztaltól, sublóttól, az emeletes, téglából rakott tűzhelytől, széles, átázott bundában alig tudtam mozogni. Az asszony gyorsan megszabadított tőle.

A lámpához közeli ágyban egy fiatalember feküdt, ijesztően lesoványodva, kiugró pofacsontján szárazon, vörösen feszült a bőr. Beesett szeme egészségtelen fénnyel csillogott. Csontvázszerű kezében fehér kendőt szorongatott, amelyen itt-ott átütött a vérfolt. Az arca valahonnan ismerős volt, de nem emlékeztem, hogy kezeltem volna. Egy tuberkulózis, ha kezelik, nem kerül ilyen elhanyagolt állapotba. De akkor honnan ismerős . . . ?

A vizsgálat megerősítette feltevésemet – már amennyire röntgen nélkül biztos diagnózist lehet mondani –, tüdőgümőkór, kétségbeejtően elhanyagolt állapotban, nagyon kevés eséllyel a gyógyulásra.

– Hány éves? – kérdeztem a beteget.

Csöndesen, szolgálatkészen válaszolt:

– Huszonkettő, doktor úr.

– Mért nem jött hozzám? Mért hanyagolta el ennyire magát? – Anélkül, hogy akartam volna, kiütközött hangomból a felháborodás. Ilyenkor este már olyan borostás vagyok, mint egy kocsis s a modorom is olyan tüskés. – Még ha valami buta vénember lenne, de maga fiatal! Járt iskolába, volt katona, nem? Mért nem fordul orvoshoz, ha beteg?

– De hát voltunk magánál, doktor úr – szólalt meg a hátam mögött bátortalanul az asszony. Gumicsizmájában olyan nesztelenül mozgott, el is felejtettem, hogy ott van.

– Mikor? – s dühösen hátrafordultam. Ebben a pillanatban megismertem – az asszonyt. Az ormótlan pufajkában, amit a gazdaság minden dolgozója visel, nemre és korra való tekintet nélkül, a fejét bebugyoláló vastag kendőben, amelyben bejött a rendelőmbe, alig látszott valami az alakjából és az arcából. Csak a hangja után gondoltam, hogy fiatal . . . A férje közben leadott húsz kilót, de ő nem változott azóta semmit. Fiatal volt, tizennyolc-húszéves, üdítően formás arcú – de olyan szelíden-ártatlanul szép, könnyen piruló, könnyen felkacagó s könnyen megijedő asszonyka. Mégis: a bumfordi, szögletes férj mellett ő a talpraesett, a határozott, az intézkedő. Ő hozta be hozzám talán nyolc-tíz hónappal ezelőtt a zavartan vigyorgó fér-

jet, akinek alig a hónaljáig ért: hogy a férfi izzad, köhög, sokszor erőtlen és valószínűleg lázas is, bár nincs lázmérőjük, hogy ebben biztos legyen. A mellkasröntgen szilvamag nagyságú beszűrődést állapított meg, de mivel én csak körzeti orvos vagyok, beküldtem a járási tüdőgondozóba. s meghagytam neki, hogy a lelettel jöjjön vissza hozzám. Másnap vissza is jött a férj, de akkor már egyedül, s megmutatta a papírt, amit ott kapott; beutalták a legközelebbi tüdőszanatóriumba, alig száz kilométerre tőlünk.

– Mennyi ideig kell ott lennem, doktor úr? – kérdezte tőlem aggódva.

Gépiesen feleltem:

– Hat-nyolc hónap.

Elszörnyedt.

– Mennyi?

– Mi a probléma? – kérdeztem, de nem felelt. – Kicsit hosszú idő, de ha meg akar gyógyulni... Maga dolgozik, látom, traktorista, az SZTK fizeti a költségeit, valami táppénzt is kap... Mi a probléma?

Minden vér kifutott az arcából, üveges szemmel meredt maga elé.

– A feleségem... – dadogta.

– A felesége nem dolgozik?

– Dehogynem.

– Hát akkor... ? – Nem értettem. – Kicsit nehezebb lesz, de nem fognak éhen halni. – Eszembe jutott, hogy nyilván fiatal házasok, bátorítóan rámosolyogtam. – A felesége minden vasárnap meglátogathatja.

– Igen – mondta fakón, s szinte úgy támolygott ki a rendelőből.

Szörnyű gyanú villant át a fejemen. Visszafordultam a beteghez.

– Maga nem ment el szanatóriumba! – förmedtem rá.

– Szanatóriumba? – sikoltott fel az asszony a hátam mögött.

A fiatalember könyörögve nézett a szemembe, s erőtlen kezét az ajkához illesztette, mint aki azt akarja mondani: pszt!

Elborított a düh, egy pillanatra elvesztettem a fejemet. Káromkodni kezdtem, elmondtam mindenféle baromnak, felelőtlen marhának, kitömnivaló állatnak, s fuldokolva fejeztem be:

– Fel kellene magát jelenteni! Nem lehet játszani senkinek az életével – de a magunkéval sem!

Az asszony zokogva rohant az ágyhoz.

– Mért mondtad, hogy nincs semmi bajod? Mért hazudtál? – Felém fordította könnyes arcát. – Még két hete is elküldtem a doktor úrhoz. Azzal jött haza, hogy nem talált semmi baját... Egy kis időt igazán kibírtunk volna egymás nélkül! Mért hazudtál, Janó?

Elszégyelltem magam a durva kifakadásért, amelyben bizonyára benne volt a könyörtelen ítélet: a halál. Megsajnáltam őket. Istenem, olyan fiatalok. Igyekeztem higgadt és határozott lenni.

– Asszonyom, készítse össze a férje holmiját, én meg elmegyek, s tele-

fonálok a mentőknek. Még ma este bevisszük kórházba ... Remélem, nem lesz nagyobb baj ... Mindent elkövetünk ...

Az asszony nyomban összeszedte magát, s noha a könnyeit nem tudta elállítani, sietve lépett a szekrényhez előszedni a férje ruháit. Én is készülődni akartam, de észrevettem, hogy a beteg integet, hajoljak közelebb. Csodálkozva engedelmeskedtem.

– Doktor úr – suttogta forrón s esdeklőn a beteg –, ne menjen el! Szükségem van magára! – Megérezve benső vonakodásomat, gyorsan hozzátette. – Én nem butaságból nem mentem szanatóriumba! ... Én nem tudom, mit csináljak ... Csak maga tud nekem segíteni ... Piroska majd telefonál a mentőknek.

Szabad egy haldoklónak nemet mondani? Bizonyára valami nagy tehertől akar megszabadulni.

A fiatalasszonyt elláttam utasításokkal a mentőkre vonatkozólag, s amikor egyedül maradtunk, odahúztam az egyik merevtámlájú széket az ágyhoz.

– Doktor úr – a beteg nem nézett rám, láztól csillogó szeme a fekete mennyezeten kalandozott –, nem is tudom, hol kezdjem ... Nem tudom, mennyire ismeri ezt a pusztát. Kevés a fiatal és kevés a gyerek. Egy évvel ezelőtt még hatan voltunk itt legények ... most már csak öten vannak, mert én megnősültem. Siheder korunktól kezdve egy bandában jártunk, és már akkor sem tudtuk mivel agyonütni az időt. Itt nincs mozi, nincs tánc, nincs televízió, még kugli sincs – kártyázni szoktunk, s mindenféle ostoba csínyt követtünk el, például szétszedtük egy-egy parasztnak a szekerét, darabonként felvittük a háza tetejére, s ott óriási munkával összeraktuk, hogy reggel, amikor felkel, mérgelődjön és csodálkozzék, hogyan került az a több mázsás szekér a háztetőre. Vagy sorban minden házról leemeltük az utcaajtókat, s eltorlaszoltuk vele a központba vezető egyetlen utat, a csordajárást ... Most visszagondolva, ezek csakugyan ártatlan csínyek voltak, legalábbis a későbbiekhez képest ... Két évvel ezelőtt Pajáék pincéjében iszogattunk, s nőkről beszélgettünk, mert miről lehet pia mellett beszélgetni? Egyikünknek sem volt semmi számottevő kapcsolata. Volt ugyan néhány lány a pusztán, de azok eljártak dolgozni, s ha itthon voltak, sem álltak velünk szóba, mert eszük ágában sem volt helybeli legényhez férjhez menni – ki bolond itt leélni az életét, ha módjában áll elkerülni innen? A lányok pedig valamennyien el akartak innen kerülni, ha sánta is a férj, ha részeges, ha veri is, nem számít, csak a központban vagy a faluban legyen a háza ... Azt mondja a ... mindegy, hogy melyikünk, hogy a ... szóval, egy embernek a felesége az éjjel egyedül van itthon, mert az urát elküldték egy vagon borjúval az osztrák határra, legfeljebb egy hét múlva ér vissza – meg kellene próbálni. Még többet ittunk, alaposan beleheccelték magunkat, s bezörgettünk az asszonynak. Nem gyújtott lámpát, kiszólt, hogy ki az. Mondtuk, hogy mi. Megkérdezte, mit akarunk. Meg-

mondtuk jó magyarul, hogy mit. Elküldött bennünket az... gondolhatja, doktor úr, hogy hova. De velünk már nem lehetett bírni – rátörtük az ajtót... – A beteg kínlódva harapdálta vértelen szája szélét. Látszott, hogy viaskodik benne a szégyen és a vágy a megkönnyebbülésre. Nem szóltam, nem akartam, hogy észrevegye viszolygásomat. – Másnap, amikor némileg kijózanodva felébredtem, legszívesebben leköptem volna magamat. Ilonka né... ez az asszony, aki tíz évvel volt idősebb nálam, soha nem vétett nekem, sőt, egyszer gyerekkoromban kaptam tőle egy almát. És mi úgy bántunk vele, mint a vandálok... Attól is féltem, hogy följelentett bennünket, s egész nap vártam a rendőröket. Nem, mintha úgy éreztem volna, hogy nem érdemlem meg, mégis féltem, rettegtem a büntetéstől, börtöntől és a szégyentől, hogy ezt mindenki tudni fogja... De nem történt semmi. Este korán lefeküdtem, azonban a barátaim felzörgettek, el kellett mennem a pincébe. Elhatároztam, hogy megmondom nekik, ocsmány dolog volt, amit csináltunk, és ilyesmiben többé nem veszek részt. De ők kezdték: mi az, betojtál? Gúnyolódtak rajtam, elmondtak mindenféle anyámasszony katonájának, konfirmációs kislánynak, mit tudom én, s amikor mégis eldadogtam valamit abból, amit gondoltam, olyan fenyegető csönd támadt, hogy tudtam: nemcsak iszonyúan összevernek, de ki is közösítenek maguk közül – s akkor velem mi lesz? Mit fogok a végtelen hosszú őszi meg téli estéken csinálni? Ha egyetlen ember sincs, akihez néha szólni lehet, akkor itt meg kell bolondulni. Lehet, hogy gyávának tart, doktor úr, bizonyára gyáva is vagyok, de visszakoztam. S ettől kezdve az lett a legfőbb „szórakozásunk", hogy ha egy asszony egyedül maradt éjszakára, rátörtük az ajtót. Igaz, akadt akire rá sem kellett törni...

– És nem jelentette fel magukat senki? – kérdeztem elképedve.

– Nem. Ezen én is sokat gondolkodtam... Azt hiszem, szégyellték. Hisz akkor nemcsak a rendőrség meg a bíróság tudja meg, hanem az egész puszta... meg a férj is... Meg valószínűleg féltek is tőlünk. Tegyük fel, lecsuknak bennünket – de egyszer minden büntetés letelik, hazajövünk, és bosszút állunk. Még mindig a kisebbik rossz, ha titokban tartják.. Ne gondolja, doktor úr, hogy visszamenőleg mentegetni akarom magamat, de én olyan rossz lelkiismerettel, olyan állandó szégyenben sodródtam a bandával, hogy egyfolytában abban reménykedtem: egyszer csak kitudódik, s mindannyian megkapjuk a jól megérdemelt büntetésünket.

– Nem gondolom – mondtam, mert éreztem, hogy várja.

– Tavaly a katalini bálra bementünk a faluba, s ott megismerkedtem Piroskával. Doktor úr... – elcsuklott a hangja, behunyta a szemét. Sokáig hallgatott, csak sorvadt tüdeje zihált, ahogy felindultan kapkodta a levegőt.

– Hiába – suttogta –, úgysem tudom elmondani, mit éreztem. Mintha kicseréltek volna... vagy inkább, mintha addig egy idegen élt volna a bőrömben: szelíd lettem, józan, szorgalmas, s már attól is boldog, ha a tejcsarnokot láthattam, ahol dolgozott. Nem is reméltem, hogy viszont-

szeret – s máig úgy érzem, nem érdemlem meg, s talán egyszer majd ő is rájön erre. Az apja hatgyerekes juhász, nemrég költöztek ide az Alföldről, és még kelengyét sem tudtak adni Piroskával, de mit törődtünk ezzel? Elhatároztuk, hogy mindketten rengeteget dolgozunk, élére rakjuk a pénzt, s egy-két év múlva építünk bent a faluban házat. Mert itt maradni nem akart egyikünk sem. Gondoltuk, először csak egy szobát építünk, egy kuckót, csak hogy éppen fedél legyen a fejünk fölött, aztán apránként majd ragasztunk hozzá konyhát, kamrát, egy másik szobát – fiatalok vagyunk, erősek, egészségesek. És akkor azt mondják nekem az orvosok, hogy menjek el fél évre szanatóriumba! Hát hogy mehettem volna? – Láztól égő szemét számonkérően függesztette rám. – Akkor mi lesz a házzal? Elbizonytalanodott, a mennyezetre kalandozott a tekintete. – Sokat töprengtem én ezen, annyit gondolkodtam, néha azt hittem, megbolondulok. Ha elmegyek, ha egyedül hagyom Piroskát, akkor az öt legény, a volt barátaim . . . – Kínlódva harapdálta a szája szélét. – Hányszor megjelent előttem az a rettenetes kép, ha akartam, ha nem! Itt van egy fiatalasszony egyedül, ők öten, részegen . . . s ha azt mondja a feleségem: feljelentem magukat, mert ő nem gyáva, ő megtenné, a szemébe röhögnének: Tessék, aranyom, de tudjad, hogy akkor a kedves férjedet is lecsukják, mert csak azóta ilyen szelíd bárány, amióta te megszelídítetted. Addig . . . ajaj!

Megállítottam.

– Az imént azt állította: abban reménykedett, hogy egyszer csak kitudódik, s akkor mindannyian, maga is megkapja a jól megérdemelt büntetését . . . Úgy látszik, mégsem gondolta ezt őszintén.

– De most más a helyzet, doktor úr! – kiáltott a beteg; s izgalmában felült. – Én már nem a börtöntől félek – számomra az már olyan jelentéktelen büntetés! Én attól félek: ha ezt megtudja rólam, Piroskát elveszítem!

Szánalom és harag szorongatta a szívemet. Huszonkét éves! Egy éve úgy takargatja a múltját, mint egy vérző sebet. Mint a vérző tüdejét. A vérző tüdejével takargatta a múltját.

– Mit csináljak, doktor úr? – kérdezte kétségbeesetten.

Mintha még lett volna választása! . . . Vagy választás mindig van?

Mielőtt felelhettem volna, váratlanul kinyílt az ajtó, s besietett a kivörösödött szemű, átázott fiatalasszony. A sárban hangtalánul veszett el a kocsizörgés a ház előtt, s a gumicsizma sem vert zajt a tornácon.

– A mentő az országúton vár bennünket az elágazásnál – mondta könnyektől fátyolos hangon, a férje ruháit felnyalábolta s odarakta az ágyra. Végtelen gyöngédséggel unszolta a beteget: – Sietnünk kell, Janó!

Felvettem a bundámat, kimentem a sötét tornácra, s cigarettára gyújtottam. Az átnyirkosodott dohány keserű volt, mint a kozma. A láthatatlan eső surrogásában névtelen fenyegetés ólálkodott. Körülöttem az éjszakába süppedve fények nélkül lapult a puszta, akár a leszakadt láncú vödör, amelyet a kút mélyén felejtettek.

Unoka

Nem látja ő hajlott koromat,
ősz hajamat sem,
mert nem akarja látni:
nem hagy magának imponálni.
Ha legalább játszópajtása lehetnék!
De azzal nem tehetné, amit velem:
Nem markolhatná, mint egy rugalmas labdát,
nem gyűrögethetné, mint egy műanyag-macskát.
Csak egyvalaki ily hosszútűrő
s ha ilyen, – megérdemelte sorsát.
Csípős humorral játsszék hát vele
kisunokája. Megteheti,
hiszen nagyanyja
hagyja.
Nagyon szereti.

*

Beletörik a fésű a haja rengetegébe.
Minden más rajta kicsiny még
bár integet feléje már
a felnőttség.

Maholnap hozzánő termete a szeméhez
s a haja rengetegéhez.
Akkor majd fel kell néznem rája.

Már most is ő az életem bírája.

Képeslap

A sűrűsödő szürkületben
azt játszom, itt állsz énmellettem,
ring a vonat, szempillád rebben
a villanyfényű kis tüzekben,
melyeket lóbál égi partján
a leforduló szélű vad táj. –
Magam vagyok, nem is várnak rám.
Tegnap ilyenkor te ringattál.

Ég és föld között

Jóska csak a harmadik emelet pihenőjén hagyta abba a rohanást. A negyedik emeletig kifújta tüdejéből a felnyomuló forró levegőt. Szíve sem dobolt már annyira, a száját is be tudta csukni. A grimasz görcse is kioldódott, amibe a futás erőfeszítése rántotta a vonásait.

Az ajtó előtt ismét megállt. Az az erő, aminek nem tudott ellenállni, arra szorította, hogy elrejtse a vágyat, ami a feleségéhez hajtja. A szenvedés, amit ez a kényszerű tettetés váltott ki belőle, sötétre színeződött, mintha fenyegető harag lenne.

– Szervusz – mondta komoran, amikor belépett a konyhába. Keskeny résű szeme sarkán kibújt a leselkedő gyanakvás.

– Szervusz – felelt az asszony. Nem toldott semmit a köszöntéshez. Pufók, piros arcán, hangjában Jóska látta, érezte a sértődöttséget. A fejét is csak egyetlen pillanatra fordította feléje, azután a lábasok fölé hajolt.

– Az istenit – hördült fel –, hát csak így köszönsz? Többre nem telik tőled?

– Tetőled se telt. Te is csak annyit vágtál ide, hogy szervusz. Akkor éntőlem se várj többet.

Hangjában a dac legyőzte a félelmet, szinte öklöllel vágott Jóska mellébe. Hát ez így megy? Csak annyit lehet tőle kapni, amennyit ő ad neki? Cserebere ez? Vásár? Üzlet? Hol van hát akkor az a mély tartály, az a kút, amit ismeretségük kezdetén megsejtett benne, amit keresett, amit akart? Hol a nyitja? Vagy talán nincs sehol? De akkor mire az egész! Neki nem kell a patikamérleg, ennyit kapsz, mert ennyit adtál te is, hoci-nesze! Azért nem vett ő el süldőlányt, hanem magával egykorú huszonegy évest, hogy biztosan megtalálja azt, amire szomjazott.

Lehúzta felsőkabátját, eltette a lapos bőrtáskát, és leült a konyhaasztalhoz. Bal keze, amin az egyengető kalapáccsal véletlenül megütötte a középső ujját, előrenyúlt. Szeme sarkából Zsuzsit leste megint.

– Mért dagadt az ujjad? – kérdezte Zsuzsi morcosan, amikor odasandított.

– Kitalálhatnád. Rávertem a kalapáccsal.

Az asszony egy másodpercre megmerevedett.

– Fáj? – kérdezte.

– Nem. Mért is fájna – felelt Jóska. Szándékosan úgy, hogy érezhető legyen, eltitkolja a fájdalmát.

– Akkor jó. – Az asszony hangja rezgett, mintha az ő ujja sajogna. Jóskában szerterobbant a keserűség. Mért nem jön közelebb, mért nem fogja a két tenyerébe az ő duzzadt kezét! Az kéne. Úgy kéne. Mert tegnap megcsapta a karját? Éppen azért kellene megmutatnia, hogy így is... Akkor is... Mindenképpen.

– Mit babrálsz ott? – ordított fel hirtelen, hogy utat adjon a csalódásnak. – Ha így piszmogsz, sose lesz vacsora.

– Csináld te, ha ügyesebbnek tartod magad! – lőtt vissza a dac pattanó parittyájával Zsuzsi. Kerek arca árnyékba borult, száját előrenyomta, mint a megsértett gyerek, aki nem tudja, nem érti, miért bántják. Jóskának, amint ránézett, elszorult a szíve, lélegzete. Szinte karjánál fogva lökte az indulat, hogy odamenjen hozzá, a mellére húzza, összecsókolja az arcát. De a másik, mélyben zakatoló erő túlnőtt ezen a vágyon. Tehetetlenül engedett a nyomásnak, de konokul is, mint akinek minden sejtje egyetlen ügy el nem odázható tisztázására tör. Értelmével a felesége szavait bogozta ki. „Csináld te, ha..." Még a nyála is megkeseredett. Megint a mérleg mozgásának kiegyenlítése. Ez mindig így lesz? De hát akkor az, amit ő keres, nincs sehol! Nem volt a gyermekotthonban, ahová kétnapos korában adták be, és nem volt azoknál a nevelőszülőknél sem, akikhez sorjában elkerült. Az egyiknél szándékosan vágta be a nagyujján a húst. Csontig. A hosszú kenyérvágó késsel. Bekötni mindjárt bekötötték a sebét. De egyéb nem történt. Pedig sokáig állt az asszony előtt a tiszta rongyba pólyált, felemelt kezével. A disznókat azért ki kellett hajtania a ház mögé, a rétre. Meg is kergette őket kegyetlenül, amíg csak ki nem fulladt. Akkor mindegyiket le tudta volna szúrni.

Vádolón és leselkedve nézte a feleségét. Hát ez is csak ilyen? Amikor az ölébe ültette, csókolgatta, akkor a nyakába kapaszkodott. Úgy könnyű. A csókért csókot adni. De ha bántja, ha érdes hozzá, akkor már sehol sincs a kedvessége. Pedig mennyit hallott a szeretetről. Papoktól, a templomban, ahová egyik-másik falusi nevelőanya vagy annak valamelyik rokona elvitte. Még később, mint ipari tanuló a szálláson meg a gyárban. Másképpen ugyan, de ott is sok szó esett a szeretetről. Ami megtartó és hatalmas erejű, akár a sok szálból font drótkötél. A papok szava mégis mélyebben hatolt a lelkébe, és jobban tetszett, mint az üzemieké. Mert a megbocsátást, a kimeríthetetlen türelmet hirdette. A megtorlás és bosszúvágy híján való érzést. Ami az anyában és hitvestársban egyaránt megtalálható.

Zsuzsit nézte, aki morcosan, s mégis valami ijedt értetlenséggel a szemében járkált a szoba és a konyha között. Talán most is azon töri a fejét, mivel szúrjon vissza a tegnapi ütésért és a mai gorombaságért. Ez nem bocsátja

meg a rosszaságot, az ellene elkövetett vétket! Nem ad simogatást az ütlegért, nem árasztja rá a türelmét, a melegségét kifogyhatatlanul. Ez nem ad anélkül, hogy ne kapna. Hazugság volna minden? Vagy talán az a „minden" a kevésnél is kevesebb? De hát akkor mi az a rémület a szemében? Ha közömbös, mitől és miért szenved?

Zsuzsi eltűnt a szobában. Kinyitotta az ablakot, hallatszott a két kitámasztott szárny nyikorgása. S azután a felhúzott vászonredőny surrogása és egy rövid, éles csattanás.

– Mi az isten . . . mit rontottál el már megint?

Nem akarta ezt a „már megintet", mert az asszony nem rongált, nem pusztított. Fürgén és ügyesen mozgott itthon is, mint a műhelyben, a szövőgépek előtt. De gyötrelme kívánta ezt a vádat, a kínja, hogy betakarózzon vele. S a vak nekiszánás, hogy hátha éppen ez a két szó nyitja ki a tartály, a kimeríthetetlen kút lakatját.

– A roletta szaladt fel . . . Kicsúszott a kezemből a zsinórja. Felugrott, és rátekeredett a vászonnal a hengerre . . .

A kelletlenül, nehezen adott válasz vontatottá tette Zsuzsi hangját. De váratlanul, keserű dühvel tette hozzá:

– Hogy a ménkű csapna bele az egész mindenségbe!

Jóska bement a szobába. Háttal az asszonynak felnézett a magas ablakra, s egy ugrással fenn termett a párkányon. Maga sem tudta, szándékosan-e vagy véletlenül, de nem fogódzkodott. Csak a szétterpesztett két lábával egyensúlyozott a magasságban, ég és föld között. Mind a két kezével felnyúlt, hogy elérje a rúdra csavarodott rolettát. A következő pillanatban, mintha lökés érte volna, megingott. Zsuzsi kapaszkodott bele a nadrágjába, a térdébe. Ez döntötte meg úgy, hogy majdnem kizuhant az utca kövére.

– Gyere le azonnal! Gyere le! Te bolond, te! Jössz le mindjárt? Csuda bánja azt a . . . – lihegte az asszony. Két karjával átfogta a lábszárát, s rángatta, húzta teljes erejéből befelé. Hátrahajolt, hogy emelje, tartsa a rádűlő súlyt. Jóska éppen ezért esetlenül, nehézkesen zökkent le a padlóra. Zsuzsi most már a karját, vállát, hátát szorította át, szinte emelte a magáénál sokkal nehezebb testét, mint valami gyereket. Ő meg az asszony derekát fogta.

Ügyetlenül, előre-hátra döccenő egyensúllyal tántorogtak egymás markolásában.

– Te . . . te bolond . . . Majdnem kiestél . . . Innen bentről úgy látszott . . . – dadogta Zsuzsi. – Így megijeszteni az embert . . . Hát épeszű vagy te? Így halálra rémíteni . . .

Jóska szédült. Forgott a feje, úgy érezte, csakugyan lezuhant a mélybe. Vagy éppen ellenkezőleg, felszállt valami irdatlan és eddig nem ismert csudálatos magasságba. Tekintetük, akár a testük, szorosan egybekapcsolódott. Az okot, a magyarázatot kutatták, mi hullott le róluk egyetlen pillanat alatt. Milyen gúzsból oldódtak ki, s mitől lettek egyszerre olyan könnyűek, mintha szárnyuk nőtt volna.

Hogyan vártalak?

Azt kérdezed tőlem,
hogyan vártalak?

Mint az éjszakára
fölvirrad a nap,
mint a délutánra
jő az alkonyat,
mint ha szellő jelzi
a förgeteget –
ezer pici jelből
tudtam jöttödet.

Mint tavaszi reggel
a nap sugarát,
fagyos téli este
jégcsap csillagát,
mint az alma ízét,
tejet, kenyeret –
pedig nem is láttalak még
úgy ismertelek.

Mint a fény az árnyat,
záport a virág,
mint patak a medrét,
madarat az ág,
mint sóhajos nyári éjjel
a fák az eget –
mindenkinél jobban téged
így szerettelek.

A tanú

Nekem Ábris és persze Zsennyei Pista volt a két tanúm – mesélte Gazsi. – Pista, mondhatnám, hivatásos válóperi tanú, Ábris újonc volt, s most tudom, nem is szívesen vállalta. Hiszen ismeritek Ábrist, milyen visszahúzódó, szófukar, kétbalkezes. De hát kit válasszak? A legjobb barátom, nekem is, Julának is. Egy kicsit kötelessége volt a tanúskodás. És vállalta is. Helyesebben, mielőtt nemet mondott volna, szórakozottan bólintott. Lecsaptam rá, nem engedtem, hogy visszaszívja.

A tárgyalás előtt – nem kérdeztem: összebeszéltek-e? – előbb Zsennyei Pista hívott fel, aztán Ábris. Most Ábris telefonja a fontos.

– Jó lenne – mondta –, ha a tárgyalás előtt találkoznánk.

– Miért? – Nem értettem.

– Mégis, ugye, össze kéne hangolnunk a . . .

– Az ügy világos – mondtam. – Mit kell összehangolni?

Kilenckor kezdődött a tárgyalás, fél kilenckor már vártak mindketten egy eszpresszóban. Korán volt még, épp hogy nyitottak. Nekünk gyorsan leemeltek három széket egy asztalról. Ültünk az asztalokra rakott székek lábrengetegében, vártuk, míg elég gőz lesz a kávéfőzőben. Én arra vártam, mit akarhatnak.

– Szóval . . . – kezdte zavartan, hunyorogva Ábris.

– Szóval? – feleltem, valósággal támadva.

– Talán inkább te, Pista.

Zsennyei Pista rögtön a tárgyra tért. Ismeritek, ez a legnagyobb különbség Ábris és közte, de még énköztem és őközötte is.

– Arra szeretnénk ünnepélyesen felkérni – mondta –, hogyha a bíró kérdez, szorítkozz a legszükségesebbre. – Közbe akartam szólni, nem hagyta. – Vagyis, ne kezdd az egész házasságod Krisztus születésénél, ne teregess ki mindent részletesen, ne gondold, hogy a bírót majd érdekelni fogja. – Megint közbe akartam szólni, megint nem engedte. – Naponta tíz bontópere van, húsz éve válóperes bíró, nincs, ami érdekelné. És mivel jóformán elintézett dolog az ügyetek, felelj igennel vagy nemmel, és csak akkor használj egyszerű bővített mondatot, ha feltétlenül muszáj.

Most már Ábris is beszélt:

– Mert tudod, megvan az a rossz szokásod, hogyha közönséged van . . .

– Ugyan kérlek! – Bosszús lettem. – Mit képzelsz rólam?!

– Igazad van – mondta Ábris. – De azért ismerhetlek, nem?

Ez a figyelmeztető alamusziság! Dühös voltam, de most már bevallhatom nektek: éppen jókor jött a figyelmeztetés, az utolsó pillanatban. Fél éve nem láttam Julát, ha telefonon beszéltünk, néhány száraz szó, és letette a kagylót. Most majd ott állunk szépen egymással szemben, és ha végleges is, hogy válni akarunk – a bíró előtt megkérdezhetem: miért is akart tulajdonképpen elválni? A tárgyaláson nem teheti le a kagylót.

– Csak igent mondok – feleltem – vagy nemet.

A törvényszék lépcsőin Zsennyei Pista még egyszer figyelmeztetett:

– És legfeljebb egyszerű bővített mondatot!

– Ha ti tudnátok – dühödtem fel –, mit élek én most át?! És ekkor jöttök ezzel a hülyeséggel. Azt hiszitek . . .

Folytatni már nem tudtam, mert felértünk az emeletre. A felvonó előtt ott állt Jula. Amikor megláttam, megbántam az ígéretemet. Jula tetőtől talpig feketében volt, úgy öltözött fel az eseményre, mint egy parádés temetésre. Állt, mozdulatlanul, a gyász istennője, Nióbé, Kanizsay Dorottya a csatamezőn. Ismeritek Julát, imád temetni! Most aztán sikerülhet a mestermunka – részt vehet gyászban, feketében a saját temetésén. Eltemethet huszonöt esztendőt, mert hát, gondoltam én, él-e majd nélkülem?! Ketten voltak vele, a két tanúja. A gilisztafejű Molitórisznéné, aki már háromszor vált el, s minden esküvője csak előszertartása a válásnak. És a sunyi, molett kis Gréta, akire huszonöt év alatt egyszer se tudtam undor nélkül ránézni.

– Szervusz – köszöntem.

– Jó napot – felelte Jula.

Erre csak ránéztem szemrehányón Ábrisra és Zsennyei Pistára. Hát ez jól kezdődik! Ez a „jó napot!" nem sok jót ígér! Jula majd kipakol, én meg ígéretem szerint hallgathatok! Egy egyszerű bővített mondat, Ábrisék csak ennyit engedélyeztek. Jula nem szólt többet, szűk tekintettel meredt egy átázott foltra a falon. Molitórisznéné annál szívélyesebb volt, ragyogva nyújtotta a kezét:

– Gazsikám, nahát! hogy maga milyen istenien néz ki! Ezt én lekopogom. Nem mondtam, Jula édes, hogy nem lesz itt semmi baj?

Gréta természetesen nem üdvözölt. Én sem őt.

– Nem akarsz egy andaxint – ölelte át Julát –, darling?

– Kettőt.

Mi voltunk aznap az első bontóper. A bíró elkésve érkezett, még be sem nyitott, máris hívtak minket. Persze – ezt el ne felejtsem! –, ott volt már az én ügyvédem is, Rajkovics Laci és Juláé, egy agárszerű, hajlott, tipp-topp aggastyán. „Én majd Rajkovics Lacit bízom meg – mondtam, amikor belementem a válásba. – És te?" Akkor még együtt laktunk.

„Majd felszedek valakit – rakta el Jula az edényeket. – Az első ügyvédet az első munkaközösségben." És így is csinált, találomra felszedte Fuchs doktort. Most minek meséljem el nektek az egész ceremóniát? Egyszerű eset, válás közös megegyezéssel, a keresetet – udvarias voltam, megengedtem – Jula adta be. Míg hallgattam a „tényállást", a bírót néztem, ezt a fiatal, jelentéktelen arcot, amelyre mintha véletlenül szállt volna rá a hetyke kis bajusz. Meg a két népi ülnököt, egy terebélyes hölgyet – nyugalmazott trafikosné lehetett – és egy tagbaszakadt férfit, akit általában „munkáskülsejűnek" szoktak leírni. Na és a vénecske gépírónőt az irdatlan, ósdi Remington mögött. Egy-egy pillantással persze Julát is. Mozdulatlanul hallgatott. A szeme – mintha tegnap, tegnapelőtt örökre kisírta volna könnyeit.

– Igen – rezzentem fel Jula hangjára.

Most a bíró engem kérdezett:

– Tehát közös megegyezéssel kérik . . .

– Igen – mondtam én is. És eszembe jutott az a „jó napot".

Még a tanúkat kellett kihallgatni. Molitóriszné közölte, hogy imád mindkettőnket, de a házasságnak nem volt már értelme, igen, a legnagyobb békességben, közös megegyezéssel . . . Aztán jött Gréta. Ez a dög – bocsássatok meg, másként nem hívhatom – elérkezettnek látta a pillanatot, amikor önhibájából elfuserált házasságáért rajtam állhat bosszút. Az a feszes kis molettség, egy támadásra induló törpe-tank!

– Huszonöt év a pokolban – felelte a bíró kérdésére. És rám nézett ostobakék szemével. – Ez volt a házassága szegény barátnőmnek!

– A kérdésemre feleljen! – szólt rá a bíró.

– Mit tetszett kérdezni?

– Közölte-e önnel a felperes, hogy közös megegyezéssel kívánnak elválni, mivel a házasságnak többé nincs értelme?

– Igen. És barátnőm hozzátette, az önzésnek az a foka, amivel . . .

– Köszönöm. Foglaljon helyet.

Gréta még akkor is állt, amikor már bejött Zsennyei Pista, és szakavatottan, gyakorlottan elmondta a magáét. Figyeltem a faliórát. Alig negyedóra múlt el azóta, hogy bejöttünk. Huszonöt esztendő – a vége csak egy negyedóra és még tíz perc, amíg Ábrist hallgatják ki, a válást kimondják. Jula ült doktor Fuchs mellett. A régi vágású öregúr gálánsan, nyugtatva paskolta Jula kezét. De Jula aztán – kicsit sértődötten – elhúzta. Minek neki a nyugtatgatás, vigasztalás?

Már csak Ábris volt hátra. Állt, feszengve, lángvörösen.

– Figyelmeztetem – darálta a bíró –, hogy hamis tanúzás esetén három évig terjedhető börtönnel . . .

– Tudom – mondta rekedt-feszesen Ábris.

– Nincs haragban a felperessel vagy az alperessel?

– Nem kérem. – A bíró már folytatni akarta, amikor Ábris szinte csu-

kott szemmel nekifogott: – Mindkettejüket már házasságuk előtt ismertem. Az alperes osztálytársam volt a gimnáziumban . . .

– Tehát nincsenek haragban?

Ábris mélyet lélegzett:

– Gyermekkorunk óta Budafokon nyaraltunk. Az alperes szüleinek a szőlőkben volt villája. Most már nem emlékszem pontosan, de azt hiszem, Szent Sebestyén utca 2. – Rám nézett, folytatta: – Igen, Szent Sebestyén utca 2. – A bíró közbe akart szólni. – Mi a Rózsahegyen nyaraltunk, pontosabban: mi állandóan ott éltünk. Julikát, pontosabban a felperest, kislány kora óta ismertem. Ők az elágazásnál laktak, ahol a helyiérdekű . . . Az édesapja volt elemi iskolai tanítóm. – A bíró mondott valamit, de nem értettem. Ábris pedig nem hallotta. – Az alperessel a Dunára jártunk evezni. Két pár evezős. A felperes lejárt a szüleivel a csónakházba, így ismerkedett meg az alperessel és velem. A csónakhoz kormányos is kellett . . .

A bíró felemelte a hangját:

– Tudomással bírt a tanú arról, hogy közös megegyezéssel . . .

– Igen.

– Tehát a tanú tudomással bírt arról – és már kopogott-zakatolt a vén Remington –, hogy közös megegyezéssel . . .

Ábris kinyitotta, majd újra behunyta a szemét. Mintha jeges vízbe, forró lángokba ugrana.

– Erre szokták mondani, egy nagy szerelem. És nékem már akkor az volt az érzésem, ezek ketten, mármint a felperes és az alperes egymásnak születtek. Később bekövetkezett házasságuk folyamán ezt többször hangoztatták, mert . . .

A bíró idegesen kotort az iratokba:

– A tanú tudomással bírt arról, hogy a válási szándék alapja . . . . – Zörögtek a papírlapok. – „. . . a kölcsönös meg nem értés", valamint „a felperes egyéniségének önző módon való eltiprása . . ."

– Igen – vágott közbe Ábris.

– Tehát a tanú tudomással bírt arról . . . – diktálta a bíró.

– Azok a nyarak felejthetetlenek voltak – folytatta Ábris. – Naponta lejártunk a Dunára, egyszer a Ferenc József-hídig eveztünk fel, máskor lecsorogtunk a Hárosra, a szigetek közé. Legtöbb alkalommal azonban az Összekötő Vasúti-híd fölé, az öbölbe, amit most már kiszárítottak, ott tudniillik fürödni veszélytelen volt. – A bíró újra közbe akart szólni, de Ábris nem engedte. – Amikor az alperes elvégezte a Műegyetemet, és a Láng-gépgyárba került, közölte velem, hogy feleségül veszi a felperest, aki eközben elvégezte a tanítóképzőt, azt hiszem, az Angolkisasszonyoknál. – Most Julára nézett kérdőn. Jula mereven szinte átszúrta a tekintetével. – Én voltam az egyik esküvői tanú, s nemcsak az esküvőnek, az egész házasságnak a tanúja, és mint agglegény, karácsonykor az ő barátságos kis otthonukban . . .

A bíró türelmetlenül kopogott a ceruzájával.

– Egy pillanat.

– Tessék.

– Tudomásul bírt a tanú arról, hogy a házasság megromlásának oka az volt, hogy a felperes egyre jobban kiszolgáltatottnak érezte magát az alperes oldalán, és . . .

– Tudomással bírok róla.

A bíró a faliórára nézett, aztán a gépírónőhöz fordult:

– Tanú szerint, egybehangzóan a felperes és az alperes valamint a többi tanú közlésével . . .

– Szabadna még valamit? – kérdezte Ábris.

– Tessék!

A bíró most már kijött a sodrából. Valósággal odalökte ezt a tesséket.

– Annyival tartozom az igazságnak . . . – kezdte el Ábris.

És most már megszakítás nélkül beszélt. Ennyit életemben beszélni még nem hallottam. Inkább csodálkoztam, mint mérgelődtem. Figyeltem ezt a kedves, kövérkés arcot, hallgattam a szélsebes beszédet, a lelkevesztett tempót, mintha két fuldoklót akarna az örvényből kimenteni. És közben néztem Julát. Ült a vén, gáláns agár mellett, egy pillanatra se vette le rólam a tekintetét. A szeme a régi volt most, a könnyekre, elérzékenyülésre, örömre, ámulásra, szerelemre kész. Ábris beszélt megállíthatatlanul, varázstükröt tartott elénk, s tudtam jól, Jula is, én is, látjuk abban a varázstükörben az elmúlt huszonöt esztendőt, többet, az egész életünket. Azokat a budafoki nyarakat, az evezőtúrákat – és tavaly az októberi napot, amikor Jula halpaprikás közben azt mondta váratlanul Ábrisnak: „Igaz, Ábris, maga még nem tudja. Elválunk Gazsival". Mi minden volt a kettő között, akár azt is mondhatnám: mennyi halpaprikás, dunai módra vagyis zsír nélkül, núdlival? Közte volt az idő – erről beszélt most Ábris –, amikor katonának vittek, és várt rám, az ostrom, majd a hadifogság, amikor várt rám. Várt rám, és én mindig visszajöttem. A budafoki evezések és az a bizonyos utolsó halpaprikás – és ami közte volt: a nyugalom, az utazások. Ábris éppen angliai utunkról beszélt, és én figyeltem Julát, az asztal másik oldalán, a vén agár mellett, mint egy felperzselt területen túl, és láttam felvillanni szemében ugyanazt a boldog fényt, amikor először látta meg velem a tengert, amikor először látta meg velem a tarkafényű estében a repülőgépről Londont, majd a Charing Cross boltjait, a fényzuhatagot a Piccadilly Circus pindurka Erosz-szobra körül, és a Kew Garden üvegházait, Stratford előtt az Avon fűzfáit, nyíreit, és nemcsak ezt – Ábris már az együtttöltött karácsonyokról is mesélt –, ahogy a karácsonyfát díszíti vagy legendás dunai halpaprikásait főzi, és láttam, ahogy leszalad az iskolából, mert ott várok rá, huszonöt év alatt jóformán mindig, a szemközti trafiknál, és láttam a visszfényét szemében a boldog havazásnak a Svábhegyen, és lát-

tam mindazt, amiről Ábris beszélt, és Jula is láthatta az én szememben ugyanazt . . .

Ábris egy pillanatra lélegzetet vett.

– Befejezte? – kérdezte a bíró.

– Azonnal.

És folytatta, és Jula szeme hirtelen elborult ott a gáláns, vén agár mellett, és az én szemem se lehetett éppen derűs. Mert a varázstükör most a születésszeten mutatta, amikor megtudta, sosem lehet gyerekünk, az a bizonyos neve-sincs, akit úgy nevezett: „egy te meg én", és láttam, ahogy egyszer újra kimentünk Budafokra, és elborult a tekintete – elborult most is –, hogy az a villa a szőlők közt romhalmaz, roskatag a csónakház, a késő őszi Duna mellett csónak korhadozik a parton, az talán, amivel együtt jártunk egyszer a Ferenc József-hídig, majd le, a Hárosra. Ábris beszélt, és minden feltámadt, és én figyeltem Julát, és ő is engem, és nem tudom nektek megmondani, úgy fájt-e a szíve neki is, mint nekem, és úgy akart-e végképp idegenné válni számomra, mint ahogy én akartam egy esztendeje, hogy sikerüljön végre idegenné válnia az én számomra . . .

A bíró, a két ülnök, a néma írógép, a fodros blúzú vénecske gépírónő hallgatták Ábrist. Csak Gréta volt nyugtalan, sugdosott Molitórisznénak, majd amikor az leintette, Zsennyei Pistának.

– Hogyan közölték önnel – kérdezte a bíró –, hogy válni akarnak?

– Azonnal kérem.

És mondani kezdte, amit ő tudott, és amit ő éppúgy nem tudott megmagyarázni, akárcsak én. És láttam magamat, valóságosan, ahogy hallgatom Julát, s még csak megdöbbenni sem tudok. Késő este, aznap fejezték be a szobafestést, ért véget a nagytakarítás. Ültünk meghitten a padlóviasz, a friss festés agresszív, tiszta szagában, Jula kávét hozott, és úgy mondta egyszerűen, de fellebbezhetetlenül: „Én elválok tőled." Én csak annyit kérdeztem: „Miért?" Úgy ért a közlés, mintha egy puskának az agya sülne el, a hold delelne délben a Gellérthegy fölött. „Nem bírom tovább – töltött Jula – a kiszolgáltatottságot." Én ittam a kávét. „Huszonöt évig kibírtad?" És azt felelte: „Nem." És én megkérdeztem: „Mit akarsz csinálni nélkülem?" Erre ő: „Végre élni a magam életét!" Mire én csak annyit mondtam, más nem jutott az eszembe: „Negyvenöt múltál." Jula rágyújtott. „Februárban leszek – mondta – negyvenhat." Ábris beszélt, figyeltem Jula szűk, figyelmes szemét. És Ábris elmondta, másnap már hajnalban felvertem a hírrel, ő rohant Julához, igaz-e? miért akar válni? De Jula csak annyit mondott neki is, végre a maga életét akarja élni, és én akkor sem értettem, most sem, soha meg nem értem: milyen életet élt is hát addig? Hol követtem el a hibát, egyáltalában elkövettem-e? Arra gondoltam – pontosabban: abban reménykedtem –, pillanatnyi rövidzárlat. Azóta elmúlt egy év, még mindig makacsul tart, ilyen hosszú rövidzárlat nem létezhet.

Ábris most már befejezte:

– Ennyit tudtam mondani.

A bíró fellélegzett. Olyan mélyen, hosszan, hogy megrezzent az irattartókon a por.

– Köszönöm – mondta.

Mindannyian felálltunk, kimondta a végzést. Egymás mellett álltunk Julával, nagyon közel, de ha a kezemet nyújtom ki, soha el nem érem. Gréta mámorosan ölelkezett vele: „Végre! Végre!" Molitórisznné megsimogatta: „Szívem . . ." – Nekem a kezét nyújtotta: „– Nézze, Gazsi, így mégis jobb lesz." Erre mondanom kellett valamit. „Miért?" – kérdeztem. – „És kinek lesz jobb, Lici?" De Molitórisznné nem válaszolt, indult, már hívták a következőket.

Juláék előre mentek, doktor Fuchs ott kacsázott mögöttük. Mi lemaradtunk, Zsennyei Pista rágyújtott.

– Na hallod, Ábris – nevetett fel Rajkovics Laci, az ügyvédem –, ezt a vállát majdnem elcseszted az utolsó pillanatban!

– Én? – csodálkozott Ábris.

– Hát persze – nevetett fel zavartan Zsennyei Pista, úgy mintha egy temetésen nevetne. – Be sem állt a szád. És még te kérted arra Gazsit . . .

Ábris önérzetesen megsértődött.

– Én csak azt mondtam, amire kértek. A színtiszta igazságot.

– De nem azt kellett volna! – mondta az ügyvédem. – A tényeket.

– Hát nem a tényeket mondtam? – sértődött meg Ábris.

Most már meg kellett szólalnom. Az a keserű cigaretta a számban!

– Azt mondtad. És köszönöm, Ábris.

Ezzel otthagytam őket. Siettem, egyedül akartam maradni. Nyüzsgött a törvényház, vádlottak, tanúk, csirkeperek, nagy ügyek – mit számít ezek közt az enyém? Egy a sok közül! Ez megvigasztalt. Lent a járdán Jula állt, ő is egyedül. Az a talpig fekete! csak a fátyol hiányzott. Most aztán jogos a gyász, egyszerre temetett el mindkettőnket. De melyikünket mélyebbre? Engem vagy saját magát?

– Hová mész? – álltam meg mellette.

– Az iskolába.

– Buszon?

– Taxin. Amíg én Újpestre kiérek . . . És te?

– A Buvátiba.

– Persze, te is taxin.

Álltunk. Ez a téli délelőtt, mocskos rongytömeg az ég. Ha én lemérhettem volna milyen távolság volt most ez a közelség!

– Ott egy taxi – mondta.

– Majd elviszlek – mondtam. És meg akartam kérdezni: mi baja is volt velem? És abban reménykedtem, azt mondja: menjünk vissza, közöljük, nem ér a nevem, játék volt az egész. De ezt mondtam: – Nehéz neked is, nekem is taxit találnunk.

– Nehéz – mondta. És nem tudtam, huszonöt év után nem tudtam, mire gondolhat. És most sem tudtam meg. Mert így folytatta: – Ilyenkor kevés a taxi.

Amikor a taxi lestoppolt, ő nyitotta ki az ajtaját. Rám se nézett, úgy nyújtotta a kezét:

– Szervusz.

Beszállt. A taxi elment. És én ott álltam a járdán, vártam, hátha előbukkan egy másik.

Ha elmész

Ha elmész, ne mondd azt, hogy „Elmegyek",
még azt se, hogy „Megyek, de visszajövök",
csak „Visszajövök"; azt az undokságot,
hogy közben elmész, ebből is tudom.

Lásd, a temetők kapuján
ízlésesen, és a közbeeső
halálra való minden célzás nélkül
csak ennyi áll: „Feltámadunk".

Egy masamód

Olasz arcképvázlatok

Sűrűsödnek a jelek, hogy a divat irányításának főhadiszállása Párizs helyett már inkább Róma. A divatlapok vastagabbak néha, és pompásabb kiállításúak sok művészi kiadványnál.

A lányok általában keskeny arcúak, s nagyra festett szemüket, egyenes orrukat finom vonások keresztezik. Az alakjuk és a lábuk ugyan nem túl jó, de „ügyesen" járnak, és kecsesen hordják olcsó holmijukat is. A kirakati bábukat felöltöztetik, kifestik, tupírozzák, hogy az áruházakban szinte megszólítja őket a tapasztalatlan vásárló.

A divat: közügy. Nemcsak úgy, mint nálunk, hogy az asszonyok legfőbb beszédtémája – hanem háziipar. Nem néhány nagy cég diktatúrája, hanem az önálló ízlésű kisszalonok mindent keresztül-kasul át-meg átfonó, sűrű hálózata. Ősszel és tavasszal csaknem minden utcára jut egy-egy divatbemutató. Ma itt, holnap amott. Emeleti lakásműhelyekben, meghívott közönség előtt, az évek óta odaszoktatott saját vevőkörnek, két-három próbakisasszonnyal, olykor több egymást követő délután. A kalapokat az egyik baráti masamód, a „modista" adja kölcsön – az ő nevét a bemutató alatt a szalontulajdonosnő többször bemondja.

Ennek a pár perces reklámnak az ára a heteken át tartó bolondokháza a masamód műhelyében. Előkészületek, a saját ízlés egyeztetése a ruhaszalonokéval, a készítendő kalapok összehangolása a bemutatandó komplékkal, estélyi ruhákkal, kabátokkal, kosztümökkel és egyéb alkalmi öltözékekkel.

Rosa Orsini hatvankét éves. Három gyermeke van, kilenc unokája, két dédunokája. Tizenhét éve hagyta el a férje. Előzőleg egy nagyüzemben dolgozott, onnan kap nyugdíjat és betegsegélyzőt, szükségtelen tehát, hogy ez a mostani főnökasszony is bejelentse. Mindketten „jól járnak"; a tulajdonosnő nem fizet utána adót, ő meg . . . istenem, nem fiatal már, ki más alkalmazná ebben a korban?

A kalapokat két lila, henger alakú, emeletes dobozban, egy kifutófiú segítségével viszi át a Via Salariába, a bemutatóra. Nem, valóban nem

nehezek a dobozok, csak a fogásuk ügyetlen, csetlik-botlik velük az ember, taxiba szállni nem érdemes, torlódik a forgalom, gyalog előbb odaérnek.

Az ő dolga, hogy feladja a kalapokat a próbakisasszonyokra, akik másképp akarnak a fejükre rakni mindent, hisztériáznak, csapkodnak, szalagokat tépdesnek le. A főnökasszony a szalonban az ismerősöket üdvözli közben, ideges ő is, mosolya mögött egyre gyűlik, gyülemlik az indulat – természetes tehát, hogy amikor benyit a műhelybe, még többet kiabál Rosával, mint egyébként.

A szalonban mindenki udvarias és kellemes: az ajtót nyitogató szobalány, a főnökség, a manökenek – a műhelyben viszont mindenki veszekszik, öl, toporzékol. Rosa Orsininek nincsen dolga a szalonban, csak végig odabent, de az idegei angyal-idegek. Nem válaszol semmire, végzi a dolgát.

Közben elveszíti a gyűrűjét.

Nem szól róla senkinek, ki figyelne az ő gyűrűjére?

Odakint dicsérik a munkáját, illetve nem is a munkáját, csak a rózsaszínfátyolos kalapot. Meg is tapsolják. Ő nem találja a gyűrűjét.

Ismét tapsolnak – ő már izzad, s homályosodik a szeme. Ki kell fújnia az orrát, s jólesne leülnie kicsit.

Estére megkerül a gyűrű az egyik kalaposdoboz mélyéből.

Rosa munkaideje rég lejárt – de a divatbemutatónak még nincs vége. Aztán vissza kell még vinnie a kalapokat a két lila, emeletes dobozban, és feketét főz majd a főnökasszonynak, s mielőtt elköszönne, megbeszéli vele, mit kell hoznia reggel a piacról, hiszen úgyis útba ejti, s alig egy negyedórával kell emiatt korábban indulnia hazulról.

Rosa Orsini mindent elvisel, hiszen boldog: – a lánya, a harmadik is férjhez megy végre. Nyolc évig járt jegyben egy „lecsúszott" conte-val, a fiúnak ugyan semmije se volt már a nevén kívül, de szülei mégsem engedték, hogy egy masamód lányát vegye feleségül, s e társadalmi konvenciók elég erősek ahhoz, hogy a pénztelen fiú nem tudott kitörni a szorításukból. Végül a lány lázadt föl, és megszökött. Meg, az országból is. Két évig élt Marokkóban, jó állást szerzett, s most megkérte a kezét a főnöke. A napokban érkeznek, eljegyzésre.

Rosa Orsini tehát nagyon boldog.

Nem történt semmi

Ágyad habár vetetlen
s lélegzetvételed sem
dagasztja párnaképpen
az éj csöndjét körében
hogy mint a régi gyermek
mélyében úgy pihenjek
oly kő-megbonthatatlan
zenélő nyugalomban –

Szálltál zajos vonatra
s maradtam bár magamra
velünk egy-lélek egy-test
nem történt semmi kedves.

LENDVAI VERA

Konferencia Prágában

A világ dolgozóinak egyharmada – közel ötszázmillió – nő. Senki sem tagadja ma már szerepüket a társadalom fejlődésében. Az elmúlt évben Genfben rendeztek e témáról nemzetközi megbeszélést, s fogadták el, hogy az 1975-ös évet a nők évévé nyilvánítsák. Mindez nem egyértelmű a nők akadálytalan előrehaladásával. Mindenütt az adott ország társadalmi, politikai és gazdasági helyzetétől függ a nők helyzete ma is. Sőt, azonos társadalmi formában élő országok között is van e tekintetben különbség.

A szakszervezeteknek kiválasztani a tennivalók sokaságából a legfontosabbat, és megtalálni hozzá a megfelelő módszert, amely az adott helyen a legcélravezetőbb, felelősségteljes feladat.

A Szakszervezeti Világszövetség időben felismerte tennivalóit. A dolgozó nők első világkonferenciája 1956-ban, Budapesten ült össze. Másodízben 1964-ben, Bukarestben, már mérleget vont az SZVSZ világkongresszusa. Akkor nagy viták folytak a követendő útról, mi is legyen a dolgozó nők követeléseinek chartájában. Mi, akik szocialista körülmények között élünk, elmondtuk, hogy a többi között, segítenünk kell az egyenjogúság teljes kibontakozását, az egyenlő munkáért egyenlő bér elvének következetes érvényesülését, a fiatal lányok szakképzését. A kapitalista országokból érkezett küldöttek beszámoltak bérharcaikról, a termelésben, a vezetésben az őket megillető hely kivívásának lehetőségeiről, és ők is a szakképzésről beszéltek, mint ami az egyenlő esélyek egyik feltétele.

A fejlődő országokból érkezett küldöttek nagy érdeklődéssel vettek részt a tanácskozásban, és jelen voltak a charta megszövegezésénél is. Döbbenetes képet festettek arról, hogy Afrika egyes országaiban milyen elmaradott és súlyos körülmények között élnek az asszonyok. Több afrikai szakszervezeti funkcionárius – az ott levő asszonyok közül is egynéhányan – az SZVSZ berlini iskolájában tanult és onnan vitt magával tudást, alapműveltséget. Ezek a funkcionáriusok azután írni-olvasni tanították a városi civilizációtól távol élő asszonyokat, lányokat, gyerekeket. Főzni tanították őket, és oktatták a higiénia alapszabályaira. Munkájuk sikerét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy számottevően csökkent az analfa-

bétizmus ezekben az országokban. Sokan tanultak szakmát, dolgoznak az újonnan létesített üzemekben.

Azóta újabb nyolc esztendő telt el. Egy csonka évtized is mélyreható történelmi, gazdasági, technikai és tudományos változásokat hozott. Az SZVSZ most azt vizsgálta, miként hatnak ezek a változások a nők élet- és munkakörülményeire. S a vizsgálat felszínre hozta azt is, hogy újabb, korszerűbb szakszervezeti munkamódszerekre is szükség van. Ilyen témák megvitatására ült össze 1972. április 25–28-ig Prágában a dolgozó nők harmadik világkonferenciája. A konferencián kétszáznál több küldött vett részt, 70 ország 165 szakszervezeti szervének képviseletében.

Az SZVSZ nőbizottsága az előkészítő munka során felmérte a világ dolgozó asszonyainak helyzetét.

A világ minden részéből az SZVSZ-hez érkezett jelentésekből kitűnt, hogy a nők tömeges munkába állítása hasonló problémák sorát veti fel a különböző országokban. A gondok közösek, de a megoldás módjai különbözők. Az egyik ilyen közös gond a szakképzés. Míg a szocialista országokban az állam saját ügyének tekinti a dolgozók szakmai képzését, a nők munkába állításának elősegítését, addig kapitalista körülmények között az üzemek automatizálását úgy szervezik meg, hogy a nők számára csak úgynevezett „kiszolgálói" munkalehetőség marad. Az ilyen munka nem követel szakképzettséget, de megfelelő jövedelmet sem biztosít, továbbá egyik oka annak: a nők számára kevesebb lehetőség kínálkozik az előmenetelre.

A szocialista országokban az adott lehetőségek megvalósításának elősegítése és ellenőrzése a legfontosabb tennivaló, míg a tőkés országok szakszervezeteinek – s az előadók mindenkor hangsúlyozták, hogy ez nemcsak a nőknek, hanem az egész mozgalomnak a feladata – a szakképzés lehetőségeit kell kivívniuk. A fejlődő vagy elmaradott országok szakszervezetei természetesen a maguk adottságai között keresik a nők problémáinak megoldását. Számukra még mindig az analfabétizmus, az alultápláltság, a hosszú munkaidó problémája a legégetőbb.

Az elmúlt nyolc év alatt – noha országonként más és más feltételek mellett – tömegesen lettek munkavállalók a nők. Ezzel párhuzamosan világproblémává növekedett a gyermekintézmények létesítése és fejlesztése. Ezért kapott olyan nagy hangsúlyt a világkonferencián „A dolgozó nő mint anya" című téma. A jövő generációjának felnevelése közügy. A szakszervezetek küldöttei körültekintéssel beszéltek a bölcsődék, óvodák fejlesztéséről, a szolgáltatások, a közlekedés, a lakáskörülmények javításáról.

Pierre Gensous, az SZVSZ főtitkára, több ízben hangsúlyozta, hogy a tennivalók olyan hatalmasak és olyan rohamosan növekednek, hogy sem a nők aktív részvétele nélkül, sem szakszervezeti egység nélkül meg nem oldhatók. Ő is, mások is hangsúlyozták a nők részvételének fontosságát a szakszervezetek vezetésében, ami ma még nem kielégítő. Mert ahogyan nem lehet különválasztani a nők helyzetének javítását az általános szakszer-

vezeti feladatoktól, ugyanúgy nem lehet megvalósítani a nők nélkül a nőket érintő érdekvédelmi teendőket.

Az SZVSZ – a kor követelményeinek megfelelően – nagy fontosságot tulajdonított ezen a világkonferencián is a nemzetközi munkásegységért vívott harcnak. Ezért hívott meg számos más – nem az SZVSZ-hez tartozó – szakszervezetet is, lehetővé téve, hogy közös álláspontot alakítsanak ki a dolgozó nők érdekeinek védelmében.

– Az egység az SZVSZ-nek szívügye – mondotta a többi között Pierre Gensous –, s éppen ezért is kérjük hozzá a nők segítségét. A követeléseket tartalmazó charta – mondotta a többi között –, amelyet itt közösen kidolgoztunk és elfogadunk, erőteljes alap a további munkához, és összekötő kapocs a dolgozó nők érdekében kifejtett munkában.

A Dolgozó Nők Követelési Chartája jelentős teret szentel a szakképzést támogató szakszervezeti munkának, mert – a szakképzetlenség a tőkés országokban a kizsákmányolás fokozásának, a káros megkülönböztetéseknek különleges lehetősége.

Az okmány a jelenlegi helyzet módszeres elemzése után felhívja a figyelmet a különböző társadalmi rendszerekben szükséges legfontosabb szakszervezeti tennivalókra.

A charta kidolgozásának vitájában igen aktívan vettek részt a magyar küldöttek. Több javaslatunkat elfogadták, közöttük az anya- és gyermekvédelem és a gyermekintézmények fejlesztésére vonatkozókat.

„A chartában megfogalmazott elvek és követelések – így szól a befejező rész – kétségkívül kedvező feltételeket teremtenek a megértéshez és a megegyezéshez vezető út kereséséhez, hozzájárulhatnak a nemzetközi munkásosztály akcióinak fejlődéséhez."

A konferencia a charta szellemében felhívással fordult valamennyi ország szakszervezeteihez és dolgozóihoz, a nemzetközi szervezetek vezetőihez pedig levelet intézett.

Kurt Waldheim, az ENSZ főtitkára,
Addeke Boerma, a FAO főigazgatója,
Wilfred Jenks, a Nemzetközi Munkaügyi Iroda főigazgatója és
René Maheu, az UNESCO főigazgatója
kapott ilyen módon közvetlen tájékoztatást a prágai tanácskozásról.

Az SZVSZ a dolgozó nők érdekében hívta össze a világkonferenciát. Munkája azonban túlnőtt ezen. Igen hatásosan erősítette az indokínai és a közel-keleti népek békéjének megteremtéséért kibontakozott szolidaritási mozgalmat. Elmélyültek a baráti kapcsolatok, növekedett a kölcsönös megértés. Mindez azt bizonyítja, hogy a konferencia nem tett pontot az eddig elvégzett munka után.

A szakszervezeti mozgalom a megkezdett és helyesnek bizonyult úton halad tovább, keresi a korszerűbb tennivalókat közös ügyünk javára, mely elválaszthatatlan a nemzetközi munkásegység kibontakoztatásáért vívott harctól.

Az ébredés himnusza

Elaltatta a csillagokat
a Hold és májust álmodik.
Ébredj, hiszen a Nap is ébred,
harmatos-boldogan nyújtóznak a fák.
Ébredj, részegült rigó rikkant a hajnalnak,
hívja-hivogatja párját a kakas,
fölfelé pislog a réce,
félszemét az égre nyitja
és totyog, totyog a hajnali patakparton.
Ébredj, öröm, kéktollú madár,
énekelj a pihenő munkáról,
s az asszonyról, ki lelkesen mossa
az ajtót, az ablakot,
hogy szabadon ússzon a lakásba a fényes levegő.
Ébredj, fürödj meg az illatos levegőben,
henteregj a fűben,
versenyezz a cikázó méhekkel,
ismételd meg az első szerelem lázát!
Ébredj, békesség vár,
duruzsoló csend, kékségbe hulló hullám,
testnek és léleknek jótevője.
Ébredj és ébreszd föl az alvókat,
a halál álmából ébreszd föl őket,
ó gyönyörűm, leghívebb szerelmem,
szememet ámulattal betöltő,
fülemet döngicséléssel simogató,
a betegségből is kirángató,
csodatévő szerelmem,
csillagokat altató,
méheket keltegető Május!

Nők a politikában...

A történelem letűnt századaiból legendás nőalakok bukkannak elő: Sába királynője és Kleopátra, vagy Nagy Katalin cárnő és Krisztina királynő, vagy éppenséggel egy Báthory Erzsébet és egy Mária Terézia, vagy Stuart Mária és Viktória angol királynő . . .

A politikai életben ma is számos ismert, tekintélyes, népszerű és a férfipolitikusokkal minden tekintetben felérő asszony szerepel, sok bátor nő küzd hazájáért, népéért, a haladásért. Küzdelmük színtere változatos: a San José-i bíróságtól az észak-írországi nyomornegyedekig és India miniszterelnöki rezidenciájáig terjed.

Itt-ott persze divat is lett nőket toborozni politikai posztokra. S ha például divatos dolog napjainkban az „afro-look", az afrikai fekete asszonyok göndör haját utánzó frizura, ha néger nők mind gyakrabban kerülnek filmvászonra és képes magazinok címoldalaira, akkor természetes, hogy számos afrikai ország igyekszik kihasználni nőinek egyszerű báját – politikai, diplomáciai célokra. Az ENSZ New York-i üvegpalotájának folyosóin mind több a csinos feketebőrű diplomatanő.

Egyik nem éppen követendő példaként az ugandai Elizabeth Toro kínálkozik ide: Ugandát képviseli a világszervezetben ez a huszonegynéhány esztendős fekete szépség, aki nemrég még mint fotómodell kereste a kenyerét Londonban. Különösebben nem lett volna rászorulva, hiszen „király" az apja – persze csak olyan afrikai értelemben vett „király", egy kisebb törzs első embere, akit az angol uralkodótól kapott „Sir" is boldoggá tett –, nos ennek a Sir George David Rukidi III-nak a leánya úgy is igyekszik népszerűsíteni magát, no meg a hazáját, hogy közhírré teszi tökéletes méreteit: 84 centiméter a mellbősége, 58 a derék és 84 a csípő mérete.

Ez alighanem csak kirakatpolitika. Figyelmünket az igazi politikában részt vevő asszonyok érdemlik meg.

*

NGUYEN THI BINH

Nem félünk leírni a szót: történelmi feladatot vállalt magára az a törékeny asszony, aki Párizsban, a Kléber sugárúti palota zöldposztós tárgyalóasztalánál a dél-vietnami ideiglenes forradalmi kormány képviseletében érvel, vitatkozik, követel. Vele szemben az imperialista tábor leggazdagabb, legerősebb és legkegyetlenebb hatalmának, Amerikának a delegációja, annak élén egy-egy cinikus, önhitt politikus, aki Washingtonból egyre csak olyan utasítást kap, hogy halogassa a tárgyalást, hogy térjen ki a vietnami nép hivatott képviselőinek ajánlatai elől . . .

Nguyen Thi Binh asszonyról viszonylag keveset tud a világ. A forradalmárra jellemző szerénységgel hárítja el a magánéletére, a személyére vonatkozó kérdéseket, udvariasan, diplomatikusan. Egyébként is az a vélemény alakult ki róla Párizsban, újságírók és diplomaták között, hogy ilyen képzett, kitűnő és rokonszenves tárgyalópartnert ritkán találni.

Nguyen Thi Binh asszony, a dél-vietnami ideiglenes forradalmi kormány külügyminisztere nyilatkozik a tárgyalások állásáról... (MTI)

Ha kell, meggyőző szenvedélyességgel sorakoztatja fel argumentumait szenvedő népének ügye mellett, ha kell, hűvös tárgyilagossággal szedi ízekre az ellenség álérveit, ha kell, gúnyos, ha kell, könnyed. Így ismerik a francia fővárosban akkreditált külföldi tudósítók is, akiknek a vacsoráján vállalja a díszvendég nemcsak megtisztelő, hanem bizonyos erőpróbát is jelentő szerepét, hiszen száz és száz kérdés záporoz ilyenkor rá . . .

Persze kérdés-özönnel találkozik a Kléber sugárúti palota bejáratánál is. Megszokhatta az elébe tartott mikrofonok tucatjait.

Ki hát ez a Nguyen Thi Binh asszony? 1927-ben született, diákkorától részt vesz a haladó mozgalmakban, 1950-ben már a vietnami nőszövetség egyik

vezetője. 1951-ben börtönbe zárják a franciák, 1954-ig sínylődik ott. Kiszabadulása után Dél-Vietnam felszabadított területein folytatja tevékenységét. Nyelvtudása, képzettsége szinte predesztinálja a diplomatamunkára. 1969-ben külügyminiszterré lép elő.

*

INDIRA GANDHI

„Sari"-ja szűk, apró lépésekkel szinte tipeg benne. Két kezét papnőhöz illő méltósággal teszi össze köszöntésre. Szép barna szemében megfogalmazhatatlan szomorúság és kemény akarat csillog. Hajában egyetlen ősz tincs. November 19-én van a születésnapja, 1972-ben ezen a napon már 54 esztendős volt, de korát meghazudtolja külseje és mozgása csakúgy, mint minden cselekedete, minden, a helyi és a világpolitikában fontos tette.

Különös gyermekkora volt annak az asszonynak, aki „a világ legnagyobb demokráciájának" élére került. Még a negyedik évét sem töltötte be, amikor meg kellett ismerkednie az angolok irányította elnyomó szervezettel: a rendőrök betörtek otthonukba, és elvitték apját, Dzsavaharlal Nehrut, az indiai függetlenségi mozgalom első harcosainak egyikét. „Számomra a tüntetések távoli zaja, az illegális mozgalom egy-egy akciója, egy-egy jelszava helyettesítette a játékot, a dalt, a nevetést..."

Tizenkét esztendős korában társnőiből szervez csoportokat, amelyek aztán részt vesznek az angol gyarmatosítók elleni erőszakmentes mozgalomban.

És huszonegy éves, amikor megismerkedik az angolok börtöneivel. „Börtönbe kellett kerülnöm, hogy teljessé váljék a politikai képzésem. Ha nem csapódik be mögöttem egyszer a börtönajtó, az életemben valami befejezetlen maradt volna..."

Nem lenne nő, ha politikai múltjában ne tekintené örökké emlékezetesnek azt a napot, amikor megfogadja, hogy soha többé nem öltözködik nyugati módra, az angol megszállók divatja szerint.

A fiatal Indira hűséges tanítványa a nagy Gandhinak, az indiai függetlenségi mozgalom atyjának, de elsősorban saját édesapjának, Nehrunak. (Az életébe belép egy fiatalember, egy újságíró, akit véletlenül szintén Gandhinak hívnak, de csak névrokona a „Mahatmá"-nak. Mindenesetre ez a házasság adja meg az asszonynak a Gandhi nevet.) Nehru számtalan levélben, sok-sok beszélgetésben formálja leánya gondolkozását. 1947. augusztus 15-ének éjszakáján is ott van Indira apja oldalán. Nehru azt mondja neki: „Alszik a világ, India pedig most ébred az életre és a szabadságra..."

Indira Gandhi asszony rózsáival (MTI)

Éjfélkor kiáltják ki az ország függetlenségét: India a nemzeti felszabadító harc eredményeképpen a Brit Nemzetközösség önkormányzattal bíró dominiumává válik. Nehru az első kormány elnöke.

A fiatal asszony mindig ott van apja oldalán, de a politikai érdeklődés reflektorfénye természetesen Nehru hatalmas alakját világítja meg. Kevesen figyelnek Indira Gandhira.

1963 áprilisában India és Pakisztán katonái között fegyveres összetűzésre kerül sor Kutch térségében: hadüzenet nélküli háború robban ki a két ország között. Nehru ekkor már egy éve halott. Leánya a kormány tagja. Gandhi asszony megjelenik az indiai katonák között. Hazafias, harcos kiállása egy csapásra népszerűvé teszi az addig jószerivel ismeretlen politikusnőt.

Emlékezetes, hogy Sasztri miniszterelnök, Nehru utóda, az indiai-pakisztáni ellenségeskedések megszüntetését célzó tárgyalások után hirtelen meghalt. Az izgalmak végeztek gyönge szívével.

1964. január 24. Délelőtt 11 óra. Kékes ködbe burkolóznak Delhi ősi palotái. A „szindikátusnak" – így nevezik azokat a befolyásos személyiségeket, akik a politikai életet irányítják – nos, ennek a szindikátusnak az a meglepő döntése születik meg, hogy az 500 milliónál több indiai sorsát tegyék egy asszony kezébe. „Nehru leánya megélhet a politikai örökségből" – mondják. S nem a világnak, hanem csak maguknak, hozzáteszik: „Ezt a törékeny Indirát nem lesz nehéz befolyásolni, hiszen eddig sem maga formálta a saját akaratát, hanem ráhagyatkozott apjára . . ."

Nem kellett sok időnek eltelnie ahhoz, hogy India 17 tagállamában Punjabtól Madrasig, Keralától Biharig, Assamtól Nyugat-Bengáliáig mindenütt észrevegyék az emberek: Indira Gandhi valóban kormányozni akar, kormányozni tud és kormányoz is! Kitessékeli a parlamentből azokat az öreg politikusokat, akik harminc évvel ezelőtti állítólagos érdemeikre hivatkozva szeretnének még mindig beleszólni az ország ügyeibe – megfosztja kiváltságaiktól a legendás hatalmú és gazdagságú maharadzsákat,

két nehéz törvényhozási választási kampányt harcol végig és nyer is meg, és ellenőrzése alá vonja a politikai rendőrséget.

Egy francia lapban olvastuk a megjegyzést: Indira Gandhi a világon az az asszony, akinek a kezében a legnagyobb hatalom sűrűsödik.

Hatalom? Felelősség is. Gond is. Egyes számítások szerint 200 millió indiai nem táplálkozik elégségesen. Vannak, akik 50 millióra becsülik a munkanélküliek számát ebben az óriási országban. Nem is kell fölemlíteni, hogy hány álmatlan éjszakát okozhatott Gandhi asszonynak az indiai–pakisztáni ellentét annak idején, az indiai földre menekült tízmillió kelet-pakisztáni sorsa, majd végül az a dilemma, hogy az indiai hadsereget bevesse-e a bengál nép megvédésére, a pakisztáni csapatok szörnyű kegyetlenkedéseinek meggátlására? Indira Gandhinak kellett kiadnia a tűzparancsot, ő küldte hadba az indiai katonákat . . .

3 millió 139 ezer négyzetkilométer területű és mintegy 550 millió lakosú ország az, amelynek minden problémája ezt a nagyszerű asszonyt kell hogy foglalkoztassa. Feladata persze gyönyörű: ezt a tulajdonképpen szegény, elmaradott, de lehetőségeit tekintve csodálatosan gazdag, nagy országot kellett elindítania egy új fejlődés útján.

Indira Gandhi származását tekintve a legelőkelőbb kasztból, a brahminok kasztjából került ki, de a modern Indiában a lehetőség szerint minél gyorsabban és minél hatásosabban igyekszik eltörölni a kasztrendszer maradványait.

Indira Gandhi asszony életét, tevékenységét meghatározza a nemzetiségi elkülönülés gondja is: India nemzeti problémái ugyancsak a brit gyarmati uralom évszázadai alatt halmozódtak fel, s mindmáig az a szomorú valóság, hogy egységes indiai nemzet nem alakult ki! A lakosságnak csak egynegyede hindu. Ötvenmilliónál több bihari nemzetiségű. (Gondoljuk csak el: annyian vannak, mint Franciaország lakói!) 35 millió a tamilok száma. Ugyanannyi a marathi. Majdnem 30 millió az Indiában élő bengálok száma. Valljuk be, ritkán hallottunk vagy talán soha a telugukról, márpedig jó kétszerannyian élnek Indiában, mint mi magyarok a világban. Az indiai alkotmány 16 fő nyelvet, 690 csoportnyelvet, 380 alnyelvet említ, – mindezeket a nyelveket beszélik az óriási országban.

Ami pedig Gandhi asszony programjának gazdasági célkitűzéseit illeti, ezek egyenes folytatásai a még az apja idejében megfogalmazott programnak. Indiában 1971-ig már négy ötéves tervet valósítottak meg, ezek középpontjában a mezőgazdaság fejlesztése állott. Indira Gandhi kormányprogramjából: „A mezőgazdaságnak még sokáig a legfőbb szerep jut India összes terveiben. Az indiai termésátlagok az elért tekintélyes fejlődés ellenére, a legalacsonyabbak közé tartoznak a világon. Ennek következtében India nem képes élelemmel ellátni nagy és növekvő lakosságát. Indiának, amilyen gyorsan csak lehetséges, elegendő élelmiszert kell termelnie és önellátóvá kell válnia!"

A mezőgazdaság technikai színvonala azonban igen alacsony: akad még falu, ahol újdonság az egyszerű vaseke is. A talajerőt nincs mivel pótolni, mivel a trágyát – szárított formában – tüzelésre használják. Az állattenyésztés egyébként sem képes gyorsan fejlődni, mert a hindu vallás ősi előírásai komoly gátak: gondoljunk csak arra, hogy a tehén – szent állat! Levágni, a húsát megenni bűn! Így aztán, ha a világ minden negyedik tehene Indiában van, ez nemhogy előny, de súlyos hátrány!

Emlékezetes, hogy Gandhi asszony milyen bátran állt ki a sok évszázados, merev vallási kötöttség eltörléséért...

A miniszterelnök szükségesnek tartja az emberekkel való közvetlen érintkezést is. Új-Delhi telefon-előfizetőinek névsorában, a telefonkönyvben ezért bukkan a számokat böngésző ezekre a sorokra:

Gandhi, Indira, miniszterelnök, 1 Safdarjung Road, 617-477.

S ezért nyílik meg Gandhi asszony rezidenciájának kapuja minden reggel 8 óra 30-kor az ott várakozó emberek előtt. Fél 10-ig fogad a miniszterelnök bárkit.

Ötszáz-hatszáz ember is egybesereglik egy-egy reggel a miniszterelnöki rezidencia kertjében. A kontinens-nagyságú ország minden sarkából jönnek, van, aki ezer kilométereket utazott, hogy láthassa Indira Gandhit, kérhessen tőle valamit, panaszt tegyen nála, vagy egyszerűen csak leboruljon előtte és megcsókolja a lábát... Radzsasztániak, akiknek a fülében nagy aranykarikák lógnak, marcona szikhek, akiket turbánjukról lehet felismerni, bihariak, akik ugyanolyan fehér lepelben járnak, mint valaha Mahatma Gandhi, pandzsabi asszonyok, a jellegzetes, bokánál zárt nadrágokban, tamilok száriban és így tovább...

A zöld pázsiton a színek tarka forgatagában lassan halad végig Indira Gandhi. Nagy, fekete esernyőt tart föléje tisztes távolból egy titkára, a behemót darab még az angol uralom idejéből származhat.

A zöld szárába öltözött Gandhi asszony mindenkit türelmesen meghallgat, néhány szava van kihez-kihez, aztán elköszön az ismert meghajlással, kezét összetéve.

Ez az asszony azonban harcolni is kész. Ki feledheti azt a jelenetet, amely az 1967-es választási kampány idején játszódott le, amikor egy választási gyűlésen, 50 000 ember szeme láttára valaki követ dobott feléje. A kő az orrán érte Indira Gandhit, vérző sebet okozva. A miniszterelnök folytatta beszédét:

– Tessék, választási ellenfeleink így képzelik a demokráciát!...

És látni kell Gandhi asszonyt a parlamenti csatákban is. Egyedül ül az első padsorban. A padon irattáskája, amelyből időnként feljegyzéseket húz elő, felteszi szemüvegét, olvas.

Közben az ellenzék soraiban valaki hevesen támadja a kormányt, kiabál, veri a padot. Gandhi asszony egy papírlapra néhány sort ír, a teremszolgát

magához inti, s a papírt elküldi vele a túlsó oldalon ágáló honatyához. Az egy pillantást vet a lapra, és gyorsan abbahagyja a felszólalását.

Új-Delhi politikai körökben mindenki elismeri, hogy Indira Gandhi a külpolitikában, a diplomáciában páratlan taktikus, aki ragyogó eredményeket ér el. (1971 őszén a szovjet–indiai együttműködési szerződés megkötése az ő érdeme is. A kelet-pakisztáni probléma megoldása előtt világkörüli utat tett, hogy mindenütt megvilágítsa az indiai álláspontot: Washingtonban éppúgy, mint Párizsban, Londonban, Brüsszelben és Bécsben. Sikerült leküzdenie az imperialista tábor ellenállását, sikerült térdre kényszerítenie Pakisztánt.)

Naponta 18 órát dolgozik, de néha jut ideje arra is, hogy meglátogassa egyetlen unokáját.

Apja, Nehru, híres volt arról, hogy mindig rózsa volt a gomblyukában. Indira Gandhi is hű a rózsákhoz. Amikor apja halála után a maga szárijára tűzött egy virágot, mindenki felfigyelt a jelképes gesztusra. „Tovább él a rózsa!"

*

SIRIMAVO BANDARANAIKE

Egy másik ázsiai országban a politikusnő sajátos típusával találkozunk: Ceylonban Sirimavo Bandaranaike asszony, merénylet áldozatává lett férjének lépett a nyomdokába. (Mintha Amerikában a meggyilkolt John Fitzgerald Kennedy helyét özvegye, Jacqueline Kennedy foglalta volna el.) De nehogy azt higgyük, ma is még csak a Bandaranaike-név tartja hatalmon ezt az 56 esztendős asszonyt, akinek arcvonásai sokat megőriztek hajdani legendás szépségéből.

Meglehet, hogy amikor 1960. július 23-án Bandaranaike asszony átlépte a colombói Queen's House küszöbét, mint a világ első nő miniszterelnöke, a tömeg lelkes éljenzése jórészt még a gyászolt férjnek, az ő nevével fémjelzett politikának szólt: az özvegyben a merénylet áldozatává lett Bandaranaike újjászületését érezték . . .

Húsz esztendővel azelőtt kötötte sorsát Sirimavo Ratwatte, ez a gyönyörű arisztokrata lány, Salomon Ridgeway West Bandaranaikéhoz, a ceyloni felső tízezer egyik leggazdagabb és legműveltebb ifjú tagjához. Addig majdnem minden úgy játszódott le, mint a fellengzősen romantikus szerelmi történetekben szokott: a menyasszony a régi ceyloni királyi székhely, Kandy városának egyik legtekintélyesebb családjából származott, a Szent Brigittáról elnevezett zárdában nevelkedett, hogy tökéletes ceyloni-európai úrihölgy váljék belőle, aki otthonos a művészetekben, aki kedvesen-szelle-

mesen csevegni képes, s aki egy palota háztartását is irányítani tudja. A vőlegény szintén gazdag és nemes családból való volt. Apja az angol uralkodótól bárói címet kapott, nem is vágyott másra, mint a brit arisztokrácia életének utánzására.

Ama bizonyos esküvőn, 1940-ben, egzotikus virágok záporoztak a menet tagjaira, szent elefántok vitték a násznépet, az asztalok roskadásig teltek finom falatokkal, drága nedükkel – és értékes nászajándékokkal. A menyasszony ruháját drágakövek ékesítették . . .

Az ezeregyéjszakába illő esküvő azonban már ellentmondott a vőlegény politikai nézeteinek. Az történt ugyanis, hogy Sir Salomon hiába küldötte fiát Oxfordba, hogy ott a tudományok mellett elsajátítsa az angol életformát is, az ifjú Salomon Bandaranaike csakhamar fellázadt. Nem egy megaláztatásban volt része bőrének színe miatt, magára maradt az angol arisztokrata csemeték között. „Ha nem akarják, hogy egyenlő lehessek, fölébük fogok emelkedni!" – fogalmazódott meg benne a törekvés.

1947-ben az angolok önkormányzatot adtak a 65 000 négyzetkilométer területű (Magyarországnál tehát jóval kisebb) szigetországnak, de az utolsó angol katona távozására még 1960-ig várni kellett. A londoni gyarmatosítók abban bíztak, hogy a maguk nevelte, színes bőrű helyi politikusok úgy kormányozzák az országot, ahogyan az az angol érdekeknek megfelel. 1956-ban azonban győzött a *Sri Lanka Freedom Party*, a ceyloni Szabadságpárt, és Bandaranaike jutott a kormány élére.

Három év alatt a szingaléz nyelvet tette meg az ország hivatalos nyelvévé, a buddhista vallást államvallássá. A munkásság jogait elismertette a munkáltatókkal. Állami kezelésbe vétette Colombo nagy forgalmú, fontos kikötőjét. Fellendítette a közegészségügyet, éppúgy, mint a népművészetet. A parasztokat megszabadította a földesurak bérleti uzsorájától. Ami pedig a külpolitikát illette: felvette a diplomáciai kapcsolatot a Szovjetunióval és a Kínai Népköztársasággal.

Felesége ezalatt szinte teljes visszavonultságban, a nagy ember árnyékában csak jótékony célú egyesületekben tevékenykedett. Mindaddig, amíg el nem következett az a végzetes szeptemberi reggel. 1959-et írtak. A colombói Rosmead Palace teraszán egy fanatikus buddhista pap lövést adott le a miniszterelnökre. Bandaranaike holtan esett össze.

Az ország a politikai-társadalmi káosz prédája lett. Bandaranaike minden régi ellensége a színre lépett, ki-ki magának követelte a hatalmat. A több mint féléves belső harc akkor dőlt el, amikor barátai unszolására az özvegy vállalta, hogy felemeli a párt zászlaját . . . Sirimavo Bandaranaike semmi esetre sem tekinthető afféle „szüfrazset"-nek, a nők politikai jogaiért küzdő asszonynak. De egy évtized alatt megtanult politizálni. Kialakította a maga politikai egyéniségét. Ellenfelei szerint túlságosan is ragaszkodik már a hatalomhoz. 1971 áprilisában könyörtelenül elfojtotta a trockisták és maóisták hatalomátvételi kísérleteit, az államgépezet kerekei azonban sajnos,

Az özvegy, aki férjének helyébe lépett:
Sirimavo Bandaranaike asszony, Ceylon miniszterelnöke (MTI)

fiatalok százait is legázolták. Colombóban egyesek azt mondják, Bandaranaike asszony emlékezetében felvillanhatott meggyilkolt férjének a képe, s talán ez keményítette meg elhatározását, ez késztette drákói intézkedésekre.

Bandaranaike asszony szomorúsága, hogy gyermekei sem értették meg teljesen őt, a nehéz 1971 áprilisi napok után. Sunethra leánya, aki Oxfordban diákoskodott, egy angol lapban úgy nyilatkozott, hogy nem ért egyet anyja intézkedéseivel, másik leánya, Shandrika, a párizsi Sorbonne növendéke, azé az egyetemé, amely az ifjúság sorozatos lázadásáról híres. A Sorbonne politikai légköre meghatározta Shandrika Bandaranaike véleményét is.

– Ha olyan események adódnak, amelyek egy nemzet biztonságát és jólétét fenyegetik, akkor a kormány fejének, legyen bár férfi vagy nő, meg kell találnia a megfelelő megoldást . . . – mondja Bandanaraike asszony.

A dolgát Ceylon problémái igen-igen nehézzé teszik. A földreformnak nemcsak a nincsteleneket kellene földhöz juttatnia, hanem a különféle termesztési ágakat egyformán meg kellene honosítani, hogy tíz egynehány

millió lakos élelmiszerszükségletének javarészét ne az import fedezze. Fel kellene számolni az indiaihoz hasonló kasztrendszer maradványait. Az új munkahelyek százezreit kellene megteremteni a növekvő munkanélküliség megfékezésére.

Bandaranaike asszony sokat vállal magára. Nemcsak miniszterelnök, hanem egy ideig magának tartotta fenn a honvédelmi tárcát és a külügyminiszteri funkciót is, továbbá a tervezési ügyeket és a munkaügyi miniszter feladatkörét is.

*

FURCEVA ASSZONY

Mint egy szocialista-realista regény pozitív hősnőjének a pályafutása, olyan Jekatyerina Furceva életútja. Szövőnőként kezdi munkáséletét, komszomolista, ifjúsági funkcionárius – így indul a mozgalmi pályája. Párttagsági könyvében az áll, hogy 1930-ban, húszévesen lett az SZK(b)P tagja. 27 esztendős, amikor felveszik a moszkvai vegyipari főiskolára. Tanulmányait jelesen végzi, és mert példát mutat társainak, megválasztják az egyetemi pártbizottság titkárává.

Vegyészmérnöki diplomájának megszerzése után is a párt munkásaként dolgozik tovább: a háború kitörését követően Moszkva Frunze kerületének a párttitkára, és beválasztják a moszkvai városi pártbizottság tagjai közé is. Feladata a szovjet főváros agitációs és propaganda- (oktatási) munkájának segítése, szervezése. A hatalmas szovjetország közvéleménye akkor ismeri meg a nevét, amikor 1952-ben, a párt XIX. kongresszusán feltűnést keltő felszólalásban élesen megbírálja Moszkva közoktatási intézményeit. 1954-ben a moszkvai városi pártbizottság első titkára lesz. 1956-ban pedig az SZKP Központi Bizottságának titkárává választják, s most már természetesen a Központi Bizottságnak is tagja – mindmáig. 1960-ban kerül be a szovjet kormányba, mint művelődésügyi miniszter. Azóta tölti be ezt a funkciót.

Furceva asszony a Szovjetunió legismertebb politikusnője, Párizstól Budapestig, Washingtontól Berlinig mindenütt megfordult már a szovjet kultúrát bemutató kiállítások alkalmával, a Szovjetunió és a külföld kulturális kapcsolatait előkészítő tárgyalásokon.

Lássuk, hogyan nyilatkozott a magyar sajtónak (a Nők Lapjának) a szovjet kultúra felelős irányítója.

– Rengeteg tapintatot igénylő feladat az alkotó tevékenység irányítása. Természetesen, nincs is akkor szükség felülről jövő irányításra, ha a mű-

vész nem szakad el a közösségtől, ha helyesen értelmezi a közösségi érdekeket. De számolnunk kell azzal is, hogy egy-egy művészember néha akaratlanul is hibázhat, tévútra térhet. Türelmesen kell érvelni, vitatkozni vele, időt kell adni neki...

A szovjet kulturális élet szervezettsége olyan, hogy az irodalom, a könyvkiadás, a filmművészet nem tartozik a Furceva asszony irányította minisztérium hatáskörébe. De így is óriási az az anyagi bázis, amelyet felhasznál, így is rengeteg a kulturális létesítmény, amelyre hatásköre kiterjed. Mintegy 500 színház, 13 000 klub, 15 000 könyvtár, ezeken kívül pedig a zeneiskolák, a képzőművészeti intézmények, a híres balettiskolák százai. (Említsük meg, hogy a szovjet színházakban összesen 45 nyelven játszanak! Olyan népeknek is kialakult már a hivatásos színművészete, amelyek a forradalom előtt nem ismerték az operát, a balettot, a drámát, számos színházat találni ma már a kazahok, a kirgizek, a tadzsikok, a türkmének, a csuvasok, a jakutok földjén...) Furceva asszonynak is része van abban, hogy az ötszáz szovjet színház közül kilencvennél több új épületben működik.

Jekatyerina Furceva, a Szovjetunió művelődésügyi minisztere (MTI)

– Nehéz-e egy nő munkája ilyen felelős poszton a Szovjetunióban?

– Nőnek vezető állásban tevékenykedni mindig nehéz. De némely munkahelyen talán könnyebb is, ha a vezető – nő. Bizonyos fokig így van ez nálunk is, ahol az irányításhoz sok megértésre van szükség. A vezető állású nők helyzete különösen kezdetben kényes, amíg a munkatársaik meg nem ismerik őket. Később inkább intellektuális nehézségek adódnak. Nem könnyű napról napra elsajátítani a vezetéshez szükséges újabb meg újabb tárgyi tudást, nem könnyű állandóan lépést tartani a legújabb fejleményekkel, irányzatokkal. A mi területünkön csakis úgy lehet vezetni, ha a művészek, a szakemberek népes gárdájára támaszkodunk. Nem utasításokat, hanem tanácsokat adunk általában. Minden véleményt igyekszünk meghallgatni, a végső szót azonban a vezetőnek kell kimondania. Nem mondom, gyakran

egyszerűbb volna csak utasítani, rendeleteket hozni, a művészeti életben azonban ez teljességgel lehetetlennek bizonyult. Nálunk sok függ attól, hogy képesek vagyunk-e jóindulattal, okos szóval megnyerni az emberek bizalmát.

Furceva asszony munkásságának eredményei közé lehet iktatni, hogy a Szovjetunióban fokozott megbecsülésnek örvend a kulturális tevékenység, s hogy mind szélesebb körben ismerik el nélkülözhetetlen tényezőnek a szocialista ember formálásában. Aktívabbá vált a szovjet köztársaságok sajátos kultúrájának kölcsönhatása. Kibontakozott a Szovjetunió népeinek nagy kulturális cseréje. Ami pedig a konkrét szervezési eredményeket illeti: az utóbbi időben szerzett nemzetközi rangot és világhírnevet számos szovjet fesztivál: minden év januárjában az Orosz Tél ünnepi hete szólítja Moszkvába a kultúra kedvelőit, májusban rendezik meg a Moszkvai Csillagok elnevezésű hetet, júniusban Fehér Éjszakák címmel rendeznek hangversenysorozatot. Mindmegannyi ünnepi esemény.

... Akik találkoztak már Furceva asszonnyal, mindannyian bizonyíthatják, hogy szerény, halk szavú, finom vonású asszony, semmi esetre sem valamilyen férfias „parancsnok". S nagy műveltsége és kipróbált vezetői erényei mellett, talán ez is a titka sikerének magas funkciójában, bonyolult és széles körű tevékenységében, a művelődésügyi miniszteri poszton.

*

BERNADETTE DEVLIN

Az észak-írországi dráma egyik főszereplőjévé magasodott egy kis termetű fiatal lány, Bernadette Devlin. Ulster középső választókerületében 40 000 – főként ír, szegény és katolikus – szavazó ajándékozta meg bizalmával, hogy „a vörös Bernie" az őket képviselő „Miss Devlin, MP", azaz *Member of Parliament*, az alsóház tagja lehessen.

Amikor bevonult Armagh női fogházába, hogy négyhónapos szabadságvesztés-büntetését letöltse, nem találtak megfelelő rabruhát 1 méter 52 centiméteres termetére, az alsónemű lötyögött rajta, a cipője két számmal volt nagyobb a kelleténél.

Politikai „enfant terrible"-nek, „fenegyerek"-nek mondják egyesek lenéző hangsúllyal, „ír Szent Johannának" nevezik rajongói. Az igazság a félúton lehet. Bernadette Devlin igen-igen szorgalmas, igen-igen tehetséges politikus asszony, aki meggyőződéssel szolgálja az ügyet, amely mellett elkötelezte magát már kisgyermek korában. Akkor, amikor apjának szájából – mese helyett – ilyen dalokat hallgatott:

Ahol gyilkolnak,
ahol fosztogatnak,
nyomát ott fölleled
mindig az angolnak . . .

Mert Cookstownban, az ír katolikus proletárok negyedében évtizedeken át izzott az angolgyűlölet. A kis Bernie apja minden húsvéthétfőn vörös szegfűt tűzött a gomblyukába, hogy arra a véres húsvétra emlékezzék, amikor a „Tommy"-k ezrével mészárolták le a szabadságot, függetlenséget követelő ír hazafiakat.

De Bernadette Devlin már egy lépéssel továbbment. Politikai programja nem egyszerű angolgyűlölet, hanem szembehelyezkedés a brit imperializmussal. Az úgynevezett szocialista munkásszövetség zászlajával indult a politikai küzdelembe. Erről így nyilatkozik a képviselőnő:

– A választások előtt nem a személyemnek szóló támogatásért folyamodtam az emberekhez. Egyáltalán nem kértem azt sem, hogy felekezeti alapon katolikusok szavazzanak rám. Reméltem, hogy a legtöbb szavazóm támogatni kívánja szocialista programomat, amely azt célozta, hogy egyenlőséget biztosítsak Mid-Ulster s az ország többi része lakóinak, fejlődési lehetőséget, emberi életet. Egy sor konkrét célt is megjelöltem: a teljes foglalkoztatottság elérését, az államosított ipar munkásellenőrzését, integrált általános oktatási rendszert, több lakást, alacsonyabb lakbérekkel és így tovább.

Bernadette Devlin
MP, az alsóház tagja (MTI)

Bernadette Devlin fáradhatatlanul magyarázza programját, szinte nem ismer megállást a politikai munkában. Még a fogházban is joga volt arra – élt is vele –, hogy hetente egyszer találkozzék választóival. Minden pénteken délután megtelt a fogház beszélője „Bernie" választóival. (Hadd idézzük itt a fiatal képviselőnő szavait, amelyek oly kedvesen árulják

el egy emberi gyöngéjét: azért is örült a választói gyűléseknek a fogházban mert – mint mondotta – ilyenkor kakaót is kapott, almát hoztak neki és jó cigarettákat.)

A börtönhónapok annyiban hasznosak voltak számára, hogy sokat olvashatott. Lenint és Trockijt is, G. B. Shaw műveit és mai politikai, közgazdasági könyveket. Naplót is vezetett, apró papírszeleteken, amelyeket púderos dobozban rejtett el.

Kiszabadulása után élete visszatért a régi kerékvágásba, és saját elmondása szerint így alakult:

– Nézzük csak, hogyan telt egy hét. Ma szerda van, itt vagyok Londonban, és egy tory-ellenes gyűlésre készülök. A múlt szerdán érkeztem vissza Írországból. Ott Limerickben és Galwayban beszéltem. Szerdán és csütörtökön a szakszervezeti vezetők és tagok értekezletén szólaltam fel Bristolban, illetve Southamptonban. Pénteken Actonban beszéltem. Ezek a szerepléseim beletartoztak az utóbbi négy hónap negyven gyűlésből álló sorozatába. Mindenütt az ipari fúziókat szabályozó törvényjavaslat és a Heath-kormány általános politikája ellen agitáltam. Szombaton reggel Belfastba utaztam a szocialista munkásszövetség értekezletére, amely vasárnap estig tartott. Ekkor visszajöttem Londonba. Hétfőn részt vettem az alsóház ülésén, és néhány kérdést tettem fel a többi között a vegyi gázok alkalmazásáról és más dolgokról. Ott voltam az árakról és a munkanélküliségről lefolyt vitánál is. Kedden visszautaztam Mid-Ulsterbe, hogy találkozzam politikai munkatársaimmal és családommal. S már újra itt vagyok – mondja mosolyogva a Times munkatársának, aki munkatempója iránt érdeklődött.

A „vörös Bernie" ellen 1971 tavaszán pletykahadjárat indult meg. „A kisasszony – gyermeket vár!" – adták szájról szájra, s a bulvárlapokban is megjelent a hír.

Bernadette Devlin bátran állta ezt a harcot is. Leendő gyermeke apjának nevét nem volt hajlandó elárulni. Kijelentette, hogy sohasem gondolt a gyermek elvételére. Erkölcsi felfogása tiltotta ezt. A politikai megfontolások sem tartották vissza attól, hogy világra hozza gyermekét. („Bízom abban, hogy így is el tudom látni mindennapi munkámat, képviselni tudom a választópolgárokat. A munka nagy részét amúgy is otthon végzem – leveleket gépelek, telefonon beszélek minisztériumokkal és helyi kormányhivatalokkal –, legfeljebb a gyűléseken való részvételt, a felszólalások számát kell korlátoznom.")

A katolikus írek vajon nem néznek-e ezután görbe szemmel Devlin „kisasszonyra" és „törvénytelen" gyermekére? – hangzottak a kaján kérdések. („Semmiféle kétségem sincs afelől, hogy egyesek politikai célokra fogják felhasználni magánéletem alakulását. Lesznek olyanok is, akik becsületesen, lelkiismereti okokból nem tudnak majd támogatni. Megint mások, csak lelki válság árán lesznek képesek erre. Megértem őket. Véleményem szerint a politikát és a magánéletet külön kell választani, de ez

gyakran nehéz, és az én esetemben talán még nehezebb, mint sok más embernél.")

Devlin kisasszony azóta már megszülte gyermekét. A magánéletébe nem enged betekintést. A baba képe nem járhatja be a világsajtónak minden szenzációra éhes képeslapjait... Ő azonban fáradhatatlanul küzd tovább hazájának, ír népének jogaiért.

– Vélekedhetik valaki így vagy úgy rólam és gyermekemről, ez azonban nem vonhatja el figyelmét az Észak-Írországban uralkodó körülményekről. Az ír egyszerű embereknek szembe kell nézniök az alacsony bérek és a kizsákmányolás szörnyű problémáival, a nyomortanyák, az elnyomó, kiszipolyozó földbirtokosok, a falusi szegénység és az emigráció által szétforgácsolt családok okozta igazi veszélyekkel. Az én helyzetem nem lehet jelentős, ha szembeállítjuk azokkal a gondokkal, amelyek valamennyiünk elé tornyosulnak a vérző, szenvedő, meghasonlott Észak-Írországban.

*

ANGELA DAVIS

Az egész világ visszhangozta: Angela, Angela... Talán még nem volt példa arra, hogy politikai fogoly bárhol ekkora támogatást kapott volna, mint amilyet napjainkban Angela Davis, ez a fiatal, néger, kommunista filozófia-tanárnő.

Ismert a krimibe illő történet: a fajüldözők hamis vádat eszkábálnak össze Angela Davis ellen, hogy elhallgattassák, hogy tétlenségre kárhoztassák. A hazugságok kiindulópontja egyetlen tény: 1970-ben néger rabok egy bírósági tárgyaláson fegyveresen kísérelnek meg szökést. A tűzharc mindkét oldalon áldozatokat kíván. „Az egyik revolvert Angela Davis vásárolta..." – hangzik a vád, amely aztán a kitalálások halmazatával súlyosbítva, úgy nehezedik a fiatal néger kommunista lányra, hogy végül már az élete is veszélyben forog. Kaliforniába viszik, ahol pedig nyilvánvaló a fajgyűlölő bírák elfogultsága. Itt nem villamosszék járja a halálos ítélet végrehajtására, mint az USA egyes államaiban, hanem – gázkamra. A gázhaláltól akarja megmenteni a világközvélemény Angelát az addig soha nem látott arányú szolidaritási akcióval. Van olyan nap, hogy négyszáz levelet kap börtönében, a világ minden részéből, a szocialista országokból, Afrikából, Európából és magából az Egyesült Államokból is...

Az Angela Davis életének megmentéséért kibontakozott kampány első nagy sikere az lett, hogy elhárult Angela feje felől a halálos ítélet veszélye. Kalifornia államban a Legfelső Bíróság eltörölte a halálbüntetést! Hogy

a kaliforniai politikai és igazságügyi vezető körökben végül is engedtek a haladó közvélemény nyomásának, az nyilván összefüggött azzal, hogy 1972 elnökválasztási esztendő volt az USÁ-ban. Kaliforniában ugyanaz a republikánus párt van hatalmon, mint amely Nixont küldte a Fehér Házba, majd a választási csatába az elnöki tisztség újramegszerzéséért.

Egy bátor amerikai farmer, aki ugyan nem kommunista, de amolyan „farmer-szövetkezet" élén állva nagyra becsüli az amerikai kommunistáknak a farmerek mozgósítására, érdekvédelmi szervezeteik és szövetkezeteik létrehozására irányuló törekvéseit, nos, egy derék farmer összehoz 102 500 dollárt biztosítékként. Az amerikai törvény szentnek tekinti a dollárt: magas kaució ellenében még az ördögöt is kiengednék a börtönből...

Angela Davis szabadlábon védekezhetett hát. 816 North 1st Street, San José, California – itt van a kommunista lány ügyvédeinek főhadiszállása. Howard Moore, néger próféta külsejű ügyvéd a parancsnok.

Az ütközet pedig nem messze onnan, a San José-i „Hazafi Ház"-ban zajlik. Kis, téglafalú, fehér fa burkolatú terem – csak hetven hely van a közönség számára. Aki belép, legyen bíró, esküdt, ügyvéd, vádlott, néző, újságíró, előbb egy szobában kiüríti a zsebe, a táskája tartalmát, elvonul egy fémekre érzékeny készülék előtt, és aláveti magát a testi motozásnak.

A vádlottak padján a huszonnyolc éves, finom arcú, „afro"-frizurás, törékeny mosolyú lány: Angela Davis. (Így nyilatkozik terveiről: „Szeretnék újra tanítani, szeretném folytatni tanulmányaimat az amerikai börtönrendszerről." Miután megismerte a New York-i és az egyéb börtönöket maga is. Milyen tragikus volt találkozása a New York-i börtönben az őt meglátogató Henry Winstonnal, az amerikai kommunisták vezetőjével, aki maga is börtönben veszítette el a szeme világát. S később Angela első kaliforniai börtönében maga is észreveszi, hogy romlik a látása.)

A vádlott életrajza: Tanítócsalád gyermeke, a fajgyűlölet egyik fellegvárában, Alabamában látta meg a napvilágot. A Davis-család a „Dinamit-dombon" lakik, onnan az elnevezés, hogy gyakori itt a bombamerénylet. Angela tizenöt éves és a cserkészcsapat büszkesége, amikor New Yorkba megy, hogy tanulmányait az Elizabeth Irwin iskolában folytassa. Franciául is tanul. Oly jó eredménnyel, hogy 1500 dolláros ösztöndíjat kap, Párizsba utazik. Itt találkozik a marxizmussal. S itt találkozik az algériai diákokkal, akik fölelevenítik előtte a franciák gyarmati háborújának megannyi borzalmas részletét. Angelát nagyon érdekli a filozófia: Frankfurtba megy, a Goethe-intézetbe. Amikor visszatér Amerikába, a „balos" nézeteket valló Herbert Marcuse növendéke lesz. Doktori értekezésének címe „Az erőszak kanti elemzése a francia forradalomban." Belép az Egyesült Államok Kommunista Pártjába. (Angela még a börtönben volt, amikor a párt legutóbbi kongresszusán nagy lelkesedéssel megválasztották a központi bizottság tagjává...)

„Kik adtak ilyen összefüggő, világos marxista elemzést az amerikai társadalomról, ha nem a kommunisták?" – veti ellen Angela azoknak, akik a kommunista pártot „balról" támadják.

1969-ben Angela tanársegédi kinevezést kap Los Angeles Ucla nevű egyik egyetemére. Egy diákja, az FBI ügynöke, feljelenti Angelát, mint kommunistát. Az egyetem tanácsa ugyan megvédené, de a felügyelő bizottság elnöke Kalifornia fajgyűlölő kormányzója, Ronald Reagan. Felmondják az állását. Egy kaliforniai bíróság hatálytalanítja a felmondást. Angela ismét tanít. Egyik témája: „Visszatérő filozófiai témák a néger irodalomban." Van olyan előadás, amelyet kétezren hallgatnak meg, diákok és tanártársai. Ám újra felmondanak neki, most már nem kommunista mivolta a felmondás bevallott oka, hanem az, hogy „gyújtó hatású, lázító beszédeket" mondott.

Angela Davis a felmentés után (MTI)

Angela tagja az ártatlanul bebörtönzött „Soledad-fivérek" védelmére alakult bizottságnak. A fajgyűlölők őt kezdik mind élesebben fenyegetni. Valóban vásárol fegyvereket a saját védelmére. (Az 595071 gyári számú revolver, és a Spanish vadászpuska – gyári száma: 67297 – ott feküdt a San José-i bírósági teremben a bűnjelek asztalán.) Egy amerikai „forró nyár" eseményeivel vág egybe a 17 éves Jonathan Jackson fogoly kiszabadítási akciója. A hivatalos Amerika minden eszközt jónak lát a terrorizmus megfékezésére. Angela Davis ellen hajsza indul. New York mellett fogják el, katonai repülőgépen szállítják Kaliforniába. Nixon elnök gratulál a televízióban Hoovernak, az FBI kommunista-faló, aggastyán vezetőjének a „nagy fogáshoz".

1972. február 28-án 10 óra 20 perckor kezdődött Angela Davis pere San José esküdtszéke előtt. Tizenhárom nap telt el, míg az esküdtszék tagjait a vád és a védelem egyaránt elfogadta. Nyolc nő és négy férfi kapott jogot, hogy kimondja, bűnös-e Angela Davis vagy sem.

Angela Davis pedig nem védekezett, hanem vádolt. A fajüldözők Kalifornia államát vádolta azzal, hogy összeesküvést szőtt ellene. Mindent

meghamisítottak . . . A többi között például a vád egyik pillérét képező 120. és 122. számú „bűnjelet" is: Angela Davis állítólagos levelei ezek George Jacksonhoz, a „Soledad-fivérek" egyikéhez. Harris ügyész szerint e levelek – szerelmes levelek. Angela Davis nem meggyőződésből, hanem szívére hallgatva szervezte meg a fogolykiszabadítást . . . Bűne nem politikai, hanem közönséges bűncselekmény . . .

Angela visszavág: „ez csak spekuláció, hamis föltevések labirintusa, teljes képtelenség . . ." És megkérdi, hol vannak az eredeti levelek? Mert amit „bűnjelként" 120. és 122. sorszámmal az ügyész a bíróság asztalára letett – csak másolat. Ha egyáltalán Angela Davis írta e leveleket, akkor is törvénytelenül, a levéltitok megsértésével, még az 1970. augusztus 7-i végzetes nap, a marini bíróságon lezajlott lövöldözés napja előtt kaparintotta meg valaki. De az eredetiek már nincsenek meg . . .

A harc a bíróság előtt éppúgy folyt, mint a San José-i „Hazafi Ház" falain kívül, szerte a világban. Milliók harsogták szakadatlan: „Szabadságot Angelának!"

*

A per azóta lezajlott, az esküdtszék felmentette Angela Davist, 1972. június 5-től Angela szabad.

Csak az időt

Két festőnővel sétáltam tegnap.
Rajzolták kanyarulatait az útnak,
festették a jeges fasorokat,
ahogy az ég peremén összefutnak.

Vonalak, fények, színek kavargása . . .
Álltunk szikrázó hóbástyák felett . . .
Elbűvölten mélyedtek a tájba,
nézték a messze táruló teret.

Én meg csak az időt
láttam, amint zúdul a kunyhókon át,
a hátunk mögött
elporlott ezredek lenyomatát.

Csak az időt,
mely sziklákat dönt ki és völgyeket ás,
s a nyomok fölött
csak élet van, halál és feltámadás.

D. FEHÉR ZSUZSA

Kovács Margit

Törékeny, halk szavú asszony, első Kossuth-díjasaink egyike, a Magyar Népköztársaság Kiváló Művésze. Az ő nevéhez is fűződik az új magyar kerámia megteremtése. Ez az ősi technika páratlan virágzásnak indult a felszabadulás óta. Alapjait a két háború között élt nemzedék rakta le; stiláris és formai gazdagítását ők kezdeményezték.

Kovács Margit

A háború előtt a kerámiatömegtermelés a kispolgárok rossz ízlését szolgálta ki, rikító mázakkal bevont „nippekkel" árasztotta el a piacot. Nemes művészi megnyilatkozása elszigetelten, néhány kitűnő művész kezében fejlődött tovább, akik formakultúrájuknak szűk, de értő körben szereztek híveket.

Kovács Margit egy magániskolában kezdte művészeti tanulmányait 1924-ben. A kerámiával és a mintázással Bécsben ismerkedett meg, Koppenhágában és Párizsban fejlesztette tudását. A mesterség fortélyainak elsajátítása, a formálás módszere, a dekoratív díszítés és máztechnológia adta meg a kulcsot művészete tökéletesítéséhez. Már az első munkákban felfedezhető különleges képessége: a műfaji gazdagság, a széles mesélő- és díszítőkedv, a színesség, mely később teljes pom-

Álmodik a pásztor és a nyáj

pájában bontakozik ki. A siker is korán mellészegődött. Kialakult kerámiáinak közönsége. A rajongás kitartónak bizonyult. Ma is igen sok otthonban őrzik figuráit, vázáit. Kovács Margit a két háború közötti szakaszban vallásos tárgyú kerámiákat is készített. Ezek a kisméretű munkák azonban korántsem árasztanak valami földöntúli szellemet. Madonnái és szentjei népi ihletésűek, játékosan profánok.

Néhány hónapig a sèvres-i porcelángyárban gyarapította technikai ismereteit. 1935-ben rendezett kiállításán már teljes tehetségét megcsillogtatta, kiforrott keramikus művészként lépett a közönség elé. Munkásságának tartalma, megjelenési formája és technikája is meglepően széles körre terjed. Naivan kedves korongolt figurák, csipkeszerűen megmunkált felületi falképek, mesekompozíciók, a virágos mező emlékét idéző ornamentika váltják egymást. Mintázott domborművei nagy plasztikai tudásról árulkodnak, edényein a harmonikus körvonal és a díszítés együttes hatását csodáljuk. Egy-egy munka a műfaji határok széttolásával egyéniségének valamennyi vonását megmutatja. Az edények bizarr állatformája, a finom bekarcolt díszítés gyakran újabb gondolatsort indít el, szerepe nemcsak dekoratív, hanem ábrázoló is. A színpompás mázakkal borított, síkban kiterített

dombormű mögött a háttér jelzései a perspektívát bontják ki. A korongolással kialakított egyenletesen henger alakú figurák, nyújtott nyakú, csodálkozó tekintetű lányok ott vannak a domborműveken is. A tartalmi elemek és a díszítés motívumai eggyé olvadnak. A virágok és kúszó indák az alakok ruháján folytatódnak.

Műveiben Kelet mesélő kedve s a magyar népmesék hangulata ad találkát

Művészete két nagy területet ölel fel. Tárgyakat és figurákat alkot, és falakat díszítő, az építészethez illeszkedő kerámiát mintáz. Korábbi munkáin az archaizáló jelleg lépett előtérbe, mázai is sötétebbek voltak – kevesebb színnel dolgozott. Ez később feloldódott. Színes, csillogó, életörömöt ünneplő formák és színek kezdték meg uralmukat. A népművészet legszebb vonásait plántálta át sajátos, minden korábbi vívmányt felhasználó

korongoló technikája segítségével. Műveiben Kelet mesélőkedve s a magyar népmesék hangulata ad találkát egymásnak.

A nép életének vidám eseményeit, ünnepeit szinte sorozatszerűen kelti életre. A régebbi „Menyasszony öltöztetés" c. falképet egy sereg hasonló téma követte. A népviselet szépségét, az ifjúság üdeségét varázsolja elő az agyagból, s a félig megkeményedett felületbe pókháló finomságú vonalakat karcol. A „Szüretelők", az „Éneklők", a „János vitéz", a „Balatoni térkép", a brüsszeli kiállításon nagydíjat nyert „Népi táncosok", a fóti gyermekváros falképe, az inotai kultúrház mélyreliefje – mind nagyméretű munkák. A külföldről érkezők a hegyeshalmi határállomáson Kovács Margit illusztrált kerámia térképét pillantják meg elsőként. Genfben, a Nemzetközi Meteorológiai Intézetben az ő domborműve gyönyörködteti az embereket.

Középméretű figurái közül az „Esőleső" és a „Kenyérszelő" a legismertebb. Vázái sorából a „Szentgyörgy-kancsó" és a „Kakasosváza" emelkedik ki.

Az életet ünneplő, derűs alkotások mellett néha a tragikus is megjelenik. Fekete ruhába öltözött, kezüket arcukra szorító siratóasszonyok e ritka hangulatokról beszélnek. Fényképalbumnak nevezett, groteszk humorú karikatúrái („Menyasszony", „Vőlegény", „Szende kislány") játékos kedvének tanúi. Anyjáról készült bronzfeje komoly munka, mely a szobrászat eszközeivel ad kitűnő jellemábrázolást.

Legkedvesebb témái mégis az anyaság, a karcsú, fiatal lányok, vagy a bárány szelídségű, kerek fejű kisgyerekek („Settenkedők", „Olvasók" stb.). Bár a színskála minden árnyalatát felhasználja, alkotásain mégis a sárga, a kék és a fehér dominál.

Munkásságát hazai és külföldi sikerek kísérik. Sokszorosított kis szobrainak közvetlen érzelmi tartalmával sok embert állított az igazi művészet oldalára. Munkáit gyermekeinek nevezi, s attól kezdve, hogy a kemencéből kiszedi őket, anyai szeretettel ügyel további sorsukra. Érzékeny fantáziájának, örökké fiatal mesélőkedvének és alkotói tehetségének szülöttei valamennyien.*

* A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa Kovács Margit Kossuth-díjas keramikusművésznek művészi munkássága elismeréséül 1972 novemberben a Munka Érdemrend arany fokozata kitüntetést adományozta.

Este a kerekeskútnál

Zsófikának

„Be szép ez itt!
Csudálatos!"

Sütött a hold,
szél dünnyögött,
a nyír hajolt,
és várt a vén
ütött-kopott
mogorva kút.

Csörrent a lánc,
veder merült,
loccsant a víz;
reccsent a rúd,
rándult a lánc,
veder kiszállt,
csorrant a víz,
nagykanna telt,
kiskanna telt . . .

Szél dünnyögött,
a nyír hajolt,
a nyír mögött –
s a hegy mögött
leszállt a hold.

Arcképvázlat három színésznőről

Három színésznő – három különböző színészalkat. Ismerjük őket színpadról, filmből, rádióból, s állandó vendégeink a televízió képernyőjén. Tehát: *közeli ismerőseink* mindhárman. Ez csak nehezíti a krónikaíró dolgát, amikor meg szeretné rajzolni e három színészarcot. Nem akar száraz életsorsokat közzétenni: e célra ott vannak az idevonatkozó lexikonok. Nem kíván afféle tudálékos „színész-elemzést" sem írni, de régifajta „szenzációt" se várjanak tőle. Mindössze annyit kísérel meg, s ezt szeretné tiszte szerint tisztességgel elvégezni, hogy bemutasson a közönségnek három színésznőt, aki, mint jeleztem már, az olvasókkal közös ismerősünk.

JOBBA GABI

Hadd kezdjem Jobba Gabival, kinek pályája eddig még igencsak rövid. De tartalmas. Két hatalmas szeme ötlik fel előttünk a neve hallatára. Ennek a színésznőnek – mint minden igazi színésznek – játszik a szeme, mindent kifejez, érzékeltet. Varázsos szempár, oda kell figyelni rá. Már főiskolás korában, vizsgaelőadásokon, a Thália Színház egyik-másik előadásán vagy a képernyőn megjegyezhettük Jobba Gabi szemének furcsa mélységeit, színjátszó szerepét.

1969-ben végzett a Színművészeti Főiskolán. Kecskemétre került. Ott tűnt fel, érdekes tehetségével; Brecht A kaukázusi krétakör című játékában Grusét alakította olyan szuggesztíven, olyan megragadó költészettel, hogy máris felfigyeltek rá. Persze, nemcsak ebben a szerepben. A vidéki színházakban általában nincs hiány a változatos szerepekben – a színésznek szinte minden műfajt tudnia kell. Jobba Gabi mindössze egy évig járta ezt a kitűnő iskolát, s utána máris az akkor alakult 25. Színház szerződtette.

Ez a különös, modern hangvételű színház másfajta színészi alkalmat kínál a művészeknek, mint a többi. Korai volna mérleget készíteni két évadja

Jobba Gabi (MTI)

után – mindenesetre izgalmasan korszerű színház született, s Jobba Gabi sem véletlenül került ebbe az együttesbe: az ő furcsán vibráló, modern lénye valóban illik ide, Gyurkó László-éék újat, mást akaró, kísérletező színházába. S a Gruse-siker hamarosan megismétlődött a „Tou O igaztalan halála" című kínai legenda előadásán. Jobba Gabi egy kicsit a Gruse életét folytatta tovább a Tou O igaztalan halála bizarr színpadán: mindkét dráma fókuszában a krétakör-legenda áll, mindkettőben az igazság csap össze az igazságtalansággal. Az ősi kínai legenda hősnőjét modern – vagy ha úgy tetszik: ősi – egyszerűséggel keltette életre a fiatal színésznő, egyeztetve a költészetet a sistergő drámaisággal.

Szép, szenvedélyes alakítás, mely köré kisebb, de finoman megformált figurákkal jelezte újra meg újra érdekes tehetségét más darabokban (Fényes szelek, Hőség hava); a televízióban pedig máris feltűnt izgalmas versmondásával, csupa-tartalom játékával.

De az eddigi korona: Tou O, a fiatal kínai asszony, aki mint az igazságtalanság áldozata jelképpé emelkedik.

A fiatal színésznő híresen szép szemében ott lobogott ez a dráma, s alakításának fénye alkalmasint tovább táplálja – lendíti őt a pályán, melynek ugyan a legelején jár még, de máris jegyzik a nevét. S a sikerekben gazdag pályakezdet, meg az eddigi néhány színészév után aligha lehet többet mondani.

Nem végzett főiskolát; rögtön a „mélyvízbe" került, mint annyi nagy elődje ezen a pályán, aki nem az iskolapadban, hanem a színpadon tanulta a mesterséget. Nem állítom persze, hogy egyedül ez a módszer az üdvözítő – de azt igen, hogy a tehetség a legfontosabb tényező. Vass Éva segédszínésznőként kezdte, egy-két mondatos szerepekkel, és sugárzóan finom, olykor fanyar, ifjú szépségével hívta fel magára a figyelmet, hogy az Ifjúsági Színház után a Pécsi Nemzeti Színházban már Shakespeare halhatatlan Júliáját játssza el – sok más szerep között. Pályakezdő színésznőnek különösen nehéz feladat ez a minden színésznő álomszerepe; egy kicsit olyan ez, mint a férfiszínésznek Hamlet eljátszása: művészetének, hivatásának jelképe. A tizennégyéves Júliához aligha elegendő az ifjúság, a szépség vonzása. Darvas Lili, a nagy színésznő, amikor hosszú-hosszú szünet után, a hatvanas évek legelején újra hazalátogatott, pontosan fogalmazta meg ezt a színésznő-Júlia problémát. Ő ugyanis, pályája legelején, a Júliában tűnt fel. Amikor egy interjú közben erre a korai szerepére emlékeztettem, így felelt:

– Nehéz kérdés Júlia megformálása. Mikor az ember nagyon fiatal, még nincsenek meg az eszközei a szerephez. Ha viszont megvannak az eszközök, akkor már nem néz ki úgy, ahogy szeretne . . .

Milyen Júlia volt Vass Éva? Azt hiszem, már akkor is bensőséges lírája ragadhatta meg a közönséget, a tisztaság, mellyel a veronai lányt megformálta.

Azok a pécsi szerepek mindenesetre érlelő értékűek voltak. S Vass Éva a Júlia tisztaságát vitte magával tovább, filmszerepeiben és a színpadon. A Rákóczi hadnagya hamvasan tiszta lányalakja egyik szép értéke volt Bán Frigyes filmjének.

De az igazi kiugrás 1957 őszén volt, a Madách Színház színpadán. (Akkor még az Izabella téren.) Ádám Ottó rendezésében bemutatták az Anna Frank naplója című megrendítően szép drámát. Az elmúlt negyedszázad egyik legszebb előadása volt ez. Annát Vass Éva, a szülőket Kiss

Anna Frank:
Vass Éva Timár Józseffel (MTI)

Manyi és Timár József játszotta. Ilyen színészóriások között aratta élete legemlékezetesebb sikerét Vass Éva – egyenrangú részeseként egy szorongatóan nagy élménynek.

Megint a tisztaság, ami már a pályakezdés pillanatában a sajátja volt; a kislányos báj, a tiszta és töretlen hit, törékeny lánykatermetében az igazság és a tragikum hatalmas ereje: ilyen volt Anna szerepében. A fasizmus poklának sötétjében a fény. Emberség és bimbózó szerelem; naivság és történelmi jelkép, csupa belső sugárzás és magától értetődő tartás a menedékhely zártságában, az amszterdami padlásszobában.

Vass Éva nagyszerű játéka nemcsak érzékeltette ennek az iszonyatos zártságnak a félelmetes atmoszféráját, de ki is tágította a színpadot, átlépte ezt a zártságot, s az eljátszott tragédia szimbólummá magasodva tört ki az emberek közé, s vádat kiáltott a fasizmusra, mindenfajta embertelenségre, mindenfajta gyűlölködő megkülönböztetésre.

A mesteri előadásnak szinte minden mozzanatára emlékszem, tizenöt év távlatából – milyen kár, hogy akkor a technikánál még erősebb volt a figyelmetlenség, ami az előadás lehetséges rögzítését illeti. Nem maradt meg belőle egyetlen filmkocka, egyetlen hangszalag sem, csak azok emlékezetében él, akik látták.

Akkor, az Anna Frank előadásai idején, valahányszor Vass Évával találkoztam, tanúja voltam ama ritka pillanatoknak, melyeket úgy hívnak: *művészi kielégülés*. Nem *elégedettség*, nem erről volt szó. Előadás előtt éreztem a színésznőn a boldog várakozást: anyák várják így gyermekük születését; ha véletlenül előadás után találkoztunk, valamiféle jólesően fáradt, boldog kielégülést láttam rajta, de ezzel együtt máris a várakozást a szerep másnapi eljátszására.

Tanúja voltam tehát egy színésznő boldogságának, s ez, ismétlem, elég ritka szituáció.

Később meg annak, hogy milyen óriási súly is az ilyen különlegesen nagy siker. Ne tagadjuk, ez a szakma – csakúgy, mint bármelyik más szakma – sem mentes a rosszmájúságtól vagy irigységtől. Megtörtént például Vass Évával is, hogy évekig – egy-egy újabb szerepe után – még mindig az Anna Frankot emlegették, annak sikerére hivatkoztak. Ihlető erő is volt tehát a pályán az Anna Frank sikere, de minduntalan meg kellett küzdenie a színésznőnek önmaga-teremtményének óriási árnyával.

De végül is ez a küzdelem önmagában is ihlető hatású volt; Vass Éva különben sem tartozik azok közé, akik könnyen szerzik a babért. Ő valóban örökös szorongással, önvizsgálattal, lelkiismereti felelősséggel készül a szerepeire, s a premier után sem érzi, hogy most már a teljességet adta, nem kell tehát a figurához hozzáadnia s belőle elvennie semmit. Nehezen érő színésznő, aki a kétszázadik előadáson is a premier lázával játszik; gondolkodó, töprengő színésznő, aki válságokon, sikereken és küzdelmeken is okulva akar újat és szépet teremteni.

Láttam például a Hamlet premierjén Oféliának; felesleges elhallgatnom, hiszen akkor is megírtam: nem tetszett egyértelműen. De más volt a huszadik vagy az ötvenedik előadáson, mélyebb, drámaibb lett, míg a felújításon – túl a százötvenedik Hamlet-előadáson – már kitűnő Ofélia volt remeklő Hamlet alakításával a pályacsúcsot elérő Gábor Miklós oldalán.

Sok szerepet játszott filmen is, színpadon is – sőt, a rádió egyik legnépszerűbb művésze, sokszínű, árnyalt, szép hang-alakításai emlékezetesek. Dehát az igazi színész számára mindig az élő színház az első. Így hát – csak említve az olyan filmeket, mint a Vörös tinta, a Hangyaboly vagy a Menekülés a börtönbe című televíziós film – én is inkább a színpadi állomásokra szorítkozom.

Anna Frankja után, s azzal egyenrangút alakított Bródy Sándor A medikus című drámájának női főszerepében. Egy sánta lányt játszott, olyan lelki előkelőséggel, emberi tartással, hogy még a rosszmájúak se hivatkozhattak – ezt az alakítást csepülendő – az Anna Frank sikerére. Bródy szépszomorú hősnője volt; elröppenő sóhajokból, visszafojtott indulatokból, lírából és drámából szőtt gyönyörű lányalak. Ha a ma divatos játékos módszer szerint felelnem kellene, milyen szín jut eszembe A medikus-beli alakításáról, azt felelném: a hófehér, tompa szikrázással; amint akkoriban egy agyonértelmezett, szürke Figaro-előadásban Vass Éva Cherubinjáról – a lilás-rózsaszín. Ez utóbbi nem is lényeges a pályán.

Ezután máris Catherine-t említem, Arthur Miller Pillantás a hídról című drámájának nagyszerű előadásából (megint Ádám Ottó rendezte, mint A medikust is) – a zseniális Tolnay Klári (Beatricét játszotta), meg az Eddie Carbonét remekbe formáló Pécsi Sándor alakításához is méltó volt Vass Éva leheletfinom, drámai erejű játéka. Több mint tíz évvel később a színésznő egy magánbeszélgetésben megvallotta: ma már nem tartja jónak Catherine-jét; ez ugyancsak a maga emelte mércét igazolja, vagy az utólagos, netán külső okoskodást – Catherine-jét én változatlanul remeknek tartom. Akárcsak Stelláját A Vágy villamosa Vámos László-rendezte emlékezetes, szép előadásán. Itt azért kell újra a tisztaságot említenem, hogy utalhassak egy későbbi alakítására: Az éjjeli menedékhely utcalányára, Násztyára. Vass Éva művészetének kristálytisztasága itt az önbecsapó hazugságok s a megnyomorító valóság mögött is az ember fenségét hirdeti; nem kevésbé, mint Stella megdicsőült anyasága A Vágy villamosában.

Ha a nevét hallom, máris az 1952-ben végzett színészosztály jut az eszembe; együtt járt a többi között Soós Imrével, Horváth Terivel, Psota Irénnel, Váradi Hédivel, Berek Katival. Pompás osztály volt. Egyszer egy rádióműsort készítettem róluk, ha jól emlékszem, a pálya nyolcadik esztendejében, s akkor minden egykori növendék, Szemes Mari is, ugyanazt a nevet mondta ki: Gellért tanár úr. Gellért Endre, a több mint tíz éve halott színésznevelő, a felszabadulás utáni magyar színjátszás utolérhetetlenül nagy alakja tanította őket a főiskolán. Az ő nevét említik ma is az osztály tagjai; Gellért, a kék szemű, szelíd – következetesen szigorú arcú Prospero – celebrálta Szemes Mariék osztálya számára Thália múzsa tiszteletét. Meghatározta sorsukat. Ez volt talán a legjobb színészosztály a felszabadulás óta.

Szemes Mari is Gellért tanár úr útravalójával indult a színészkollégiumból; több színházban is játszott Szegedtől a budapesti Petőfi Színházig, míg a Váci úti, frissen indult új színházban – mely azóta József Attila nevét viseli – otthonra talált. Tizenhét éve tagja ennek a színháznak: vezető művésze.

Remek típus; jellegzetesen magyar fej, sűrű tekintet, sűrű atmoszféra lengi körül. Móricz-hősnő, vagy Garcia Lorca nőalakja – a legjobban talán e két író figuráival jellemezhetném. S nemcsak azért, mert a Nem élhetek muzsikaszó nélkül Pólikáját olyan remekül alakította több mint másfél évtizeddel ezelőtt. De mondhatnék egy harmadik nevet is: Barta Lajosét, aki úttörője volt a magyar szocialista irodalomnak.

Emlékszem Zsuzsi című, megragadóan szép drámájának bemutatójára; a szerző, több évtizedes emigráció, s az új hazában is átmeneti elhallgatás után meghajolt a függöny előtt. Oldalán a fiatal színésznő, Szemes Mari, ki a címszerepet játszotta. Sistergően szép volt ez a Zsuzsi; veleszületett, bódítóan izgalmas erotika járt a nyomában. Földszagú erotika volt ez; szénaillat izgalmas tisztasága érződött körülötte.

Érdekes jelenség volt. Akkoriban, amikor olykor egy jószándékú, de hamis illúziót követve úgy hittük, hogy a munkás- meg a parasztlányok alakítói ne legyenek szépek meg nőiesek, berobbant ez a valóban népi figura, olyan szép paraszt-madonna arccal, hogy ámulva néztük a gyönyörű bőrű, csupa nőiesség színésznőt. Ezért is volt remek a szerepben; mindehhez tegyük hozzá pompás orgánumát, bugyborékoló, búgó hangját, mellyel annyi szép verset is tolmácsol azóta, rádióban vagy televízióban.

Dehát ismerik – nem afféle „népies" figura ő, inkább egy népi-reneszánsz típusa, aki Zsuzsit éppolyan bővérűen játssza, mint Shakespeare Makrancos Katáját. S nemcsak akkoriban volt ez így; ennek a színésznőnek sok színe és tartalmas lírája van. Ez a színésznő mer érezni, ez nem szégyelli az indu-

Medea: Szemes Mari és Gobbi Hilda

latait. Őszinte tehetség. Őszinte, mert igazi tehetség. A Canterbury mesék dúskeblű, kikapós menyecskéje Szemes Mari megformálásában csakúgy hiteles, mint Németh László A nagy család című színművének mai asszonyhőse, társadalmi felelősséggel, gondokkal, egy tovatűnt szerelem szomorúságával, vagy Illyés Gyula Malom a Séden-jének gyönyörűen fogalmazott nőalakja, akit az emberség melege lengett körül. Népi „szex-bombákat" játszik remekül, hogy aztán O'Neill Egy igazi úr című drámájában ragyogóan keltsen életre egy évek-verte, megtört s mégis töretlen, szerelmet őrző, látástól vakulásig dolgozó asszonyt, aki rá sem ért az ifjúságra, máris szürkül a haja.

Igen, ugyanaz a színésznő alakít egy nagyerejű, fönséges Médeát a televízió képernyőjén, vele találkozunk annyi televíziós-játékban, meg a színpadon, ha kell szubrett-szerepben is: milyen pompás figura volt a Szabin nők elrablásában, ahol ő volt az a Róza, „kiben túltengett a próza", s ő járja az országot szabad idejében, hogy versekkel és prózával valljon szülőföldről, magyarságról, európaiságról, szerelemről, anyaságról.

Sok-sok szerepét idézhetném fel; beszélgetéseket is, melyekben a színház iránti olthatatlan szeretetéről beszél, tán még a küzdelmeit is: emberi, asszonyi, művészeti terepen. Elég, ha annyit írok: kiváló színésznő, aki nagyon komolyan veszi ezt a hivatást – *hic et nunc*, itt és most, ezen a földön, a mi új világunkban.

Mindez, persze, nem közhely nála. Szemes Mari soha nem szokta hangoztatni, hogy a magyar nép sűrűjéből jött, ő inkább a művészetével akar arról vallani, hogy merre tart, mintha csak Illyés Gyula híres sorát mondaná hitvallásának. Ettől közéleti ember is, nem a felszólalásaitól. Attól, hogy kitűnő művész, s mérhetetlen alázattal szereti választott hivatását. Hitvallása a színpadról, a filmvászonról, a televízió képernyőjéről meg a rádióból szól, azokhoz, akikért a művész él, lélegzik, dolgozik: a közönséghez.

Ereje is van, meg humora is, szíve is, meg esze is. Sok izgalmas szerep várja még a pályán, melyen töretlenül kíséri őt Gellért tanár úr messzejáró, s mégis oly közeli árnyéka.

S Szemes Mari hűséges ehhez a fönségesen emberi árnyalakhoz. Ezzel hűséges önmagához is.

Csak

Ha csak egy szőlőlevelet
sikerül megörökítened,

ha egyetlen sorod is odaérez
a feszes fürtszemek fényköréhez,

vagy ha csak vágyad támad a délutáni
tóra tekintve, hozzá szót is találni,

vagy ha a szépre nézve, hozzátenni
semmit sem áhítsz, csak belémerülni,

mint lelked otthonába:
már nem éltél hiába.

Búcsúzó

Libegtél a gyertyalángban,
táncoltál tűz parazsában,
pohár mélyén énekeltél,
pohár peremén csücsültél.
Cincogott a hegedű,
ahogy táncolt, ahogy játszott
a csillagszemű.
Hullt a hó és fújt a szél –
tegnapelőtt születtél.
Olvad a hó, rügy fakad –
felnőttél egy hét alatt.
Édes-keserű
patak árján elhajóztál
te csillagszemű.

Dióhéja csónakodban
nem merülsz el a habokban.
Nem a tűzben – napsugárban,
nem tükörben – holdvilágban
muzsikáló hegedű –
nem látlak már sohatöbbé
csillagos szemű!

A Szajna lánya

Pierre Dubois huszonnyolc esztendős korában váratlanul özvegyen maradt S tizenöt tavasszal később a lánya is elhagyta. Váratlanul ő is, és éppoly fiatalon, mint anyja. Haja féloldalt a homlokára tapadt, a veríték kisimította belőle a göndörséget. Mosolygott, megint mosolygott, mint amikor még nem fájt a szíve sem, a lelke sem. Csak épp az ujját nem emelte már a szájához, mint máskor, ha köszönt az apjának.

Pierre Dubois, akinek a bajsza is korán őszült, hátat fordított ekkor a városnak: – tíz-tizenöt kilométerrel Párizs alatt, ahol kanyarogva elszélesedik a Szajna, a kavicsos parton, a fölébe hajló fák alatt, bádogból és deszkákból elkerített magának a világból négy métert – s többé nem volt hajlandó emberek közé menni. Ha más halász arra vetődött, benézhetett hozzá, le is ülhetett a bográcsmellé, de szót nemigen várhatott tőle. A Szajna-part lakói évről évre változtak, cserélődtek – néhányan feledkeztek csak ott, olyanok, akik bólintottak inkább szó helyett, azok leültek vele olykor, este a deszkabódé előtt, s valaki mindig hozott egy üveg bort a csend táplálására. Dubois a maga szórakoztatására néha korsót és tányért formázott agyagból, s ha különösen forró volt és múlni nem akart az éjszaka, arcot is próbált mintázni a formára, szemet és szájat is. A folyókanyar társtalanjai számon tartották tudományát, és tisztelték érte.

Pierre Dubois hosszú életű volt. Hetvenéves korában még feszült karján a bőr, és szürke szemével tisztán látott messzire is.

. . . Azon a tavaszi hajnalon arcát mosta a parton, épp csak bokáig állt a hideg vízben. Mint minden reggel, most is a keskeny horgászállás felé kémlelt, úgy szárítkozott a szélben, de most mintha mozgott volna valami az első cölöpnél. Megmosta hát az arcát még egyszer, s amikor ismét arra nézett, kevesebb látszott az úszó testből. Aztán megint fölbukott, rózsaszínű, fehér, sárga . . .

Az öreg halász lába nem reszketett, amikor a deszkára lépett. S ki tudta emelni a cölöpökbe akadt testet. Könnyebben ment, mint a csónakjához erősített háló bevonása az utóbbi időben.

De aztán nagyon elgyengült, le kellett fektetnie terhét a víz fölött a desz-

kapallóra, nem bírta a karjában a partig. Vonszolni meg nem lehetett – mert rózsaszínű volt, fehér és sárga . . . Haját a víz kifakította és a homlokára tapasztotta . . .

És mosolygott.

Pierre Dubois lekuporodott a jéghideg test mellé. Azt hitte, álmodik – megmosta hát harmadszor is az arcát. Mert harminc év alatt, tavasszal, ősszel, csónakon, vagy egyszerűen a füzesben, talált vízbefúltat többször, semhogy furcsállania kellett volna, csúnyát, puffadtat, lilát, kimeredt szeműt – de ez most, ez a lány mosolyog! . . . Szeme nyugodtan lehunyva, ajka elpihenten keskeny, tiszta, mint a boldogoké, mint a festményeken . . . és mosolyog . . .

A vénember elfordult, belenézett az ébredő napba; aztán, ahogy a pallón ült, lelógatta lábát, és belekavart a vízbe. A lába körül gyűrűsödő vízen felejtette tekintetét, s csak jósokára mert újra a lány arcába nézni. Most is úgy látta, hogy mosolyog . . .

Késő délelőttre járt – még nem mozdult a deszkákról. Fekete füsttel távozó hajó hullámai fröcsköltek fel a cölöpökről, Dubois a keze fejével leszárította homlokáról a vizet, s ösztönösen a lány arca felé nyúlt – majdnem azt is megtörölte . . .

. . . Alex Charron, aki még csak tíz éve élt a Szajna-kanyarban, ő ment be a városba, a rendőrségre. Akkor már dél volt. Dubois kérte, hagyják a lányt békében, majd ő eltemeti. Ez lehetetlen volt. Akkor legalább estig hagyják – alkudozott szögletes, ügyetlen szavakkal. De a nyomozás miatt el kellett a lányt szállítaniuk.

Idegen emberek, hangosan beszélő, erős emberek sürögtek a parton. És autó jött, mély barázdával riasztva meg a kavicsokat, melyek vízhez szoktak, napfényhez és csendhez.

Pierre Dubois valami ruhafélét kapott a hátára, és azzal a rendőrrel, aki kerékpárral jött, bement a városba, ahonnan harminc éve érkezett . . .

. . . Reggelre a rendőrségen mindent tudtak már a Szajnából kifogottról. Sikerült megállapítaniuk a személyazonosságát. Eszerint Catherine Noël, huszonkét éves, bejelentett lakása: Paris, Rue Monsieur le Prince 27., foglalkozása színésznő, szülei ismeretlenek, hozzátartozója nincs. A nyomozók jártak a Théâtre Français-ben, ahová segédszínészi szerződése kötötte. Harmadik éve hosszabbították meg a szerződését; csöndes, szokatlanul szelíd teremtésnek ismerték, a színháznál töltött három esztendő alatt többször játszott néhány szavas szerepet.

Öltözőbeli társnője elmondta a nyomozóknak a tűzoltó csigalépcső alatt, hogy Catherine minden darab főszerepét kívülről tudta. Ő nem nevette

ki ezért a buzgóságáért, csak fölöslegesnek tartotta, de ezt sohasem mondta Catherine-nek, mert ezzel – úgy érzi – nagyon megbántotta volna. Különben, végül mégis Catherine Noëlnek lett igaza, mert vasárnap Annabelle Laverdure váratlanul eltűnt, az előadás előtt autóbaleset érte, s más választás hirtelenében már nem volt: Catherine ugrott be a csodálatos Annabelle helyett, a kis Catherine Noël, mert mindenki tudta róla, hogy ez a szerep is a fejében van. És megmentette az előadást! Igen, a *Cid* ment aznap. Vasárnap és telt ház! És milyen fenséges Xiména volt! . . . Az igazgató, a rendező és mindenki véresre szorította az öklét, annyira izgultak, de Catherine-t háromszor hívták végül a vasfüggöny elé!

A nyomozók megkérdezték, mi történt ezután Catherine Noëllel?

– Semmi – vonta meg a vállát a kis színésznő, és megigazította a nyomozók előtt a harisnyakötőjét. – Én nagyon örültem Catherine sikerének, és meg is csókoltam.

– Nem mondott semmit?

– Tudta, hogy többé nem fogja Ximénát játszani.

– Hiszen sikere volt!

– Az más. Ő tudta, hogy ez csak *egyszer* lehetséges.

– Szomorú volt?

– Boldog volt.

– Nem értem.

– Hogy egyszer, egyetlenegyszer *sikerült!* . . . Persze hogy ezt maguk nem értik.

A portás is azt mondta a nyomozóknak, hogy Catherine Noël azon az estén boldogan, a táskáját lóbálva, szaladt ki a kapun; az igazgatót és a rendezőt – eléggé helytelenül – nem várta meg, hanem szökellt le a lépcsőkről, csókot intett nekik, és futott. Arra sietett, mint egyébként is: a híd felé, a Pont Neufön át szokott hazamenni.

. . . Pierre Dubois még egyszer látni akarta a kis Catherine-t, de nem engedték meg. A sok víz, a nap . . . már nem szabad megnézni az ilyen tetemet.

– Hiszen mosolyog! . . . – súgta az öreg.

A rendőr azonban a fejét rázta:

– Üljön csak le, öregapám, és maradjon békében.

Dubois leült hát. Ült egész éjjel, hátát a falnak vetve, és reggelig emésztette mérgét, reggelig gyűjtötte a szavakat, hogy megmondja a rendőrnek: készült rá, mint a megfogalmazhatatlan igazságra.

– Maga rossz lelkű és közönséges ember. Magát még nem szerette senki, azért ilyen . . . Nem haragszom, pedig haragudhatnék, elég öreg vagyok hozzá, láthatja. De inkább sajnálom csak, mert magát nem is fogja szeretni senki. Nem, az ilyent nem fogják szeretni, aki nem látja meg a másik ember

mosolyát . . . Nekem ne tessék mondani, hogy nem mosolygott, mert én... én tudom, milyen az, aki boldog . . . Az én lányom, kérem mosolygott, amikor boldog volt . . .

A rendőr a másik rendőrre nézett. Az intett neki, hogy ne válaszoljon.

. . . Reggel megmondták Pierre Dubois-nak, amit a nyomozók Catherine Noëlről megtudtak, s utána hazaengedték.

Csend, tavaszi hideg, s két másik öreg várta a bódéja előtt a Szajna-kanyarban.

Kimentek a vízre, későn kezdték a napot – estig nem is jutott idő a beszédre.

Este aztán hárman, négyen is hoztak bort, a fiatalnak számító Alex is közéjük ült, és várták, hogy Pierre mond valamit.

Hosszú némaság után ennyi szót ejtett:

– Boldog volt . . .

Fekete tornyok nőttek a hold felé. De szél ezután sem ébredt. A parázsra mindig került rőzse, pirosak és feketék voltak az arcok, s árokmélyek a száj felé törő ráncok.

– . . . És tudta, hogy ez a boldogság nem lesz többé . . . Erről álmodott, amikor megszökött, hogy színésznő lehessen . . . A nagy sikerről . . .

A víz csiklandozta a kavicsokat, illetlenül huncutkodott a folyópart. De hirtelen ismét elcsöndesült.

– . . . és elérte . . . Elérte, mindenki eléri egyszer . . . És utána akkor mi következhet még? A legszebb, a legcsillogóbb, a legforróbb után? . . .

Ittak egy kört, s a földre néztek. És megemelték a fejüket, és messzire néztek. A sötétbe, a fák közé.

– . . . Futott a hídon, futott, boldog volt . . . Most, hát most: hogy örökké ilyen boldog maradhasson! . . . Most! . . . Eső esett, s ő feltartotta arcát: belenevetett az esőbe! Nevetve . . . nevetve és énekelve . . . S kitárta karját, és átölelte a világot . . . énekelt és nevetett . . . És könnyen átlibbent a híd korlátján, repült és énekelt . . .

Alex Charron, a fiatal halász ezt kérdezte:

– A nyomozók mit mondtak?

Az öregek néztek a sötét fák közé; talán nem hallották meg Alexet.

– . . . Énekelt és nevetett . . . Ez maradt az arcán: a boldogság, így . . . Ezért maradt szép a vízben is . . .

– Apó, a rendőr letakarta, mert . . . – próbálkozott Alex bátortalan szóval, mert sajnálta az öreget.

– Nem lehetett letakarni . . . Mosolygott . . .

– Három napig volt a vízben, istenem, apó . . . – nyögött Alex, s bár még nem vénült meg: gorombán, keserűen reccsent azért a szava egyébként már neki is. – A Szajnában, apó, nem történhet csoda! . . .

A szó a levegőben maradt, s a meg-meglobbanó rőzseláng fölött ráncos, fekete ujjú kezek bátorodtak elő, meleget kerestek ... Csoda? ...

– Boldog volt! ... – mondta most már nem is Pierre Dubois, hanem Jacques Lachaume ismételte helyette, aki zöld posztó süvegét egészen a szemöldökéig nyomta be mindig.

– És mosolygott ... – hümmögött Nicolas Chelliéres, aki soha nem látott mosolyt, de most megpróbálta elhúzni a száját, s ügyetlenül illesztgette a szóhoz; nem sikerült neki.

– A rendőr azt mondta ... – állt fel Alex, de nem tudta befejezni, ahogyan akarta.

– A rendőr szerencsétlen ember! – vágott közbe valamelyikük.

– Letakarta, hogy ne kelljen látnunk, mert ...

Ekkor már Jacques Lachaume is fölállt, az egyik üveget a kezében tartotta, és odalépett Alex Charron elé, aki még csak tíz éve élt a folyó partján:

– Itt a borod! – nyomta az üveget olyan közel Alex melléhez, hogy az hátralépett. – Itt van. És vidd el innen.

Nem kiabált, de a fiúnak meg kellett fordulnia, lement a vízig, s ott elhajította az üveget.

... Több szó nem esett éjszaka. Tornyok takarták el a holdat, majd hegyek jöttek, de a tornyok s a hegyek is továbbúsztak, s néha világosabb lett. Ekkor látták, hogy Pierre Dubois, aki forró éjszakákon korsót és tányért tudott formázni agyagból: most arcot mintáz a földre – hajat, szemet és szájat.

Reggelig nézték, s reggel nélküle lökték el csónakjukat a parttól. S este a bódéjához hozták a halat, s egy üveg bort is. Tisztán látták, hogy nem korsót formáz az agyagból, hanem arcot; látszott, hogy leányarc lesz, sima haja féloldalt a homlokában ...

*

... Esztendők múlva, Pierre Dubois halászmester csöndes halála után, a csiszolatlan agyagmaszkot, a *Szajna Ismeretlenjét*, az elhagyott erdőszéli bódé kampós szögéről leakasztotta valaki, és Párizsba vitte.

A legenda az évtizedek hullámverésében azóta is szövődik tovább. A boldog lány arcamása, a csillogó város drága házaiban és a Szajna-parti emberek szobájában is ott függ a falon, közel az ablakhoz, s ahogy a nap járása szerint minden órában másképp éri a fény – titokzatosan, s mégis tisztán, *mosolyog*. Elégedetten, oldottan, alig mozduló szájjal, lepilledt szemmel, olyan messzeségbe üzenő nyugalommal, mely már elviseli a fantázia nyugtalanító érintgetéseit ...

Rapszódia egy őszi kertben

Csapzottan tarka lett az a fényteli kerted,
Későn süt fel a nap, hamar homálylik,
Elfagytak, feketednek
Napraforgóid, dáliáid,
Még nyílnak, őszien égnek – már nem sokáig –
Napszomjas, késő helianthusok:
Az elmúlásból is itt körül az világít,
Ami nekünk meg nem adatott.
Piroslik már a kis meggyfád – milyen lesz,
Ha jön a nagy esőzés hirtelen?
Szebbek a rőt levelek, ha kerengnek
Nedves szelekben és tündérien.
Már várja a nemes, növényi sejtelem
Novemberi esők verését:
Itt győzni fog minden enyészeten
A szépség.

Magunkra gondolok – a szívre, a gyomorra,
Nem a haláltól félek, féltelek.
De miért kell nekünk magunktól undorodva
Megérni – ha megérjük – a telet?
Szépségben boldogult virágok, levelek –
S ha holdba, csillagokba ér az ember,
Csúnyán közelítő telében mire mehet
Ezzel a földi förtelemmel?

Elfagyott rózsák, dáliák: a kertünk
Új és új szépség akkor is, ha pusztul.
Meglátjuk most, hogy mit szereztünk
Bőrön, beleken, szerveken túl?

Ez még az ősz, ha jól, ha rosszul,
Most vívj, most védd magad,
Míg végső hódításra el nem indul
A sejtjeinkbe zárt tudat.

Hát lett-e a tízezer éveken át
Szépség, ami nem a miénk?
Vagy tud-e ilyet a lomb, a virág:
Eltenni télire a fényt?
Nincs miért adnunk a szerényt:
Még csúf estünkben is több szépségünk marad,
Mint amit valaha pompáztak elénk
Virágok, madarak.

Mi más értelme van az időben a szépet
Halmozni, ha nem ez,
Hogy mikor nyomorultul vergődik az élet,
Akkor is szép lehess?
Nem tréfából teremtett tartós és nemes
Szépséget annyi mesterünk és ősünk:
Azért, hogy te is vele védekezz,
Míg alantas elmúlással vesződünk.

Mit tud a virág, mit tud a tenyészet?
Rettentő szép rakéták, robbanva repüljetek!
Mindig nekünk teremtik a földöntúli szépet
Az emberi évezredek,
És mindig te leszel, és mindig én leszek,
Holdban, Marson, ki tudja, hol,
Míg meg nem leljük azt a képletet,
Nem nyughatom s nem nyughatol.

És új energiává lesz a múló idő
S új csillagmáglyát gyújt meg érted,
S vigasztalóvá lesz a rémítő,
S mindent meglátsz, mindent megértek,
És érthetetlen szenvedésed
Hétszer boldog szépségre válik:
Mosolyodban kinyílnak a régen semmivé lett
Napraforgóid, dáliáid.

1959

Miért vásárolnak a nők?

A naiv, gyermeteg lelkű férfi a maga egyszerű logikájával már magán a kérdés feltevésén is csodálkozik, és – azonnal kész a válasszal: azért vásárolnak, mert szükségük van arra, amit vesznek.

Hát persze, persze. Ez is igaz, de csupán részigazság. Kis fogaskereke a nagy egésznek, a bonyolult, áttételes igazságnak. Elsőként is szögezzük le: vásárlás címszó alatt nem öt deka liptóit, fél kiló kristálycukrot, 78 centi harisnyakötő gumit, két darab barna gépselymet értünk. Vagyis nem a mindennapi lét fenntartásához okvetlenül szükséges sanyarú és unalmas javakat. Ezeknek beszerzését valóban a szürke szükség diktálja.

Az igazi vásárlás más. Egészen más. Mi az igazi vásárlás?

Az ember, mármint ha nő, reggel azzal ébred: ma pedig megveszem a Kalapot. Eddig eszébe sem jutott. Persze, a Kalap ideája nem a kék égből pottyant le, történelmi szükségszerűség hozta létre, de az illető maga sem volt tisztában vele, hogy mi érik az idők méhében és lelke legmélyén. Eddig, ha azt a bizonyos fajta Kalapot meglátta valakinek a fején, legfeljebb annyit mondott magában: csinos, de idén nem veszek Kalapot. Jó a tavalyi. De a mag már el volt vetve. És csírázott, erősödött, növekedett, míg Kalapba, akarom mondani, virágba nem szökkent.

Mi az igazi vásárlás? Minden összejött. A munkahelyen nem méltányolják az ember zsenialitását. A gyerek megint rosszul áll matekból. És este most már tényleg muszáj kimosni azt a fehérneműt, amely három napja fetreng Unimóba áztatva. Az ember úgy érzi, hogy az élet egyáltalában nem napfényes orcáját mutatja. Mérhetetlenül és szívből sajnálja önmagát. Valahogy meg kell vigasztalni ezt a szegény, sajnálatra méltó nőt. És ki vigasztalja meg igazán, ha nem saját maga? És mi alkalmasabb eszköz a vigasztalásra, mint egy csinos pulóver vagy lehet cipő is vagy kézitáska vagy harisnya. Szóval – bármi.

Mi az igazi vásárlás? Minden klappol, azaz magyarul, stimmel. A munkahelyen kellőképp méltányolják az ember zsenialitását, a gyerek javított matekból, a szennyest a férj vitte le a Patyolathoz. Vagyis az élet – szép. Szépségét még fokoznunk kell. Önmagunk életrevalóságát, rátermettségét,

szerencséjét meg kell ünnepelni. Mert ki méltányolhatja igazán az embert, ha nem saját maga? És mivel jutalmazhatja, ha nem egy csinos pulóverrel, cipővel, kézitáskával? Vagy bármivel.

Mi az igazi vásárlás? Az élet elröppen. És mi örömöm volt eddig belőle? Gürizek, mint egy igásló. Csakazértis veszek egy szoknyát! Speciel most ugyan nincs rá szükségem, de megmutatom, hogy mégse vagyok buta ló. Nekem is jogom van az élet gyönyöreihez!

Mi az igazi vásárlás alapja? Ezek és ezekhez hasonló számtalan más ok, vagy ezeknek az ellenkezője.

A Vásárlás tehát felülemelkedés, sőt, lebegés a mindennapok szürke tényei felett. Dacos vállrántás az élet tűszúrásaira. Helyeslő bólintás az élet simogatására.

A Vásárlás ünnepi szertartás.

Persze, megtörténik az is, hogy a nő azért vásárol, mert tényleg szüksége van rá. De persze, ez igen ritka.

A Vásárlásnál az arcok látszólag közönyösek. Ha egy férfi nézi a válogató, tűnődő, habozó nőket, semmit sem érzékel a pillanat feszültségéből, drámaiságából, szépségéből, izgalmasságából.

Csak mi nők halljuk a lélek legmélyén zajló belső monológot . . .

Divattervezők önmagukról, hivatásukról

Nem a ruha teszi az embert – hirdeti egy régi mondás, amelynek mondandóját a nők szerencsére nem veszik komolyan, és kellő gondot fordítanak a divatos öltözködésre. Ehhez pedig ízléses, szép, divatos, a különböző igényekhez, életkorokhoz, alakokhoz, „súlycsoportokhoz" és a különböző pénztárcákhoz szabott ruhákra van szükség, kellő választékban.

Mindezeknek a megvalósításában nagy szerepe van a Divattervező Vállalatnak, amely a legnagyobb létszámú tervezői kollektívát foglalkoztatja. Huszonkét tervező készít itt divatterveket a konfekció-, a kötszövő- és a cipőipar részére. Készülnek divatrajzok nők, férfiak és gyerekek részére.

Nádor Vera, a neves divattervező művész, a vállalat művészeti vezetője elmondja, hogy a Könnyűipari Minisztérium megbízásából országosan a vállalat feladatává tették a divat irányítását, a divattendenciák meghatározását a ruházkodást szolgáló iparágak részére. A Divattervező tervez és kivitelez ruhákat hazai piacra és exportra, bel- és külföldi bemutatókra, kiállításokra.

– A divatújdonságok átfutási ideje – mondja Nádor Vera – a tervezőasztaltól a ruházati cikk elkészüléséig világszerte azonos: a divatújdonság természetétől, az adott ruházati cikk rendeltetésétől függően negyedévtől egy évig tarthat. E tekintetben mi is elértük a világszínvonalat. Másfél évvel előre könyvbe kötve átadjuk az érdekelt szakembereknek a divatprognózist. Ha a divat „késik", annak az az oka, hogy az ipar vagy a kereskedelem nem bízik kellően a divatprognózisban, úgy ítéli meg, hogy a közízlés nem követi elég gyorsan a divat változását, és a kockázattól való félelem miatt egy-egy újdonságot kis mennyiségben gyárt, készletez. Így aztán csak a kiemelt boltoknak jut belőle időben, s ilyenkor a magánkisipar meg a szövetkezetek bonyolítják le elsőként a nagyobb forgalmat. Példa erre a forró nadrág vagy a matróz divat.

Arra a kérdésre, hogy ezek a távprognózisok megbízhatóak-e, a tervező határozott igennel felel. A tendenciák előzetes meghatározásához igénybe veszik a világ minden tájáról beérkező divat- és szaklapokat. Ezenkívül évente kétszer Párizsban, a helyszínen tanulmányozza Nádor Vera a divat-

Bővülő vonalú világosdrapp teveszőr kabát, több soros tűzésdísszel
(Nádor Vera terve) (MTI)

A kabát alatt viselt narancs-drapp-fehér színű tweedruha barna lakk övvel és pántozással

diktátorok elképzeléseit, részt vesz a KGST öltözködési kultúrával foglalkozó munkacsoportjának ülésein, és évenként tapasztalatszerző utat tesz egy-egy szocialista vagy tőkésországba. Az így szerzett információk alakítják ki a jövő divatját. A divatirányzat „kikémlelésén" kívül az is célja ezeknek az utaknak, hogy a külföld ízléstendenciáinak feltárása révén exportképesebbé tegye ruházati iparunk kínálatát, úgynevezett „marketing" jellegű tevékenységről is szó van tehát.

Sok ország öltözködési szokásainak ismeretében Nádor Vera úgy véli, hogy a magyar nők jól öltözöttek. Hozzáteszi, hogy a jólöltözöttség nem egyértelmű minden esetben a legfrissebb divattal. Arra a kérdésre, hogy mióta nevezhetjük honunk lányait, asszonyait jól öltözötteknek, kezdetnek az 1958-as évet jelöli meg. Hozzáteszi, hogy ez nemcsak nálunk figyelhető meg, hanem a baráti országokban is. Azt is megjegyzi, hogy két réteggel mostohán bánik a kereskedelem: az egyik a molettek statisztikailag is „szélesnek" mondható rétege, amelynek részére sem modern, sem hagyományosan szolid ruhaneműű nem található kellő választékban; a másik: az ifjúság, amely szeretne minden divatújdonságot késedelem nélkül ruhatárába iktatni, s ezt csak hosszas szaladgálás, keresgélés árán érheti el – ha egyáltalán elérheti – valahányszor a divat merészebb fordulatot vesz.

Amikor hasznos és általános tanácsot kértünk olvasóink részére, Nádor Vera egy ismerősének példáját említette. Azét, aki évekkel ezelőtt kijelentette egy divatújdonság láttán, hogy ő azt bizony soha nem venné fel. Most azonban, amikor az egykori újdonság már kezd kimenni a divatból, s megszokottá vált, gyakran hordja azt, amit nemrég „merésznek" „divathóbortnak" tartott. Ne ítéljünk tehát elhamarkodottan az újdonságokról. A másik tanács: a ruha színének, anyagának, vonalának megválasztásánál ne a film, a színpad legyen a mérvadó, mert még a mai tárgyú darabokban is a cselekmény hangulatát, a szereplők egyéniségét hangsúlyozó ruhákban játszanak a színészek. Irányadónak a divatlapokat, az újságok, folyóiratok divatrovatait tekintse mindenki.

Saját magáról röviden annyit mond: iparművészeti tanulmányai elvégzése után 1949-ben került a Divattervező elődéhez, azóta minden idejét lefoglalja a divattervezéshez szükséges direktívák meghatározása, amellett maga is tervez és divatújságírással is foglalkozik.

Magánéletét is alaposan igénybe veszik szakmai gondjai, ezért igazi hobbyja sincs. Talán az, hogy jó háziasszony. Saját öltözködésében a bátor formák és színek híve. (Amikor ezt mondja, piros, kicsit sportos kosztümöt visel, s hozzá türkizkék mintás, fehér blúzt és hasonló színű pettyes sálat ötletesen áthurkolva a blúz legfelső gombja alatt.)

Néhány jelenlegi munkatársának, a többi között *Lendvay Ilonának* is, szaktanára volt az Iparművészeti Főiskolán. Lendvay Ilona a főiskola tehetségkutató lapjának ösztönzésére határozta el, hogy jelentkezik a főiskolára. Sorsa változásának örül, mindig szeretett rajzolni, de ha ma választhatna,

talán inkább a keramikusságot vagy más iparművészeti ágat választana, olyat, amelyben a művész közvetlenül kapcsolatban van a kivitelező munkával. Nagy öröm neki, ha terveit „élőben" látja egy-egy csinos, jó megjelenésű manekenen, a Luxus Áruház kirakatában vagy egy ismeretlen vásárlón. Jelenleg főként női ruhákat tervez. Ő maga nyúlánk, arányos termetű, nincs gondja, ha kész ruhát kell választania az üzletben, de kérdésünkre kijelenti: nyugodt a lelkiismerete, mert a tervezőasztal mellett nem feledkezik meg azokról sem, akiknek a méretei eltérnek az átlagtól, egy kicsit kerekdedebbek, mint a magasságuk megkívánná, vagy olyan hosszúra nőttek, hogy a midiből is mini lesz rajtuk.

Néhány villámadat Lendvay Ilonáról a *Művész az iparban* című sorozatban megrendezett kiállításának katalógusából: győri születésű, 1954-ben diplomázott, kezdetben gyermekruhákat tervezett, aztán pártolt át a női divathoz. Tervei alapanyagának és kiegészítőinek biztosítása végett állandó kapcsolatot tart a társművészekkel: ötvösökkel, keramikusokkal, szövött- és nyomottanyag, valamint bőrdíszmű tervezőkkel. Állandó rajzolója a Pesti Divatnak. Kétszer díjazták az Év legszebb terméke pályázatokon.

Mészáros Éva női és gyermekruhákat *is* tervez, de specialitása a férfiruha tervezés. Így aztán aligha kerülheti el a kérdést: helyes-e, ha egy nő nem nőknek, hanem férfiaknak szánt holmikat tervez. Szellemes, meggyőző a válasza: a férfiak öltözködésének fő célja, hogy a nőknek tessenek, igazában tehát csak egy nő tudhatja, hogy milyen öltözéket kedvelnek a férfiak. Mészáros Éva ruhaterveinek vonalvezetése és színvilága a divat diktátumai mellett és azokkal összeegyeztetve, a képzőművészetből is bátran merít ihletést. Festőművész férjével együtt szenvedélyesen keresik országjáró útjaikon a találkozást műemlékekkel, múzeumok kincseivel. Egész dokumentumgyűjteményt fényképeztek már össze, s nincs nagyobb örömük, mint felfedezni valami eddig fel nem tártat a múlt építészetéből, népművészetéből, népviseletéből. Ez a szenvedélye viszi őt vissza újra meg újra a szépségekben kifogyhatatlan műemlékvárosba, Sopronba, s nem véletlen, hogy immár tíz éve a Soproni Ruhagyár instruktora, aki azon munkálkodik, hogy a gyár modelljei magas mércével mérve is megfeleljenek az ízlés- és divatigényeknek.

Őt sem elégíti ki csupán a tervezőasztalon végzett munka. Az anyaggal való találkozás, a felületek, a mintázatok megformálása, a természetes megjelenésüknek a művészi elképzelésekkel való küzdelmes egybeötvözése nélkül nem érezné „igazi" iparművésznek magát. Ezért aztán hobbyként, de művészi színvonalon saját kezűleg készít öveket, csatokat, ruhadíszeket bőrből, továbbá textilképeket.

Meglepően sokoldalú egyéniség. A felsoroltakon kívül – a családi pedagógus-hagyományokat követve – a Felsőfokú Könnyűipari Technikum ruhaipari tanszékén nagy kedvvel oktat művészeti anatómiát és rajzot, rendszeres előadója a TIT-nek. Előadásainak célja, hogy mindenki egyéni-

Háromrészes téli összeállítás. Szürke bővülő szárú kashanadrág, türkizkék pulóver és kobaltkék, rojtozott bőrmellény. A mellényt színes bőrrátét díszíti (Lendvay Ilona terve) (MTI)

Béби lány és fiú számára tervezett nyári ruhák: a kislány „matrózstílusú" ruháját kék aprópettyes piros-fehér karton kombinációja teszi vidámmá. A kisfiú egyszínű lenvászon mellényét és nadrágját a mintás karton inganyagból készült zsebek díszítik

(Mészáros Éva terve és rajza)

Tavasszal, ősszel nőknek és férfiaknak egyaránt divatos a rövid, öves kabát. Jellemzője az egyenes vonal, a széles kihajtó, a raglán ujj és a rátett zseb. A női kabát anyaga plaidkockás puha szövet, körül rakott, csípőig levarrt szoknya, ingblúz és a szoknya anyagával azonos színű harisnya egészíti ki. A férfikabát anyaga tevészőr vagy vékony velour. Kiegészítője az Eszterházi-kockás, egyenes vonalú nadrág és a mintás kötött pulóver

(Mészáros Éva terve és rajza)

Kapucnival egybeszabott, mogyoró színű ***műszőrme*** *kabát, befűzött övvel. Nagy fémpatenttal csukódik. Kávébarna, bő vonalú nadrág egészíti ki*
(Vörös Irén terve) (MTI)

ségének megfelelő, előnyös, harmonikus öltözködést alakítson ki magának. A hallgatóságtól ő is tanul. Az előadásokat követő viták valóságos divatszociológiai felmérésekké válnak, s megmutatják, hogy mit vár a mai, modern ember egy ízig-vérig mai tervezőművésztől. Végül pedig: 1961-től a Pesti Divat képszerkesztője is. Ő is többször elnyerte modelljeivel az Év legszebb terméke díjat.

Vörös Irén is rajzolói hajlamait követve jött Jászberényből az Iparművészeti Főiskolára. Itt aztán a harmadik évben szakot kellett választani, s ő a ruhatervezés mellett döntött. Annak idején, a gimnáziumban, nemcsak jól rajzolt, hanem kitűnő matematikus is volt. Az érettségi találkozón aztán „egy világ omlott össze" matematika tanárában, amikor meghallotta, hogy a „Vörösből" iparművész lett... A vállalatnál a kabát-kosztümtervező csoportban dolgozik, irányító tervezői beosztásban. A kabáttervezés valamelyest eltér más ruhadarabok tervezésétől. A kabát vonalvezetése általában kevésbé könnyű, szűkebb határokon belül formálható anyagánál fogva inkább az átfogóbb sziluettek, az egységesebb, kevésbé aprólékos részletkialakítás, az angolos formák felé tendál. Konfekcióban készült kabátoknál valamivel korlátozottabban érvényesülnek a divatszeszélyek is. Bár a fiatalság igénye e téren is nagyon gyorsan változik: példa erre a mini és a maxi kabátok gyors egymásutánja.

Vörös Irén a tervezésnél a divatszempontok mellett nagyon fontosnak tartja a vásárlók ízlésének, igényének és anyagi lehetőségeinek figyelembevételét is. Szereti, ha az utcán viszontlátja modelljeit. Mint frissítő művészi élményre emlékszik vissza Tatán töltött szabadságára, amikor volt ideje egy kis festegetésre, néhány tájképre, csendéletre. A torlódó feladatok, a hazai és nemzetközi divatkollekciók sokasága persze ritkán enged időt alkotói szabadságra. A kivitelező munka vágyát pedig azzal elégíti ki, hogy gyermekeinek ruháit nemcsak maga tervezi, hanem meg is varrja. Az ő keze alól is kikerült már néhányszor az Év legszebb terméke, és mindhárman birtokosai a Könnyűipar kiváló dolgozója kitüntetésnek. A legnagyobb kitüntetés azonban számukra az, ha modelljeik keresettek és közkedveltek a nők és a férfiak körében.

Színek és hatások

Mérgezés mélykéktől – olvasom a címét annak az érdekes interjúriportnak, amely a színek egészségügyi hatásával, jobban mondva az ezzel foglalkozó tudományággal, a színdinamikával foglalkozik. Vannak hideg színek, állandó látásuk káros hatással lehet az emberi szervezetre. A cikkben főleg a kék szerepel, amely a legártalmasabb hideg szín, de a zöld is az. Több száz ember elé hosszabb ideig kéket, zöldet vetítettek, s legtöbbjüknél csökkent a vérnyomás, ritkult a légzés. A meleg színekkel ellenkező hatást értek el. És még egy érdekes megfigyelés: a nők jobban reagálnak.

Ez utóbbi ragadta meg főként a figyelmem. Éppen este volt alkalmam tapasztalni néhány hideg szín hatását. Feleségem öt tojásból készített rántottát. Az első tojásnak a sárgája szép sárga volt. A cikk szerint ez a legmelegebb szín. A másodiké halványsárga, a harmadiké fehér, a negyedik tojás sárgájának a színe zöld volt, az ötödik tojás sárgájának a színe sötétkék volt. A színskála az én egészségemnek sem használt, de a feleségem, aki születése óta a női nemhez tartozik, sokkal hevesebben reagált. Ám – és itt jön a színdinamika tudósainak szánt meglepetés – a hatás az ő állításukkal homlokegyenest ellenkező volt. Érverése szaporodott, légzése sebesebb lett, vérnyomása plafonig szökött. És hogy miket mondott, nagy ég! Fájdalom, nincs magnóm, a szalagot ma este Télapóval küldeném el a tojásárusítás legfőbb Mikulásainak a címére.

Több tojás nem lévén, az egészet belevágtuk oda, ahova kell, ráhúztuk a vizet, a konyhában kicsit szellőztettünk és az éléskamrát vettük szemügyre. Feleségem, meleg-aranyszínű teával, mézes-vajas kenyeret választott. Én meg fölnyitottam egy doboz olajos halat, Sazanit, és falatozás közben a tetejére öntögettem egy üveg Kinizsit. Legutóbb ugyanis szerencsésen ugrott a vesekövem, ebből az alkalomból a professzor úr lelkemre kötötte, hogy naponta legalább másfél liter folyadék. Hogy milyen színűt, nem mondta, mindenesetre a Kinizsinek, ha jól hűtött, elragadóan meleg színe van.

Utána azonnal nekiültem, hogy megírjam ezt a színekről szóló kis érte-

kezést, ám nem várt esemény tálcán hozta a csattanót. Hogy egészen pontos legyek, Dezső hozta a tenyerén.

Lakótársunk Dezső, és neki, feleségemmel ellentétben, a meleg színektől szalad a vérnyomása. Futva rohant föl a második emeletről a negyedikre, nyomkodta a csengőt, dühösen, türelmetlenül:

– Ezt írd meg, ezt a disznóságot! – harsog, és nyújt felém két mandarint, szép narancssárgát, tehát meleg színűt. – Ilyet még nem pipáltál!

Világéletemben szerettem olyat pipálni, amilyet még nem pipáltam, s kérdem, hogy mi van vele.

– Azonnal hozd a konyhamérleget!

Hozom, hátha csillapodik, ő meg teszi rá a két mandarint, és megállapítjuk, hogy a kettő együtt 15 deka. Figyeljek csak, azt mondja, és bontja sebesen a héját, teszi a mérlegre, a két mandariné együtt 4 deka. Várj csak, várj, azt mondja, segítsd enni, de nehogy egyetlen magot lenyelj, mert a bizonyító eljáráshoz minden magra szükség van. Esszük, eszegetjük, valóban meglepő sok a mag. És mekkorák! Egyik-másik, mint a cigánymeggy magja. Eredmény: A két mandarinnak együtt 52 magja van... Az 52 mag súlya pontosan két deka.

– Íme – kezdi vádbeszédét Dezső. – Tehát a 15 dekából 9 deka az elfogyasztható. Most számítsd ki, mekkora disznóság egy kilóért 25 forintot kérni. Ezt írd meg!

– Huszonöt forint egy kiló?

– Hívd föl a Nagycsemegét.

Hívom, kilencedik kísérletre bejön, kérdem a mandarin árát.

– Huszonöt forint kilója – feleli a hang. – Ha van. De sajnos, elkapkodták.

– Nincs?

– Nincs.

Közlöm Dezsővel a választ, ordít akkorát, hogy meglódul a csillár:

– Nincs? Aha! Szóval, nincs? Akkor ezt írd meg, mert akkor ez a disznóság!!

GÁL ZSUZSA

A pult másik oldalán

Toporgunk a pult előtt, és bosszankodunk. Bosszankodunk, mert sorba kell állni, pedig munkába sietünk, vagy mert éhes család, síró gyerek vár otthon, vagy mert egyszerűen – utálunk ácsorogni. És bosszankodunk, mert az a kislány a pult mögött úgy szeleteli a szalámit, mintha életében először lenne a kezében kés, és bíbelődik a csomagolással, még tovább a számolással, és ráadásul mogorva, barátságtalan.

Pedig az eladónak kedvesnek, készségesnek, figyelmesnek, gyorsnak kellene lenni. Akkor nekünk is nyomban jobb kedvünk lenne. Igaz, szokott itt lenni egy idősebb és gyakorlottabb eladó is, de az feltehetően trécsel valahol – s erre a gondolatra még inkább elfogja az embert a türelmetlenség.

S ez így megy, szinte mindennap. Hiszen hiába van már hűtőgépünk, hiába tárolhatnánk akár egy hétre való élelmiszert is, a friss kenyérért, tejért csak be kell menni a boltba. Elég baj ez nekünk.

De az eladónak is. A boltosoknak, akiknek több mint hatvan százalékuk nő, s akik hasonló gondokkal küzdenek, mint mi magunk. De mi csak azt mondjuk: kérünk egy fél kiló fehér kenyeret, szép barnára sültet, ne legyen felrepedezve, nem, nem azt, a másikat, azt amelyik ott van a jobb oldalon alul, hát nem látja?! És sohasem kérdezzük az eladótól, hogy érzi magát? Nehéz napja volt? Jól van a kisfia? Felvették a lányát az egyetemre?

S mivel vásárlás közben mindez nem jut eszünkbe, feltesszük a kérdéseket most. Két asszonynak; mindketten a Felszabadulás téri nagy Csemege üzletben dolgoznak.

– Én jól érzem magam, bár a gondból sohasem fogyunk ki – mondja Szécsei Józsefné helyettes üzletigazgató. – Hogy csak egyet mondjak: ebben a hatalmas üzletben három éve nincs takarítónő. Magunk csinálunk mindent, sikálunk, mosogatunk, seprünk, lemossuk az állványokat, letörölgetjük a port. Persze nemcsak az eladótérben: a raktárakban, az irodákban, a szociális helyiségekben is.

– Az igazgatóhelyettes is takarít?

– Ha én kézbe veszem a seprűt, az eladók is szívesebben megcsinálják . . .

Szécsei Józsefné több mint 35 esztendeje, 1937 óta dolgozik a szakmában, igényes cégnél, a Meinlnél kezdte, ahol már a férje is dolgozott 1935 óta. Voltaképpen ott is folytatta, hiszen abból a cégből alakult meg húsz esztendővel ezelőtt a Csemege Vállalat.

– Persze, ha azokhoz az időkhöz hasonlítom a mai munkakörülményeket, akkor most nem is panaszkodhatnék! A lisztet nyolcvanötkilós zsákban kaptuk, a cukrot félmázsásban s magunk mértük ki. De a legrémesebb a jegyrendszer volt: zárás után órákig ragasztgattuk fel a szelvényeket kartonlapokra.

Ezekre az időkre már alig emlékszünk, jegyet réges-rég nem ragasztgatunk, előre csomagolnak a gyárakban. De azért súlyt emelni – mégpedig sokat – ma is kell a kereskedelemben dolgozó nőnek. Hiszen kevés a férfi munkaerő, annál több a sörös, a colás rekesz, a nehéz konzerves karton, a visszaváltott üveg.

Az üveg! Ez is mennyi bosszúságot okoz nekünk, vásárlóknak!

– De nekünk is, sajnos – mondja Szécseiné. – Nézze meg, milyen szűk a hely, alig fér el az ember a rekeszek között. Ha megtelik a láda üvegekkel, be kell hordani, szortírozni. Ilyenkor megesik, hogy senki nincs a pult

mögött vagy csak egy gyakorlatlan kislány, akit a nagy munkaerőhiány miatt minden képzettség nélkül, esetleg aznap állítottunk oda a fűszerosztályra.

Szóval ezért is elhagyja az eladó a pultot. De nem tud kiszolgálni akkor sem, amikor takarítani kénytelen – hiszen ezt is munkaidőben kellene elvégezni – s akkor sem, amikor a raktárba megy áruért, vagy éppen átveszi a cukrászattól a frissen érkezett süteményt. Meg kell számolni, „el kell könyvelni" minden darabot, azután még ki is kell rakni tálcákra, hogy szép, mutatós legyen, sőt a tálcákat egyszer el is kell mosogatni. Ilyenkor várunk és bosszankodunk, mi vásárlók.

Kevés az eladó általában, de nyáron különösen. A szabadságon levők helyett a központ nem tud kisegítőket küldeni. Ha valaki beteg, szülési szabadságon van vagy más okból hiányzik, a többiek helyettesítik, és akkor is tovább tart a kiszolgálás, meghosszabbodik a várakozás.

Pedig akadnak a kereskedelemben, sőt, ebben a boltban is olyanok, akik jóval túl a nyugdíjkorhatáron dolgoznak. Korneth Béláné például 61 esztendős elmúlt, de özvegyasszony, s a gyerek még tanul – nem lehet megpihenni.

– Nem is nagyon szeretnék – mondja –, aligha találnám a helyem odahaza. A nagylányom már végzett orvos, Fehérváron dolgozik a férjével együtt, csak a kisfiú van otthon. De azt sem viselném el, ha a közösségnek nem lenne már rám szüksége.

– Nem esik nehezére a munka?

– Mi tagadás, estére kifárad az agyam a sok méréstől, számolástól. Elfáradok az emelgetéstől, a nyolcórás állástól. És ami odahaza vár rám, azt sem csinálja meg senki helyettem.

Korneth Béláné egyébként nem szeret panaszkodni, olyan derűs asszony, hogy kedélye az egész üzletre kihat. „Minél öregebb vagyok, annál viccesebb leszek" – mondja.

Nem panaszkodós természet Szécsei Józsefné sem, aki tavaly kapta meg a Munka Érdemrend bronz fokozatát.

A „nőhatározat" megszületése óta, panaszaikkal, amelyekről ők csak most szűkszavúan szóltak, sokat foglalkoztak a Belkereskedelmi Minisztériumban, a Kereskedelmi, Pénzügyi és Vendéglátóipari Dolgozók Szakszervezetében és más fórumon is. A Magyar Nők Országos Tanácsának elnöksége Erdei Lászlónéval az élen, a KPVDSZ titkárának társaságában felkereste a Belkereskedelmi Minisztérium vezetőit, s arról tárgyalt velük, hogy miként lehetne javítani a kereskedelemben dolgozó nők munka- és életkörülményeit.

Sok szó esett a tanácskozáson a nehéz fizikai munka csökkentéséről. Ennek érdekében árumozgató kiskocsikat, csúzdákat, teherlifteket, emelővillás targoncákat szereznek be a kereskedelmi vállalatok. (Akadnak természetesen olyan „súlyemelők" is, akiknek a munkáját nem lehet gépesí-

teni. Az önkiszolgáló boltok pénztárosai például sokmázsányi árut raknak át nap nap után egyik kosárból a másikba, s míg bal csuklójukat ez erőlteti túl, jobb kezük a pénztárgép kezelésében fárad el.)

Nem irigylésre méltók a kereskedelemben dolgozó nők a munkaidőbeosztás miatt sem. A 48 órás munkahét rövidítéséről folynak ugyan a tárgyalások, de egyelőre a valóságban még ennél is jóval több időt töltenek az üzletben az eladók. Egyfelől zárás után is számos teendő akad, másfelől – ismét csak a munkaerőhiány következtében – sok a túlóra. Már az is eredmény, hogy itt-ott legalább a kisgyermekes és az egyedülálló anyákat mentesítik a túlórázás alól.

Ami pedig a munkaidőbeosztást illeti, az számos bonyodalmat okoz. Mivel elvárjuk – és jogosan –, hogy munka után vásárolhassunk, az eladók ezrei este hétig, sőt kilencig dolgoznak. Nem várhatják friss vacsorával a családot, s ami még nagyobb gond: nem tudják hol hagyni gyermeküket. Mert a tanácsi bölcsődékben, óvodákban nincsenek tekintettel a kereskedelmi dolgozók munkaidőbeosztására. S még nem is szóltunk a vasárnapi munkáról, amely az élelmiszerkereskedelemben ugyancsak előfordul, nem is ritkán!

Ezekről a gondokról alig beszéltek a Felszabadulás téri Csemege boltban, de – szerencsére – annál többet foglalkoznak velük az illetékes fórumok. Folyamatosan javítják a nődolgozók bérhelyzetét – a vállalatok az erre a célra rendelkezésükre álló pénzt elsősorban a bérezés terén elmaradt lányoknak, asszonyoknak adják – s nemcsak egy-egy kitüntetéssel, hanem a megérdemelten magasabb beosztással is igyekeznek kifejezésre juttatni az arra alkalmasak munkájának elismerését. Ennek érdekében különösen gondosan foglalkoznak a nődolgozók szakképzésével, továbbképzésével; munkaidő-kedvezménnyel, s más módokon támogatják a tanulókat.

A határozat következetes végrehajtása, a kereskedelemben dolgozó lányok és asszonyok élet- és munkakörülményeinek fokozatos javítása meghozza majd a gyümölcsét. Vonzóbb lesz a kereskedői munka, többen állnak majd a pult mögé: csökken a feszültség, az idegesség, a hajsza. S a pihent, jókedvű eladó gyorsabban és készségesebben szolgál majd ki bennünket. Ha több az eladó, s közöttük több a szakképzett, mint jelenleg, akkor kevesebbet kell várakoznunk, bosszankodnunk mindennapos bevásárlásunk közben.

Mert sok bosszúságunk oka végső soron nem más, mint az, hogy a pult mögött nehéz az élet, nehéz a munka. De azért megértéssel, jó kedéllyel, türelemmel kölcsönösen könnyíthetünk rajta valamit.

LENDVAI VERA

Mini-lexikon nőkről nőknek

Magyarországon 1971-ben 5 333 000 nő élt. (Minden 1000 férfira 1064 nő „jutott".) Életünk, munkánk, örömünk és gondunk tehát szervesen összefonódik az ország mindennapjaival. Részesei vagyunk a sikereknek, és csak közösen tudjuk megoldani problémáinkat is. Ez az egészen kicsi

– divatos szóval: mini-lexikon – igaz, csak rövid címszavakban – megmutatja, hogy a magyar nők ma már ott vannak a munkában, a tudományos, a kulturális életben. A rövid kis szemelvények bizonyítják azt is, hogy az ország vezetői nemcsak számítanak ránk, hanem gondoskodásuknak és figyelmüknek is a középpontjában állunk, s ha sok is még a megoldatlan proble-

mánk, a törekvések és az eredmények azt az őszinte tiszteletet tükrözik, amely a magyar nőket körülveszi. Végezetül néhány rövidke tanáccsal igyekeztünk a magunk részéről is hozzájárulni a dolgozó nők gondjainak csökkentéséhez:

□ *Alkotmány*

Az Alkotmány 62. §-a így szól:

1. A Magyar Népköztársaságban a nők és a férfiak egyenlő jogokat élveznek;

2. A nők egyenjogúságát szolgálják: a munkalehetőségeiknek és munkafeltételeiknek megfelelő módon való biztosítása; terhesség és szülés esetén fizetett szabadság; az anyaság és a gyermeknevelés fokozott törvényes védelme, továbbá az anya- és gyermekvédelmi intézmények rendszere.

□ *Békemozgalom*

A békemozgalom korunk egyik legnagyobb, világméretű mozgalma, amelyben tömegesen vesznek részt nők. Célja: a háborús konfliktusok megszüntetése, és egy újabb, pusztító világháború elhárítása. A békemozgalom demokratikus, nem pártjellegű mozgalom.

A nők ott voltak 1948-ban a kulturális és tudományos élet képviselőinek békekonferenciáján, és részt vettek az első béke-világkongresszuson, amelyet 1949 áprilisában tartottak egyidejűleg Párizsban és Prágában, mert sok küldött nem kapott beutazási engedélyt a francia hatóságoktól. A kongresszus kiáltvánnyal fordult a világ népeihez, és létrehozta állandó bizottságát, amelynek elnökévé F. Joliot Curie, Nobel-díjas francia fizikust választották. 1950-ben a Varsóban megrendezett második világkongresszus hozta létre a mozgalom nemzetközi vezető szerveként a Béke-világtanácsot. (BVT.) Megalakultak a nemzeti szervezetek, hazánkban is az Országos Béketanács; a magyar békemozgalom szervezett keretei 1950-ben alakultak ki. A társadalom minden rétegéből jelenlevő képviselők hallatják hangjukat a hazai és a nemzetközi fórumokon. A BVT számos jelentős akciót szervezett, a többi között hozzájárult a koreai háború megszüntetéséhez, kitartó küzdelmet folytat a fegyverzet csökkentéséért, Európa békéjéért és biztonságáért, a közel-keleti és az indokínai háborúk megszüntetéséért. A BVT 1955-ös bécsi felhívását az atomháború előkészítése ellen, 656 millióan írták alá világszerte.

□ *Család – Családvédelem*

A család a társadalom legkisebb alkotóeleme, sejtje. Léte nélkülözhetetlen. A család a történelem során formája és tartalma tekintetében igen sokat változott. Tartalmi vonatkozásban az osztálytársadalmakban a családra is a legjellemzőbb az anyagi érdekközösség volt. A szocialista társadalomban általában eljutottunk az érzelmi és értelmi érdekközösséghez, a családnak a tiszta érzelmeken alapuló kötődéséhez. Ennek teljes kibontakoztatása nagyon hosszú időt vesz igénybe, mert élnek az emberekben azok a megszokások, amelyek a kapitalizmusból maradtak. Hazánkban az 1970. évi népszámlálás adatai szerint 2 909 000 család élt. Ezeknek 33,7 százalékában nem volt gyermek. A családok 9,1 százalékában az anya él egyedül gyermekeivel, 2,1 százalékában az apa neveli a gyereket. 1971-ben 94 173 új házasságot kötöttek. Ugyanebben az évben összesen 23 400 házasságot bontottak fel. A válások okai között a régi szokások káros hatása mellett a fiatalkori, meggondolatlanul kötött házasság szerepel a leggyakrabban. Ezt bizonyítja az is, hogy a felbontott házasságokban a nők túlnyomó többsége 25 éven aluli. Igaz, még ötven éven felüli asszonyok is álltak a válóperes bíró előtt, az 1971-ben kimondott válások 8,6 százalékában.

A magyar családjog fő forrása az 1952. évi IV. törvény. A családjogi törvény, a házasság, a család és a gyámság jogi vonatkozású foglalata, a szocialista erkölcsi felfogásnak megfelelően védi a család intézményét. Családjogunk a családi élet szilárdságának biztosítására irányul; támogatja a családalapítást, a nőket anyai hivatásuk ellátásában, és előmozdítja a gyermekek egészséges szellemi és testi fejlődéséhez szükséges feltételek megteremtését.

A családvédelem elvei érvényesülnek a Munka Törvénykönyve és más jogszabályainkban, az állami intézkedések és intézmények egész rendszerében, a Párt és a SZOT számos határozatában és állásfoglalásában.

□ *Divat*

A divat szón általában egy-egy korszak átmenetileg uralkodó közös ízlése értendő, mely a többi között magában foglalja az öltözködési szokások változását, illetve az ezekben éppen uralkodó irányzatot is. A divatot általában a társadalmi viszonyok és a szépségideálról alkotott fogalmak változásai, továbbá az utánzási hajlam befolyásolják. Maradjunk most csak a ruházkodásnál. Az európai divatok múltjának kutatásakor visszajutunk az ókori egyiptomi öltözködési stílusok utánzásához. A ruházkodás az osztálytársadalmakban bizonyos társadalmi ranglétrát is tükröz. A mi társadalmunkban rendkívül meggyorsult a divatirányzatok változása, csaknem megszűnt a falusi és a városi öltözködés közötti különbség. Ez erősen

összefügg az életszínvonal, a kulturális színvonal emelkedésével, a nők tömeges emancipálódásával. Sokat – bár még nem eleget – segít a dolgozó nőknek a konfekcióipar abban, hogy lépést tarthassanak a divattal. A ruházati ipar egyre több üzemében készítenek divatos holmikból ún. kisszériákat is, hogy a nők egyénibben öltözködhessenek. Igaz, ezeknek az ára magasabb, mint a tömegesen gyártott daraboké. És végezetül egy jó tanács: ne dobjuk el a megunt vagy divatjamúlt ruhadarabot, cipőt vagy kiegészítőt, mert időről időre visszatér a régi divat, és akkor, többnyire egészen kis módosítással újra divatos lesz a régi holmi.

□ *Emancipáció*

Az emancipáció latin eredetű szó, az elnyomott, alárendeltségi viszonyból való felszabadítást, a társadalom egyes elnyomott osztályainak, rétegeinek, csoportjainak egyenjogúsítását jelenti. Így nevezték 1829-ben Angliában a katolikusok egyenjogúsítását is, vagy például 1861-ben az oroszországi jobbágyok és 1863-ban az USA-ban a rabszolgák felszabadítását is. A századforduló óta azonban ez a kifejezés a közhasználatban elsősorban a nők politikai, gazdasági és társadalmi egyenjogúsítását jelenti. A marxizmus mindenkor a nő és a férfi egyenértékű elbírálása mellett foglalt állást. A nők teljes egyenjogúságának kivívása szorosan összefügg a dolgozók összességének felszabadításával, a kizsákmányolás megszüntetésével, a szocialista társadalom megteremtésével.

N. K. KRUPSZKAJA asszony, Lenin felesége (MTI)

□ *Forradalmár nők*

A forradalom az osztályharc legmagasabb formája, az osztálytársadalmak fejlődésében törvényszerűen bekövetkező szakasz, amikor a magasabb rendű társadalmi-gazdasági rend váltja fel az elavult rendet, és új, haladó osztály veszi kezé-

be a hatalmat. A munkásosztály hatalmáért, és ezzel minden elnyomott dolgozó osztály és réteg felszabadításáért vívott forradalmi harcokban mindig részt vettek nők is. Ilyen harcokban vált világszerte ismertté Rosa Luxemburg, Clara Zetkin vagy Krupszkaja neve és tevékenysége. A két világháború között egyre tömegesebbé vált a nők aktív harca külföldön és idehaza egyaránt. A szocialista forradalomért áldozta életét például Geisler Eta, Hámán Kató és Martos Flóra, akikkel Horthy rendőrsége végzett, továbbá Braun Éva és Koltói Anna, akit a nyilasok gyilkoltak meg. Kevésbé ismert a partizánharcban elesett Nagy Ica, vagy a politikai foglyok németországi haláltáborában elpusztult Vámos Ilonka neve.

☐ *Gyermeknevelés*

A nevelésnek a kisgyermekkori és az iskoláskort felölelő szakasza. Célja, hogy a gyermekeket és az ifjakat a társadalom hasznos és építő tagjaivá formálja. Intézményei a szülői ház mellett a bölcsődék, óvodák, iskolák, végül a különféle ifjúsági mozgalmak, társadalmi szervezetek, gyermek-, napközi

Eddig 183 177 anya vette igénybe a gyermekgondozási segélyt

és diákotthonok. Néhány adat: 1971 végén az országban 1052 bölcsőde volt, a férőhelyek száma a KSH kimutatásai szerint: 41 242. Óvodánk ugyanekkor 3536 volt, 219 000 férőhellyel. A gyermekgondozási segélyt 1972-ben 183 177 anya vette igénybe. Az állam 1 milliárd 300 millió forintot fizetett ki erre a célra.

□ *Gyermekvédelem*

A gyermek testi, szellemi, erkölcsi, anyagi érdekeit szolgáló szociális, jogi, egészségügyi és pedagógiai tevékenységek és intézkedések összessége. Szocialista államokban az állami és társadalmi szervek együttesen látják el. Intézményei: terhesotthonok, csecsemőotthonok, iparitanuló-otthonok, gyermeküdülők, iskolaorvosi és ifjúsági felügyelői hálózat, gyermeklélektani intézetek, pályaválasztási, nevelési tanácsadók, gyermek-idegszakorvosi rendelők stb. A családi környezetükben vagy azon kívül veszélyeztetett vagy elhagyott, továbbá a testileg vagy szellemileg fogyatékos gyermekeket a gyermekvédelmi intézmények állami gondozásba utalják, és egészség-

Az Athenaeum nyomda óvodájában

ügyi vagy nevelésügyi intézményekben helyezik el. A három éven aluli, továbbá kortól függetlenül a képezhetetlen, fogyatékos vagy beteg kiskorúak egészségügyi ellátása az Egészségügyi Minisztérium hatáskörébe tartozik. A 3 éven felüli egészséges, továbbá a képezhető fogyatékos kiskorúak nevelésének és oktatásának feladatát a Művelődésügyi Minisztérium látja el. Az állami gondozott gyermekek száma 1971-ben 36 098 volt, közülük 11 452 nevelőszülőknél él. A többiek intézeti gondozásban részesülnek.

□ *Háztartási statisztika*

A statisztikusok egy felmérés során tizenkétezer nőt kértek meg, hogy készítsen időmérleget napi elfoglaltságáról. A kereső, férjes asszonyok zöme hétköznap 5–5,5 órát tölt háztartási munkával. Vasárnap ennél legalább egy, másfél órával többet. Az időmérleg szerint a dolgozó nők napi 1–1,3 órát töltenek 14 éven aluli gyermekeikkel. A férfiak 0,4–0,5 órát. (Megjegyzendő, hogy a kereső foglalkozást rendszeresen nem űző nők csupán félórával foglalkoznak többet gyermekeikkel. A háztartásban azonban kilenc–tíz órát is dolgoznak.) Ha a dolgozó nőkre érvényes átlagot vesszük figyelembe, akkor is kiderül, hogy évente kétezer óránál többet fordítunk háztartásunkra a munka, a közlekedés és a társadalmi tevékenység mellett. Érthető, hogy közös és hosszú távú célunk a szolgáltatások javítása és árának csökkentése, hogy minél több dolgozó nő vehesse igénybe őket, s több időt fordíthasson pihenésre, szórakozásra, a családra.

□ *Irodalom – Írónők*

Az irodalomban a nőírók, ha viszonylag kevesen vannak is, előkelő helyet vívtak ki maguknak. Néhány világirodalmi példa: 1852-ből való, de ma is változatlanul népszerű az amerikai Harriet Beecher–Stowe (1811–1896) regénye, a Tamás bátya kunyhója. Hasonlóan örökéletű az angol Emily Brontë (1818–1848) Üvöltő szelek c. regénye. Selma Lagerlöf (1858–1940) 1909-ben irodalmi Nobel-díjat kapott. A mai szovjet írónők műveikben az alapvető társadalmi problémákról írnak. L. N. Szejfullina (1899–1954) a húszas évek nagy falusi átalakulásáról, V. F. Panova a Nagy Honvédő Háború hősi korszakáról írt regényt. Galina Nyikolajeva (1914–) regényei a XX. kongresszust követő időszak változásait tükrözik. Még az ilyen leszűkített felsorolásból sem maradhat ki a mai német irodalom olyan kiváló alakja, mint Anna Seghers vagy a mai francia irodalom legjobb képviselői közül Elsa Triolet, Simone de Beauvoir. Rövid névsor a magyar irodalomból: Kaffka Margit (1880–1918) az első magyar nőírók egyike, majd a fel-

Anna Seghers (MTI)

szabadulás után sorra a többiek, Szabó Magda, Thury Zsuzsa, Sziráky Judit, Palotai Boris, Galgóczi Erzsébet, Jókai Anna, hogy csak néhányat említsünk vagy a műfordítók közül Szöllősi Klárát, Rab Zsuzsát. A SZOT 1972. május 1-én Balázs Annát és Raffai Saroltát SZOT-díjjal jutalmaztaa munkásélet ábrázolásáért.

□ *Közélet*

Nők közéleti szerepléséről csak a második világháború befejezése, a felszabadulás óta beszélhetünk Magyarországon. Azóta, ha nem mindig egyenletesen is, de egyre növekvő számban vesznek részt a közéleti tevékenységben. Jelenleg az országgyűlési képviselőknek 23,9 százaléka nő. A helyi tanácsokban számuk meghaladja a 15 ezret,és a fővárosi tanácsban,valamint a megyei tanácsoknál együttesen a nő tanácstagok aránya 27,7 százalék.

□ *Lakáskérdés*

Talán nincs olyan ország ma Európában, de világszerte is alig akad, ahol ne okozna gondot a lakáskérdés megoldása. Az európai városok többsége elöregedett, nem szólva arról, hogy a háborúban igen sok ház megsérült vagy romba dőlt. A régi épületek felújítása többe kerül, mint az újak építése. 1949. január 1-én Magyarországon 2 385 000 lakás volt, az 1972. január 1-i lakásállomány 3 255 000. (Az új lakások építésével egyidejűleg sok ezer használhatatlan lakást szanálni kell.) A IV. ötéves terv 400 ezer új lakás építését tűzte ki célul. A családok számának növekedésével együtt növekszik az igény is, hogy a fiatalok megteremtsék saját fészküket. A kormány méltányolja ezt a törekvést, s ezért is határozott úgy, hogy az új lakások 20 százalékát fiatal házasoknak kell juttatni. Ezenkívül is a legkülönbözőbb módon segíti lakáshoz a fiatalokat. A meglevő vagy bizonyos időn belül

születendő gyermekek figyelembevételével kedvezményt ad a vállalati társasházépítésben részt vevő vagy szövetkezeti lakást igénylő fiataloknak. Érdemes gondosan tanulmányozni az 1971-ben életbe lépett lakásrendeletet.

□ *Magyar Nők Országos Tanácsa (MNOT)*

Röviden: Nőtanács. A magyarországi nőmozgalom irányító szerve. A lakóterületeken, megyei, városi, járási és falusi nőtanácsokat szervezve tevékenykedik. Szorosan együttműködik a Hazafias Népfront, a SZOT, a TOT és a SZÖVOSZ nőbizottságaival, s továbbítja a párt és a kormány vezető szerveihez a dolgozó nők igényeit, észrevételeit. (Az 1971 októberi nőkonferencia ajánlásait például valamennyi illetékes minisztériumhoz eljuttatta, és rendszeresen tájékozódik a javaslatok sorsáról.) Az Országos Tanácsnak 125, a Végrehajtó Bizottságnak 25 tagja van. A Nőtanács tagja a Nemzetközi Demokratikus Nőszövetségnek. A „Nők Lapja" – a Nőtanács hetilapja – csaknem félmillió példányban jelenik meg. A hazai nőmozgalom kapcsolatot épített ki több mint 80 ország csaknem 100 nőszervezetével és 20 nagy nemzetközi szervezettel.

□ *Nemzetközi Demokratikus Nőszövetség*

Már a második világháború befejezésének évében, 1945 decemberében Nemzetközi Nőkongresszusra gyűltek össze a világ békeszerető asszonyai és leányai Párizsban, és létrehozták a Nemzetközi Demokratikus Nőszövetséget. (Az 1945 decemberi alakuló ülésen 5 magyar nő is részt vett.) A NDN világméretű mozgalommá fejlődött, s ma már 80 országban mintegy 200 millió nő tartozik nemzeti szervezeteihez. Célja a nők egyenjogúságának kivívása, a nők és gyermekek helyzetének javítása a világ minden részén, küzd a népek barátságáért és a békéért. Felső szerve a Nemzetközi Nőkongresszus. Az ülései közötti időszakokban az összes nemzeti szervek képviselőiből alakított Tanács, a tanácsülések között pedig a Végrehajtó Iroda, illetve a Berlinben felállított adminisztratív állandó titkárság irányítja a Nőszövetség munkáját. Nemzetközi megmozdulásai sorában jelentős az 1965-ben Moszkvában, majd négy év múlva Helsinkiben megtartott kongresszus, illetve a stockholmi gyermekvédelmi világkonferencia. 1970-ben az NDN Budapesten tartotta tanácsülését.

☐ *Nemzetközi Nőnap, március 8.*

A dolgozó nők világméretű nemzetközi szolidaritási napja. Megünneplését a szocialista nők 1910-ben Koppenhágában tartott második nemzetközi konferenciája határozta el, Clara Zetkin javaslatára. Napjainkban a Nemzetközi Nőnap a nők békéért vívott harcának, az egyenjogúságért, a kapitalista, gyarmati és függő országokban az életszínvonal romlásának megakadályozásáért, a nők demokratikus szabadságjogainak biztosításáért folytatott küzdelem egyik jelentős tényezőjévé vált.

☐ *Pályaválasztás – Pályaválasztási tanács*

A nők a társadalmi termelésben – vagy köznyelven, a munkában – tömegesen a felszabadulást követő években kezdtek részt venni. Akkor és még viszonylag hosszú ideig meghatározta lehetőségeiket az a sok sorompó, amelyet a tőkés rend állított a nők szakképzése, tanulása elé. Legtöbben csak olyan munkát vállalhattak, amely nem volt szakképesítéshez kötött. Csaknem azonnal, első lépésként megindult az úgynevezett átképzés is, a szakképzés azonban már valamivel lassabban haladt. Ezt a folyamatot tükrözi hogy 1971-ben a szakmunkásoknak 17 százaléka, a betanítottaknak 55,8, a segédmunkásoknak 41,4 százaléka volt nő. A felnőtt nők szakképzésének problémája még ma sem tekinthető megoldottnak, hanem továbbra is fontos feladat, mert a nők teljes egyenjogúsításának egyik alapvető feltétele. Napjainkban Magyarországon az aktív keresőknek 42 százaléka nő. A legnagyobb a nők aránya a kereskedelemben, az egészségügyi, és a pedagógusi pályán.

Nagy gondot okoz szülőnek és az életút elején álló fiatalnak egyaránt a pályaválasztás, amely tulajdonképpen része az életforma megválasztásának, az egész felnőttkort magába foglaló élettervnek. A fennálló lehetőségek áttekintése, a pályák, foglalkozások ismerete mellett a pályaválasztó szellemi és fizikai alkalmasságát, személyiségét is figyelembe kell venni, döntés előtt.

Pályaválasztási kérdésekben eligazítanak a Tankönyvkiadó évenként megjelenő különféle kiadványai, felvilágosítást adnak az iskolákban és a pályaválasztási tanácsadással foglalkozó szakintézményeknél: Fővárosi Pályaválasztási Intézet (Budapest, V., Deák Ferenc u. 17.), Munkaügyi Minisztérium Országos Pályaválasztási Szolgálat. (Budapest VII., Nyár u. 9.)

□ *Rákszűrő vizsgálat*

Korunk legelterjedtebb betegsége a rák. Kórokozóját még nem sikerült felfedezni, ezért a világ minden részén nagy anyagi eszközöket fordítanak rákkutatásra és a kutatók képzésére, a leghatásosabb gyógymódok elterjesztésére.

A rákszűrő vizsgálat: orvosi vizsgáló eljárás, célja a megelőző állapot vagy rosszindulatú daganatos megbetegedés felismerése olyan időpontban, amikor a gyógyítás még eredményesen megkezdhető.

A rákszűrő vizsgálatot az onkológiai gondozókban és a hozzájuk tartozó szűrőállomásokon végzik. Országosan 350 rákszűrő állomás működik, amelyekben évente félmillió, harmincadik életévét betöltött nő vizsgálatára kerül sor. A vizsgálatokat évente megismétlik.

Az utóbbi években bevezetett korszerű vizsgálatok segítségével nemcsak a korai rákos elváltozások, hanem a rákot megelőző tünetek is felfedezhetők. A nőgyógyászati rosszindulatú daganatok mintegy 60 százaléka igen korán felismerhető és gyógykezelésbe vehető, ezért is minden nő legsajátabb érdeke ezeket a díjtalan vizsgálatokat elvégeztetni.

□ *Sportoló nők*

Az első munkás-sportegyesületet 1879-ben Lipcsében alakították. Magyarországon is szép hagyományai vannak a munkástestedzésnek (Vasas, Munkás Testedző Egyesület, Természetbarátok Turista Egyesülete). Jelenleg tízezernél több sportszervezet (sportegyesület, sportkör, úttörő sportszervezet, MHS-klub, illetve szakosztály, természetbarát egyesületi szakosztály) működik, kereken kétmillió taggal.

Az összes sportköri és egyesületi tagoknak 24,5 százaléka nő. Elég kis szám ez, amit valószínűleg két körülmény is befolyásol. A nők, különösen a családosok, otthoni kötelezettsé-

Németh Angéla (MTI)

geik miatt többnyire nem tudnak rendszeresen részt venni a sportköri életben. De rontja az arányt az is, hogy a statisztikában valamennyi sportág és sportkör szerepel, azok is, amelyekben nők nem vesznek részt, mint például az ökölvívás, a súlyemelés stb.

A versenyszerű sport négyévenkénti ünnepi eseménye és seregszemléje az olimpiai játékok. Az első újkori olimpia 1896-ban volt Athénban, a legutóbbi 1972-ben Münchenben. 1924 óta az olimpiai játékok évében külön téli olimpiát is rendeznek. Az újkori olimpiákon először 1924-ben versenyezhettek nők is, és azóta egyre több sportágban mutatják meg tudásukat. A magyar nők először a vívásban és az atlétikában jelentkeztek az olimpiai játékokon. Elek Ilona volt 1936-ban az első, aki aranyérmet nyert tőrvívásban. Az ő példája különösen kiemelkedő, mert tizenkét év s közben egy szörnyű háború után, 1948-ban újra a dobogó legmagasabb fokán állott. Ugyanebben az évben Gyarmati Olga a távolugrás olimpiai bajnoka lett. 1952-ben Helsinkiben a magyar úszónők arattak sikert. Székely Éva, Novák Éva, Temes Judit, Gyenge Valéria, Szőke Kató, Littomericzky Mária nevét az egész világ megismerte. A további olimpiai játékokon is szép győ-

Gyarmati Andrea (MTI)

zelmek születtek. Csak néhány példa: 1964-ben Tokióban Rejtő Ildikó a tőrvívás egyéni bajnoka lett, és ugyancsak aranyérmet hozott haza a női tőrvívó csapat is. Német Angéla 1968-ban, Mexikóban gerelyvetésben szerezte meg az első helyet.

□ *Szakszervezeti élet*

A Szakszervezetek Országos Tanácsa elnökségének 1970-es állásfoglalása megállapította, hogy a szakszervezetek által szervezett társadalmi munkában nagy számban vesznek részt a nők. Vállalt feladataikat becsülettel látják el, sokirányú elfoglaltságuk ellenére is. A szakszervezeti mozgalom számos kiváló nőaktivistát nevelt már más, politikai, társadalmi, gazdasági szervek számára. A szakszervezetek politikai és erkölcsi kötelességük tudatában különös figyelemmel kísérik a dolgozó nők élet- és munkakörülményeinek alakulását, e körülmények javítását célzó javaslatokat tesznek és ellenőrzik a vonatkozó határozatok végrehajtását. Ezt a szakszervezeti mozgalom vezető szervei nem elszigetelten a nőbizottságok feladatává, hanem a szakszervezeti bizottságok kötelességévé tették. A nőbizottságok, mint munkabizottságok működnek az szb-k mellett.

Egyre több nő vesz részt a szocialista brigádmozgalomban. Az 1972. május 26–27-én megtartott országos brigádvezetői tanácskozáson is igen sok szó esett a dolgozó nőkről, és köztük különösen a gyermekeiket is nevelő dolgozó anyákról. Sok brigádvezető nő kapott ez alkalommal is szakszervezeti és állami kitüntetést.

□ *Szépségápolás*

Több mint kozmetika, amely szűken értelmezve „kendőzést", vagyis a szépséghibák javítását, elfedését jelenti. A szépségápolás: a mindennapos test- és bőrápolás, a bőr rendszeres felfrissítése. Ide tartozik a gondos mosakodáson kezdve a helyes táplálkozásig sok minden, ami a csinos, kellemes külsőt elősegíti. A modern dolgozó nő ápolt külseje nem jelent agyonfestett arcot, hanem reggel és este alaposan lemosott testet, a bőr minőségétől függő leheletnyi zsíros vagy száraz krémet, az évszaktól függően egy kevés púdert, esetleg szájrúzst. Színházba, társaságba divatos a finoman festett szem és akinek előnyös, az enyhe arcfestés. Az ápoltsághoz szorosan hozzá tartozik a haj gondozása is. Divatos és kétségkívül nagyon praktikus a paróka, de állandó viselésre nem alkalmas. Itt jegyezzük meg, hogy a szabadon szálló, hosszú vagy akár rövidebb haj, bármilyen dekoratív, a legtöbb munkahelyre nem való, gép mellett pedig veszélyes viselet.

□ *Tudományos hírességek*

Bár az osztálytársadalmak századokon át igyekeztek elzárni a nőket a tudományos pályától, végül is a tehetség, a tudás utat tört magának. Magyarországon a 19. században Veres Pálné volt a nők alaposabb, tudományosabb képzésének egyik úttörője. Az első magyar orvosnő, Hugonnay Vilma, hogy a hivatásául választott pályára léphessen, Svájcba utazott, mert ott már nőket is felvettek az egyetemre. De a társadalmi előítéletek miatt családja, bár jómódú volt, nem támogatta, és itthon, hiába volt orvosi diplomája, eleinte még mint bábaasszony sem működhetett. Újabb és újabb vizsgákat kellett letennie, hogy végre gyógyíthasson. A tudomány mai magyar művelői között több olyan neves személyiség van, akit az egész világon számon tartanak. Radnót Magda szemészprofesszor több külföldi szemésztársaság megbecsült tagja és a Nemzetközi Szemésztársaság elnöke; Péter Rózsa matematikus, Kossuth-díjas egyetemi tanár, a tudományok kitűnő népszerűsítője. Széki Pálma vegyész, ugyancsak Kossuth-díjas, a műszaki tudományok doktora; nemzetközi tekintélynek örvend Garas Klára művészettörténész, a művészeti tudományok doktora, vagy Zádor Anna egyetemi tanár, ugyancsak művészettörténész, aki főként az olasz, az osztrák és a magyar építőművészettel foglalkozik. (A felsorolás korántsem teljes, néhány példa csupán.)

□ *Úttörőszervezet*

Az úttörőcsapatokba önként tömörült gyermekek önálló tömegszervezete. A II–IV. osztályos általános iskolások kisdobosok, az V–VIII. osztályosok az úttörők. A Magyar Úttörők Szövetsége – amelyet a KISZ vezet – a szocialista haza szeretetére, nemzetköziségre, a szülők, a nevelők, a felnőtt dolgozó emberek tiszteletére, egymás segítésére neveli tagjait. Az úttörőcsapatok, őrsök, rajok az általános iskolákban alakulnak, és sok hangulatos közös játékot, vetélkedőt, kirándulást, táborozást szerveznek. Számos úttörőcsapat utazott már külföldre, s itthon – viszonzásként – vendégül látta más nemzetek úttörőcsapatait. A Szövetség lapjai: a Pajtás, a Tábortűz, a Kisdobos, az Úttörővezető és a legkisebbeknek a Dörmögő Dömötör.

□ *Vitaminok*

Az emberi és állati szervezet életfolyamatainak zavartalan fenntartásához nélkülözhetetlen vegyületek, hiányuk súlyos zavarokat okozhat. Ilyenkor jellemző káros tünetek jelentkeznek (vitaminszegénység, vitaminhiány). A vitaminoknak egy részét a szervezet nem tárolja, ezért naponta

kell magunkhoz venni őket. A zöldfőzelékek és a gyümölcsök tartalmazzák a leggazdagabban a vitaminokat, amelyekre különösen nagy szükség van például terhesség idején vagy gyermekkorban. A fertőző betegségek a vitaminigényt többszörösre növelhetik. Ilyenkor gyógyszerkészítmények formájában adagolt vitaminokra is szükség lehet.

Zene

A zenei világ figyelme a XX. században Bartók Béla és Kodály Zoltán művészi munkássága és a népzene-kutatás területén elért eredményei nyomán fordult a magyar zenei élet felé. A magyar népzene azóta énektanításunk és zenei nevelésünk fontos részévé vált. Ezt a tanítási módszert sok külföldi zenepedagógus is átvette.

A két világháború között a magyar munkások zenei ízlésének fejlesztésében nagy szerepe volt a különböző munkásdalköröknek, kórusoknak. Tehetséges vezetőik, Vándor Sándor, Szalmás Piroska a művészi munkát sikerrel kapcsolták össze a politikai harccal.

Fischer Annie Kossuth-díjas zongoraművész (MTI)

Magas színvonalú zenei életünkről tanúskodik előadó művészeink sikeres szereplése a világ hangversenydobogóin. Bartók Béla özvegye, Pásztory Ditta ma is leghívebb tolmácsolója a halhatatlan művész alkotásainak. Fischer Annie Kossuth-díjas zongoraművész hangversenyei a világ minden részében eseménynek számítanak.

Zenei alkotó- és előadóművészeink kiemelkedő művészi teljesítményét Erkel Ferenc- és Liszt Ferenc-díjakkal jutalmazzák. A kitüntetettek között minden évben számos nőt találhatunk. Liszt Ferenc-díjas művészeink többek között Ágai Karola, Szirmai Márta, Szecsődi Irén, Birkás Lillian, Déry Gabriella operaénekesnők, Sziklay Erika dalénekesnő, Tusa Erzsébet zongoraművésznő, SZOT-díjas Katona Ágnes zongoraművésznő.

Egy erdei gyümölcsösben

Amíg eszegetem édes gyümölcsét,
áldom a kert boldog-emlékű bölcsét

Dicsőség néki, hogy erdő ölébe
fát ültetett kirándulók elébe!

Sok alma- s körtefát, erdőbe erdőt,
mely bükkel, tölggyel vetekedve felnőtt,
s vad iszalaggal hősi módra küzdve,
termését évről-évre ki-kitűzte,
s ha kődobás, vihar, szél nem zavarta,
érten lehullajtotta az avarba . . .

Áldás az ismeretlen ültetőre,
ki ily merészen gondolt a jövőre,

s ám hozza kertje másnak a gyümölcsét,
jól tudta, nem vesz kárba az a költség!

Néhány szó az üdülésről

Szocializmust építő társadalmunknak egyik kétségkívül nagy jelentőségű, és a dolgozók körében egyre népszerűbb juttatása a kedvezményes szakszervezeti és vállalati üdültetés. A felszabadulás óta eltelt több mint negyedszázad alatt a dolgozók és családtagjaik százezrei vették igénybe a szakszervezeti és vállalati üdülőket, hogy a jól végzett munka után két hétig gondtalanul és kényelemben pihenjenek. Az üdültetés népszerűségét bizo-

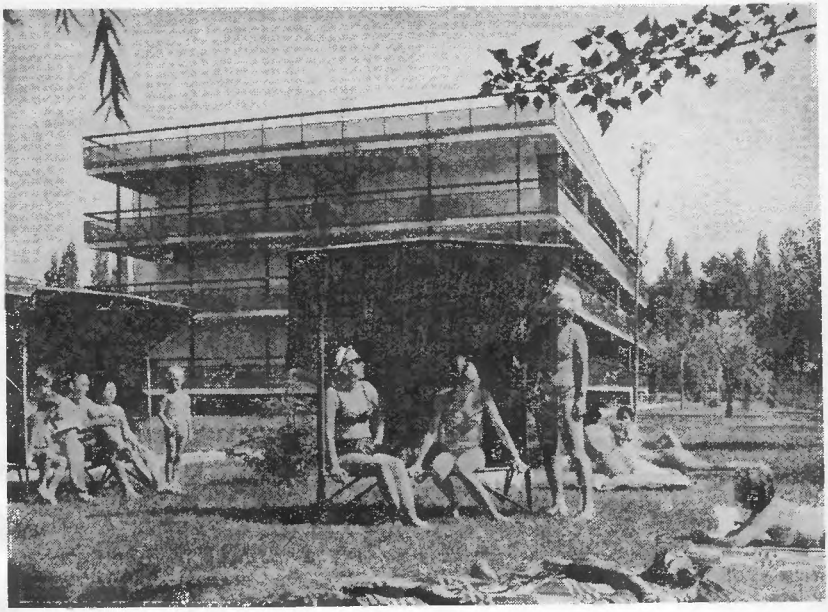

Családos üdülők

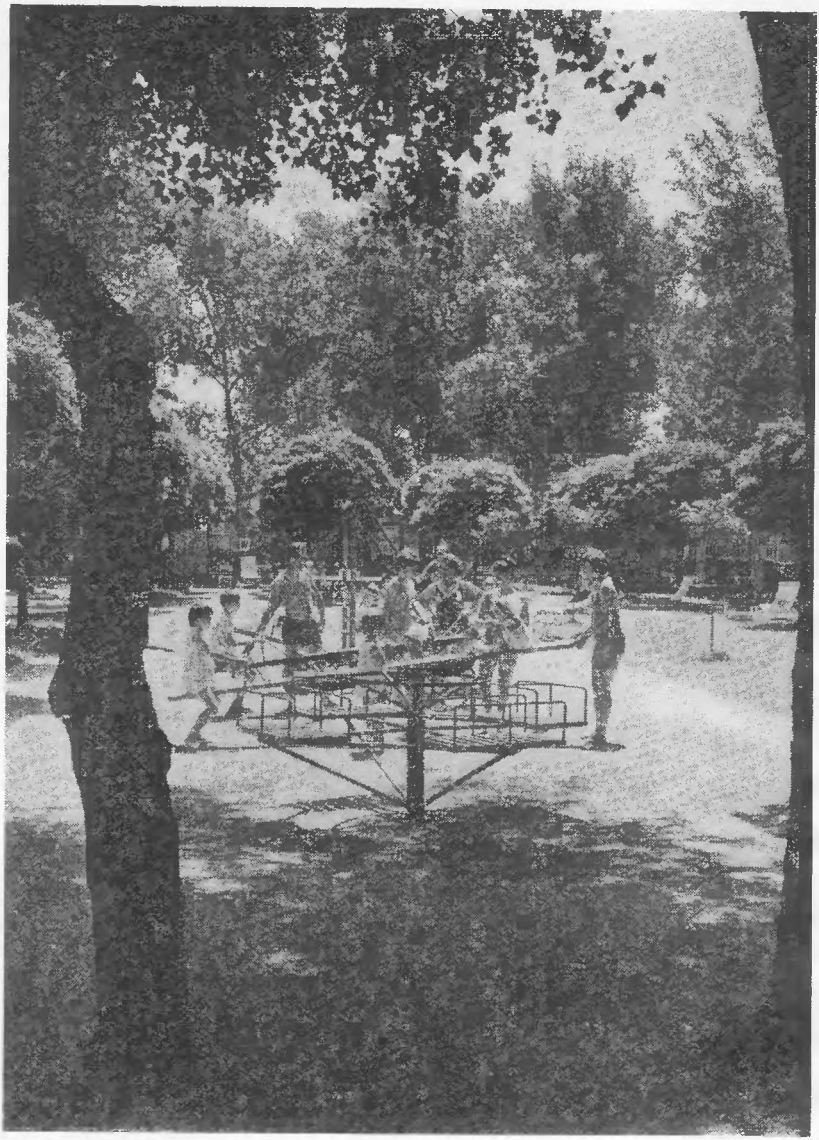

Családos ***üdülők***

nyítja, hogy ma már – csaknem valamennyi üdülőben kora tavasztól késő őszig, sőt az arra alkalmasakban télen is – „telt ház" van.

A dolgozó nők egyes rétegei – és közöttük is elsősorban a családos anyák – eleinte idegenkedtek attól, hogy évi fizetett szabadságukat otthonuktól távol, szakszervezeti vagy vállalati üdülőben töltsék el. Az évek folyamán azonban megismerték és megszerették, s ma már egyre többen igénylik az üdülést. A dolgozó nők, a dolgozó anyák felismerték az előnyöket és kedvezményeket, amelyeket államunk az üdültetéssel nyújt nekik.

Igaz, emelkedett az üdülés színvonala is.

Az üdültetés első évében a többágyas szobák voltak többségben az üdülőépületekben és a családos üdülésre kevés lehetőség volt. Jelenleg azonban a férőhelyek fele kétágyas szobákban van.

A családi kapcsolatok bensőségesebbé válnak a gyermekekkel közösen eltöltött pihenés, a kirándulások, a szórakozás idején, a gondtalanul eltöltött két hét alatt. A pihenés teljesebb mint otthon, hiszen nemcsak az első, hanem a „második műszak" gyakran feszültséget okozó gondjai is megszűnnek. Nem kell takarítani, bevásárolni, főzni, mosogatni, mert mindezeket a gondokat és feladatokat ellátják az üdülők dolgozói.

Pihenten jobban ízlik az ebéd

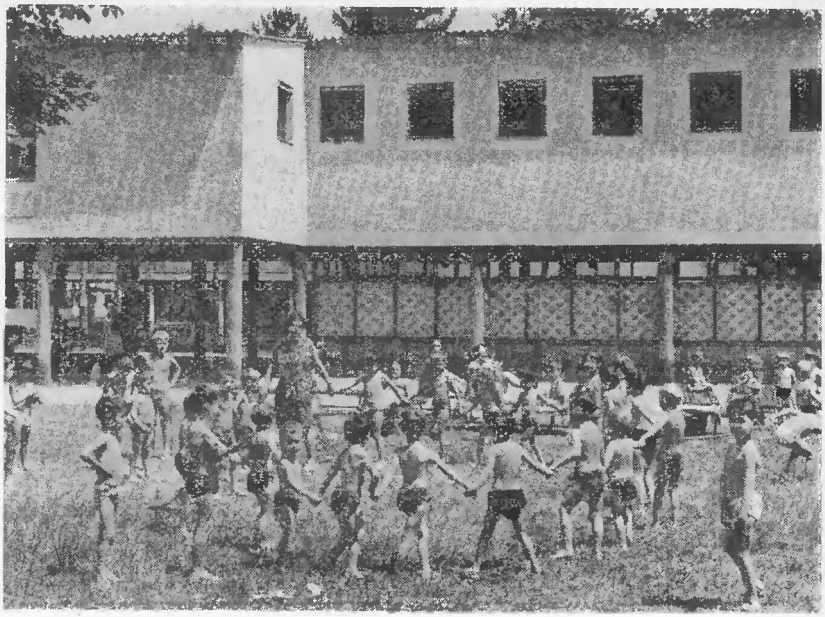

Gyermeküdültetés Siófokon

Ma már csaknem minden dolgozó nő tapasztalatból tudja, milyen más a hangulata, ha nem házimunkától fáradtan ül le a családi asztalhoz, hanem az ízletesen elkészített, ízlésesen tálalt ételeket kényelmesen, nyugodtan fogyasztja el az üdülő éttermében. Tudja, érzi a különbséget akkor is, amikor egy-egy kirándulásról, fürdésről visszatérve rend, tisztaság, kényelem fogadja az üdülő szobájában. Ilyenkor a család valamennyi tagja titokban azt számolgatja, meddig is tart még ez a gondtalan élet.

Nemcsak a családos üdülés, hanem a gyermeküdültetés is nagy segítség és könnyebbség a dolgozó családoknak és különösen az anyáknak. Nyugodtan dolgozhatnak, munka után pedig több szabad idejük marad, amíg a gyermek üdül. Ma már az ország legszebb tájain, korszerűen felszerelt, a gyermekek életszükségleteihez igazodó gyermeküdülők várják a kis vendégeket. Szakemberek gondoskodnak a beutalt gyermekek életkorának megfelelő összetételű és mennyiségű étkezésről, pihenésükről, szórakozásukról, sőt az iskolás gyermeküdültetés keretében az iskolaév tartama alatt a színvonalas oktatásról is. A gyermekek az üdülőkből élményekben gazdagodva térnek haza, s lelkes beszámolóikkal újabb örömet szereznek az egész családnak.

A szakszervezetek mellett a vállalatok, hivatalok, intézmények is szívügyüknek tekintik az üdültetést. Számtalan példáját látjuk annak, hogy vállalatok, intézmények minden erejüket latba vetve igyekeznek elősegíteni dolgozóik és családjuk együttes üdültetését. Mind több üzem, vállalat, intézmény részben társadalmi munkával létrehozza saját, kisebb-nagyobb családos üdülőjét, és igen gyakori, hogy elsősorban a gyermeküket egyedül nevelő anyáknak, a sokgyermekes családoknak ingyen vagy igen alacsony térítés ellenében teremtenek üdülési lehetőséget.

Az üdültetés iránt egyre növekednek az igények, s a cél, hogy az adott lehetőségek határain belül a szakszervezetek és a vállalatok egyaránt minél nagyobb segítséget adjanak a dolgozó nőknek, a dolgozó édesanyáknak a nyugodt pihenéshez, hiszen szocialista társadalmunk nagyra becsüli őket és nélkülözhetetlen munkájukat.

Mennyei pokol

– Szalmaözvegységem naplója –

Vasárnap

Rosszul kezdődik az egész: a feleségem ragaszkodott hozzá, hogy kikísérjem a hajnali vonathoz, amellyel szüleihez indult, Derekegyházára. Állomáson utolsó figyelmeztetések: „A nagy üvegből a lekvárt edd ki, mert megromlik!" „Négy kiló zöldpaprikát vettem, ott találod a kredenc mellett, a sarokban." „A filodendront mindennap locsold!" – Vonat végre kiindul, eltűnik a kanyarban. Hetykén vigyorogva szökdécselek a Körúton hazafelé. – Legelőször is alszom egy nagyot – határozom el –, aztán ebéd elegáns étteremben, pihenten, nagy kalandok ígéretével . . .

. . . Vekkert senki sem húzta föl, megállt. Ébredés délután fél ötkor. Vendéglőben ebéd elfogyott, vacsora még nincs. Sebaj, addig megnézek egy filmet. Sorbanállás, hőség, kétórás unalom. Az utcán gyönyörű nők, jóllakott férfiak karján. Vasárnap semmit sem lehet kezdeni. Büfében gyanús szendvicsek, hűvös légtömegek északnyugat felől. Félkilenckor alvás.

Hétfő

Reggeli tea kissé sötétre sikerült, csapvízzel hígítva, enyhén poshadt. Hivatalban évszázad legpocsékabb ebédje, otthagyva. Esti program megbeszélése telefonon: Ildikó mással beszél, Ági szabadságon, Éva férjhez ment. Mozi újra egyedül, este háztáji sajtos makaróni, saját kiszerelésben. Kár, hogy nem tudom, mivel lehet sajtot reszelni. Na nem baj, majd harapom hozzá. Makaróni nem az a fenomenális, lehet, hogy mégse hideg vízben kellett volna föltenni? Pótvacsora: bánatos zsíroskenyér, ágyban, olvasgatva.

Kedd

Új teát kell föltenni, régi ihatatlan. Zakómról gomb leszakadt, kollégák rosszízű célzásai, nők zárkózottan mosolyognak. Házmesterné telefonál: teafőző a gázon maradt, fehéren izzik, mit csináljon? Konyhában bűz és füstgomoly, rezsó elolvadt, hegesztők kalapálnak. Minden mindegy: zenés

kávéház, ősi magyar átok, taxi, macskajaj. Így szúrós és gyűrött, kirázhatatlan morzsák mindenütt.

Szerda

Minden vágyam néhány lágytojás, de meddig kell főzni? Gondolkodjunk csak logikusan! A hús is akkor lesz puha, ha soká főzik, tojásnak tizenöthúsz perc tán elég. Víz elfőtt, töppedt, kis fekete tojások füstölögnek, szomszédban lakó idős úr öklét rázza. Nyitva hagyott ablakon eső bevert, könyveim eláztak, virágok elégedetten nyújtózkodnak. Mit is kellett volna csinálnom a filodendronnal?

Csütörtök

Edények elfogytak, tányérokon történelem előtti iszonyatos zsírréteg. Mosogatási kísérlet gyomoridegesség miatt kudarcba fullad: vennék inkább új tányérokat, de pénzem fogytán. Baráti kölcsön, újabb mozi, negyven cigaretta. Estebéd a kenyér kiszáradása folytán elmarad. Inget is kéne vasalni már – rövidzárlat. Fekszem a hamuval elegy prézlivel borított ágyon, a szemközti ablakban pimasz fiatalok csókolóznak. Mit csinálhat most a feleségem?

Péntek

Szemetesvödörben minden hely elkelt. Mellékhelyiségek lefolyói eldugultak. A lakásban másfél ezer légy zümmög, morzsa mégse fogy. Ma már nem is borotválkoztam: minek? Úgyse találom sehol a törülközőt. Szoba sötét és levegőtlen, lemegyek az utcára, hátha mégis elém vezet a sors egy nőt, akivel kitakarítttatnék? – A téren, egy padon szundítok el: vállamat hajnal felé fiatal rendőr rázza: – „Hé barátom, maga is jobban tenné, ha megnősülne inkább . . .”

Szombat

Utolsó nap, lázas rendcsinálás. Konyhafölszerelést a volt vicénének ajándékozom, inkább vállalom, hogy széttört az egész. Törülköző előkerül a lekváros üvegből, persze, annak idején ragadt a széle! Virágokra nyolc korsó vizet zúdítok, de mit lehet csinálni négy kiló lottyadt zöldpaprikával?

Este megérkezik a feleségem.

– Hiányoztam? – kérdi.

– Igazán maradhattál volna még nyugodtan – válaszolom, és szórakozottan megfordulok egy sudár, szőke nő után.

KONRÁD JÚLIA

Könyvek — minden napra

Vállalva a nagyon szokványos bevezetést, a helyszűkére és az anyag gazdagságára hivatkozva mentegetőzöm, amiért az elmúlt esztendő könyvterméséből csak ilyen keveset ajánlhatok. Elsőnek a tavalyi év három, talán legérdekesebb könyvét említeném, Gabriel Garcia Márquez, Siegfried Lenz és Kardos G. György regényét.

○ *Hová tűntek a katonák?*-ban,

Kardos G. György regényében az első oldalakon álmos, mozdulatlan csöndben roskatag tevék vánszorognak, beduinok surrannak, szikkadt kenyérlepényt eszik olajbogyóval egy arab fiú – íme, egzotikus környezetben vagyunk, különös *couleur locale*-t szimatolhatunk, távoli, színes érdekességet várunk. Aztán föltűnik, hogy a jelzők többsége nemzeti hovatartozást jelölő szó, csak úgy nyüzsögnek az arabok, zsidók, lengyelek, angolok, olaszok és németek; eleinte csodálkozunk, míg végre észrevesszük az iróniát. Úgy élnek itt mindannyian egyöntetű nyomorúságban, hogy a hajdani hovatartozásnak már végképp semmi jelentősége nincs, ugyanígy a helyszín „egzotikumának" sem. A volt Anders-hadsereg gyógyíthatatlan tüdőbeteg tisztjei tengődnek a palesztinai kórház-barakkban. Néhányan pénzben fogadnak, ki hal meg közülük leghamarább, és lesik az eredményt, mint a sakálok, Allah változtassa kígyóvá őket. A tisztek hibátlan angol etikett szerinti összejöveteleket rendeznek az egyik nőbetegnél – haldoklók szalmaszálba kapaszkodó szertartásai –, de a szánalmas udvariasság mögül dührohamok törnek föl. Egyedül közeli haláluk tudatát viselik katonásan, néha szívszorító méltósággal. A „békebeli", lassú halál árnyékában, a teljes kiszolgáltatottság teremtette kényszerű egyenlőségben végül mindenkinek igaza van, bárhogy próbálja föloldani a maga pánikját. Pontos, ítélkezéstől mentes írás, minden pátosz nélkül a végső kérdésekről esik szó. Ha akarom, dokumentumnak is olvashatom.

Cirkuszi bűvész akart lenni gyermekkorában, és a század egyik varázslója lett *Gabriel Garcia Márquez* columbiai író. Legnagyobb regénye, a

○ *Száz év magány*

először jelent meg magyarul, tömör, nagyszerű stílusához méltó fordításban. A valóság káprázattá, a fantasztikus csodák kézzelfogható igazsággá válnak annak a mintegy száz esztendőnek a történetében, amely legalább egy fél évezred társadalmi-történelmi valóságát sűríti egy legendás, kibogozhatatlanul szerteágazó és termékeny család életének történetébe, ahol a két ősanyát, a feleséget és a szeretőt kivéve, mindenki magányra ítéltetett és mindenki magánya ellen küzd. Ne hagyományos családregényt várjunk a Buendiák történetétől, hanem mesét vagy inkább eposzt, tragédiák, csodák, szerelmek, aszkézisek és hősiességek bonyolult hálózatát, ahol mindenki áldozat és mindenki felelős egyszerre, mindenkinek kótyagos a lelke, csak a nők szívébe költözött ezeréves bölcsesség. A *Száz év magány* nemcsak csodálatos olvasmány és a latin-amerikai irodalom kiemelkedő regénye, hanem a huszadik század világirodalmának is jelentős műve.

*

Egy tizenkét éves fiú festményeket lop, azaz inkább csak „biztonságba helyez", mert apja, a rendőr, kötelessége mélyen átérzett tudatában rendre megsemmisíti egy festő képeit, akinek hatóságilag megtiltották hivatása gyakorlását. Az örökké szeles északnémet tájban nappal és éjszaka jár a rendőr és ellenőrzi: nem szegte-e meg a tilalmat a festő, nem fest-e mégis. A gyerek a félelmetes apát kijátszva segíti a festőt, de később ez a segítség már nem egyértelmű: a festő kívánsága ellenére is, féltésből, elrejti a képeket. Mindez a háború utolsó hónapjaiban történik. Az emlékeket később a fiatalkorúak javítóintézetében, büntetőzárkája magányában eleveníti föl a rendőr fia, akinek a kötelességteljesítés örömeiről kell dolgozatot írnia. Hiszen a rendőr „csak a kötelességét teljesítette", amikor megakadályozta a művészt – gyermekkori barátját – abban, hogy dolgozzon, és megsemmisítette a képeit.
De *Siegfried Lenz* regénye, a

○ *Németóra*

nemcsak a német lelkiismeretvizsgálat egyik legőszintébb, legszebb műve. Művészregény is: a rendőrrel szembeállított másik központi figurában a kritika Emil Noldét, a híres expresszionista festőt ismerte föl.

*

Aki szívesebben olvas novellákat, annak ajánlom *Ivan Bunyin*

○ *Sötét fasor*

c. kötetét. „Az írónak éppúgy szíve joga, hogy szavakkal ábrázolja a szerelmet, bátran és nyíltan – miként az minden korban megadatott a festőknek és a szobrászoknak is a maguk eszközeivel; csupán a hitvány lelkek látnak még a szépben vagy szörnyűségesben is hitványságot" – mondja az egyik elbeszélés hőse. A történetek tehát a szerelemről szólnak, nagy szenvedélyekről, tragikus végű, reménytelen szerelmekről vagy szomorú, csöndes idillekről. Hősei emlékezetes nőalakok: szelíd, tiszta és lemondó lelkek; szenvedélyes, érzéki nők; kiszolgáltatott kis orosz cselédlányok. Párizsban vagy az odesszai tavaszban, az őszi erdőben vagy utazás közben a gőzösön – ezekben a novellákban mindenütt szerelem születik, vagy: szerelem hal meg.

*

Nem jut mindig sok idő olvasásra; nézzük, mikor, milyen olvasmányra szakíthatunk időt. A játszótéren például, miközben gyermekeink hintáznak, könnyen érthető ismeretterjesztő könyvet jó olvasni. Igen alkalmas erre

○ *Az idő*

című kiadvány. Az időről szól, amelyet szakadatlanul és hiába próbálunk legyőzni. Többnyire még azt sem fogadjuk el, hogy halálunkkal lezárul ez az egyenlőtlen harc. Ismeretes az ember örök és változatos igyekezete a halhatatlanságra: akár utódok nemzésével, akár művészi vagy tudományos remeklésekkel – esetleg világraszóló gaztettekkel. S ha a halálon nem tudunk is, a múlton mindenképpen uralkodni akarunk az emlékezéssel... És legyünk őszinték: uralkodni szeretnénk a jövőn is, az időt kíséreljük meg legyőzni a jövőbelátás örök vágyával – ebből táplálkozik az asztrológia. Churchill például saját csillagjóst alkalmazott, hogy árulná el neki, vajon mit jósolhattak az asztrológusok Goebbelsnek és Himmlernek?

Az idő c. kiadványból – az amerikai LIFE sorozat első magyarul megjelent kötete – történelmet, technikát, fizikát, lélektant, biológiát tanulhatunk könnyen, gyorsan és szórakoztatóan. Tarka képanyag, fotók, rajzok, ábrák színesítik, az ember szívesen kezdi el nézegetni, és közben észre sem veszi, hogy szerzők nyakig belerángatják olyan tudományos jelenségek magyarázatába, amelyeknek más, komolyabb körülmények között valószínűleg ellenállt volna. Itt azonban már „behálózták", nem tudja letenni a könyvet, és némi csodálkozással tapasztalja, milyen könnyedén megértett sok mindent, amit addig érthetetlennek tartott, és hogy a tudomány csodái vonzóbbak és izgalmasabbak, mint hitte volna. Ugyanerre a felfedezésre jut az olvasó, ha

○ *A biológia rövid története*

című, majdhogy nem detektívregénynek álcázott ismeretterjesztő tudománytörténetet olvassa. Szerzője *Isaac Asimov*, egyébként sok sikeres tudományos-fantasztikus regény írója is. Könyvéből kiderül, milyen hallatlanul izgalmas tudomány a biológia, és hogy e tudomány fejlődésének története ugyancsak bővelkedik az izgalmakban. Képzeljük el, hogy több mint kétezer esztendőn keresztül, egészen a közelmúltig, két álláspont harcolt egymással állandóan, és az új meg új felfedezések hol ezt, hol azt az álláspontot látszottak igazolni. Az ember nyugtalanul figyeli, mint egy sportmérkőzést: kinek lesz végül igaza? Asimov professzor könyvét azoknak ajánljuk leg-

inkább, akik annak idején nem tanulták meg (vagy mondjuk szebben: azóta elfelejtették) a középiskolai biológia-anyagot.

*

Amikor éppen rosszkedvűek, (idegesek, veszekedősek, önsajnálatbamerültek) vagyunk, ez ellen kétféle olvasmányhoz folyamodhatunk segítségért. Alkatának megfelelően mindenki tetszés szerint választhat. Vagy olyan komor, tragikus témájú könyvet vegyen a kezébe, amelynek elolvasásakor elszégyelli saját bánatát, visszatolat az őt megillető helyre a világ szomorúság-ranglistáján, belátva, hogy szerencsére csak a lista elején szerepelhet valahol, hiszen az övénél jóval nagyobb bajok akadnak az életben. Vagy szívmelengető, gondoszlató, kedvderítő olvasmányt keressen, szépet és vidámat. Kezdjük az utóbbival.

Költészet és kabala, nyelvészet és képzőművészet, sőt, némi politika is: hirtelenében ennyit mondhatnék, ha megpróbálnám *Paolo Santarcangeli:*

○ *A betűk mágiája*

című könyvét valamilyen címszó alá sorolni. De nem érdemes, és nem is szabad skatulyázni; ezt a meghatározhatatlan műfajú könyvet – szinte az ábécé, az írott betű alázatos tiszteletére tanító kalauzt – mindenkinek érde-

mes kézbe vennie. „Vannak pillanatok, amikor az ábécé költői alkotásnak tűnik . . .” ne tessék nevetni, Novalisnak igaza volt. Santarcangeli könyvéből a betűk jellemétől, a szavak jelentésében való szerepétől egészen a kínai írásjelek elemzéséig, a betűk és a kubista festészet kapcsolatáig sok mindent megismerhetünk, nem kevés esztétikai gyönyörűség kíséretében. Gondűzőnek ajánlható *Maurice Pons:*

○ *Róza*

című regénye. Kiváltképpen ajánlatos elolvasni azokban a rossz percekben, amikor éppen elbizonytalanodunk, mert a *Róza* maradéktalanul visszaadja a nemünk hatalmába vetett hitet. Minden nő megtanulhatja belőle, miféle gyönyörűséges kincs birtokosa is ő, és hogy a boldogság kulcsa egyesegyedül a nők mindenható kezében van, mert a nő a mélység tengere, az örök boldogság kiapadhatatlan forrása, egy „nesztelen, néma zűrzavar” biztonságot nyújtó gazdája, ahol „minden élettani tévelygésnek vége szakadt az ember nagyobb dicsőségére”. „Vissza oda, ahonnan jöttünk!” – ez utóbbi mondatot egyértelműen biológiai jelentésében kell érteni, s ez meg is magyarázza mindjárt azt a rejtélyt, hogy hová tűntek a regénybeli boldogtalan férfiak. Mindannyian a kívánatosan terebélyes Róza asszony fogadójában tűntek el örökre, és bizony, többé már nem voltak boldogtalanok.

*

Mint tudjuk, a nők mindenre képesek. A többi között a Himalája 6000-7000 méter magas, még megmászatlan csúcsainak a földerítésére is, mégpedig könnyedén, sok humorral és kemény akarattal győzve le a nem csekély akadályt. Mindezt részletesen elbeszéli *Josephine Scarr:*

○ *Nők hatezres csúcsokon*

című könyvében. „A sziklamászás nem kíván különösen nagy erőt és ügyességet, csak azt, hogy az ember bírja a magasságot, legyen egyensúlyérzéke és egy jó adag elszántsága” – írja megnyugtatóan a szerzőnő, miközben olyan teljesítményekről számol be, amelyek tiszteletre méltóan sok erőt és ügyességet igényelnek. Josephine Scarr, mialatt a cambridge-i egyetemen elvégezte az irodalom és történelem szakot, visszavonhatatlanul beleszeretett a hegymászásba, és 24 éves korában egy barátnőjével kétszemélyes expedíciót alakítva, nekivágott a Himalájának. Leírja az utazás előkészületeit, a megfelelő fölszerelés megszerzésének a nehézségeit, a kalandos utat. Mesél

Indiáról, a kasmíri nők szokásairól, leír egy indiai esküvőt és Holi ünnepet, amikor nőknek jobb nem mutatkozniuk az utcán. Beszámol második expedíciójáról a felderítetlen hegycsúcsokra: ebben már hat fiatal nő vett részt. Meggyőző lelkesedéssel ír kalandjaikról és a hegymászás örömeiről: „Céltalan, fölösleges, alig indokolható és mégis fenségesen kielégítő. Értelem és test fog össze, hogy legyőzze az önként kiszemelt nehézségeket." Rosszkedvünket bizonyosan eloszlatja Scarr kisasszony útleírása.

*

Térjünk vissza az imént elsőnek említett lehetőséghez. És ha azt választottuk, olvassuk el *Gergely Mihály:*

○ *Röpirat az öngyilkosságról*

című könyvét. Valamilyen érthetetlen, sőt néha ártalmas szemérem okán a halál általában, és az öngyilkosság különösen, szinte illetlen témának számít, és – legalábbis a közéletben – nem sok szó esik róla. Magyarországon évente háromezernél több öngyilkosságot követnek el. Ezzel a számmal – az ország lakosságához viszonyítva – a világon az első helyen állunk. Gergely Mihály könyve sok szomorú esetet gyűjt össze az elmúlt évek gyakorlatából, és számos búcsúlevelet közöl. Félelmetes, hogy mi mindenbe képesek belehalni az emberek. Érdekes adat, hogy a legtöbb öngyilkosságot áprilisban követik el, és leginkább hétfőn, hogy a nőknél lényegesen nagyobb a különbség az öngyilkossági kísérletek és a sikeres megvalósítás között (az életbenmaradás javára), mint a férfiaknál.

*

Egy híján száz ember, több mint harminc szekér és rengeteg jószág vándorol az országúton. A cigányok mulatnak vagy törvényt ülnek, medvét táncoltatnak, jósolnak, szerelmeskednek vagy szomorkodnak. Így kezdődik *Zaharia Stancu:*

○ *Karaván*

című regénye. És a történet végén Him vajda táborából összesen hat szekér marad, és a csontig soványodott emberek önmagukat fogják be a szekér elé, hogy tovább vándoroljanak Románia országútjain. Mi történt fél év alatt

a cigányokkal? A *Karaván* háborús regény háborús események nélkül, emberség és elembertelenedés harcát mutatja fölösleges pátosz nélkül, őszintén. Elkötelezetten, mégis tárgyilagosan írja le a cigányok életét. A *Karaván*ban nem pusztán történelmi regényt kell keresni, még kevésbé valamilyen ínyenceknek szánt egzotikus különlegességet, hanem egy évszázadok óta igazságtalanul üldözötten élő, a környezet támadásaira, pogromokra, faji megkülönböztetésre, kényszerű nyomorra élniakarással, saját, törzsi törvényeinek szigorú megtartásával válaszoló közösség életének hiteles leírását.

*

Iacques Meunier és *Anne-Marie Savarin* könyve, a

○ *Szilbako éneke*

(Modern könyvtár sorozat) Amazóniáról szól, az indiánok életéről, haláláról, legendáiról, történelméről és kultúrájáról. Amazóniáról, az álmodozás és az akarat földjéről, és arról a képtelen, sok száz éve kezdődött és a mai napig nem szűnő népirtásról, amelynek eredményeképpen szinte csak mutogatni való érdekesség maradt egy gazdag és vonzó kultúrájú népből. A francia etnológus-pár könyve történelmi összefoglaló, lírai riport és tudományos fölkészültséggel megírt dokumentum egyszerre.

*

Ha a gyerek(ek) már nagyon nyafog(nak), hogy meséljünk végre, és győz is bennünk az anyai lelkiismeret, noha akadna más dolgunk is, mint a föl-olvasás, feltétlenül olyan meséskönyvet válasszunk, amelyre mi is szívesen odafigyelünk. Például *Travers:*

○ *A csudálatos Mary*

c. könyvét. A keleti szél egy sovány teremtést röpít a Banks család házához. Kicsi, hunyorgó kék szeme van, keze-lába nagy, a lépcsőkorláton fölfelé csúszik föl a gyerekszobába, keveset beszél, sokat szipog, és ha a gyerekek ránéznek, muszáj engedelmeskedniük neki, még ha netán nem akarnának, akkor is. Ő a csudálatos Mary. Elviszi a gyerekeket a bácsikájához uzsonnára, ahol mindannyiuknak olyan jókedve kerekedik, hogy a nevetőgáztól megtelve, fölemelkednek a levegőbe, s ott a magasban üldögélve költik

el a születésnapi uzsonnát. A karácsonyi vásárlás során összetalálkoznak a fiastyúk második csillagával: kislány, kék pókhálóruha van rajta, ajándékot vásárol a testvéreinek és aztán a gyerekek szeme láttára visszarepül az égre. De nyilvánvalóan ez is csak azért történhet, mert Mary Poppins jelen van. Ahol Mary Poppins jelen van, mindig csudálatos dolgok történnek, ámbár ezt Mary szigorúan tagadja, csak szipog, el nem mosolyodna, mérgesen villog a kis kék szeme – a gyerekek mégis boldogok mellette, egészen addig, amíg a nyugati szél el nem viszi, ugyanolyan váratlanul és magyarázat nélkül, ahogyan a keleti szél hozta . . .

*

Egy szép áprilisi reggelen Róma egyik külvárosa fölött hatalmas, kör alakú, sötét tárgy jelenik meg az égen. Magától értetődik, hogy a felnőttek azonnal ellenséges betörésre gyanakszanak, netán a Marslakók támadására, és nyomban harci készültséget rendelnek el. Ám a gyerekek *Gianni Rodari:*

○ *Torta az égen*

című meseregényében is, akárcsak a valóságban, sokkal bölcsebbek, mint a felnőttek, és tüstént rájönnek, hogy voltaképpen egy torta lebeg ott. Mégpedig a legfinomabb alapanyagokból készült, igen kiváló minőségű és lenyűgözően hatalmas torta. A tűzoltóság, a rendőrség és a katonaság igyekszik támadó célzatú bombának magyarázni a nyalánkságot, de a római gyerekek nem hisznek az egyenruhás szervezeteknek, és éberségüket kijátszva átosonnak az ostromgyűrűn, tömegesen az égi tortához özönlenek, és esznek, esznek.

*

Csizmás-Harisnyás Efraim kapitány egy vihar közben feltehetően a tengerbe veszett, egyedül kislánya, Pippi bizonyos abban, hogy ez lehetetlen, és hogy a kapitány egyelőre azért nem tud hazajönni Svédországba, mert néger királlyá választották egy távoli szigeten. (Előre elárulhatjuk, hogy Pippinek lesz igaza.) Pippinek különben is mindig igaza van. Nem azért, mert lángvörös hajánál és pulykatojás képénél is föltűnőbb szemtelensége, vagy mert az alkalmatlankodó betörőket félkézzel fölpakolja a szekrény tetejére, majd később, a kellő megfélemlítés után, hajnalig táncol velük, megreggelizteti, aztán szelíden útjukra bocsátja őket (itt azt hiszem, fontos megjegyezni, hogy Pippi mindössze kilenc esztendős), nem is azért, mert

a cirkuszban váratlanul a közönség soraiból a porondon terem és könnyedén a feje fölé emeli Adolfót, a világ legerősebb emberét, sem azért, mert tele van elbűvölő történetekkel tengeri utazásairól, amelyeknek hitelességéhez fér némi kétség, hanem – csak. Csak, mert ő a

○ *Harisnyás Pippi.*

Astrid Lindgren meseregényét már az öt-hat éves gyerekek izgatott figyelemmel és harsány nevetésekkel hallgatják, akár csak a többi, itt ajánlott mesekönyvet.

*

Ha a gyerek „kényes kérdésekkel" zaklat, ne jöjjünk zavarba. A

○ *Hogyan születik a kisbaba?*

rövid és pontos szöveggel, érthető, ízléses rajzokkal magyarázza a növények és az állatok szaporodását, majd az emberekét: a szerelmet, a megtermékenyítést, a magzat fejlődését és a szülést. Ajánlom ezt a kis könyvet nemcsak a gátlásos szülőknek, akik nem merik megfogalmazni a pontos választ a gyerek kérdéseire, hanem azoknak is, akik már jól tudják, hogy nem érdemes a gyereket gólyamesékkel traktálni; a könyv szakszerű rajzai megkönnyítik a nehéznek mondott témáról való beszélgetést. Sok gyerek már hároméves korában fölteszi a kérdést: honnan jöttem, hogyan lettem? Mivel ésszerűbb erre az igazat felelni, hiszen később nehéz lenne visszakozni, ezt az ismeretterjesztő könyvecskét az egészen kicsi gyerekek szüleinek is érdemes tanulmányozniuk.

*

Kerti pecsenyesütőt akar barkácsolni? Szeretné tudni, melyek a tollaslabda játékszabályai? Meg akarja tanulni a portréfényképezés titkait? Készítene házilag gyerekjátékokat, bábszínházat? Tanácsokat kaphat a

○ *Hobby-*

tól. A Hobby-sorozat fontos gyakorlati segédkönyv házimunkák ügyes, gyors és olcsó elvégzéséhez, szórakozáshoz, sporthoz, barkácsoláshoz, kertépítéshez, kézimunkához, gyűjtéshez és még sok egyébhez, amit összefoglaló szóval hobbynak szoktunk nevezni.

Arról a nagyon sok érdekes könyvről még, amelyről itt nem eshetett szó, a *Könyvvilág* c. lap és a könyvesboltokban található jegyzékek és prospektusok adnak tájékoztatást.

Családi följegyzések

1.

Eszter, Noémi, Zsófia: három
(Eszter a nagy,
Noémi a középső,
Zsófia a kicsi) lányom.

Ó ha jönne, csak ne jönne,
csak ne jönne, ó ha jönne,
jönne értük három derék legény:
megköszönném,
nem köszönném
meg én.

2.

Nem születtem apának én sem,
ti adtátok neveltetésem.
Melyőnk kapott többet, ki tudja?

3.

Pogány szentkép: középen lebegek,
négy nő fog át és tart a föld felett,
Ha olykor boldog lennem lehetett:
őket illeti köszönet.

Társasélet

Az ember társas lény. A meghitt baráti társaságban töltött órák, az eszmék fesztelen kicserélése, a nyájas csevegés élénkít, felderít. Bátran merem állítani, hogy elsősorban a kulturált, pallérozott társasélet különbözteti meg az embert az állattól.

Mi is rajongunk a kellemes, színvonalas társaséletért. Valamennyi szombat esténket meghitt, baráti társaságban töltjük. Felváltva, hol egyik, hol másik családnál jövünk össze.

Most szombaton Berényiékre került a sor. Sajnos, a sors, és a tanács lakásügyi osztálya kissé messze sodort minket egymástól. Mi a X. kerület külső peremén, ők meg a Testvérhegy oldalán laknak. De persze az ember nem riad vissza némi áldozattól a kulturált, kellemes társasélet kedvéért. Feláldoztuk szombat délutáni pihenőnket, hogy idejében érkezzünk.

Villamos, autóbusz és trolibusz kombinált igénybevételével mintegy két óra leforgása alatt meg is érkeztünk a vendéglátó családhoz. Sajnos, így is megkéstünk kissé. A szobában sötét fogadott. Már megkezdődött a televízióműsor. Csöndben, szemünket a képernyőn eszmét cserélő borjúnevelő brigádvezetőre és a televízió riporterére függesztve belopakodtunk. Szerencsére nem késtünk sokat, mert még legalább negyedóra hosszat volt alkalmunk a tartalmas beszélgetésben gyönyörködni.

Az előadások, kis- és nagyfilmek, tele- és kevésbé telesportok gyors ütemben követték egymást. Ahogy az órák előrehaladtak, pokolian megéheztem, de hiába, igazat kellett adnom a háziasszonynak, nem kínálgathat műsor közben, elvonná a figyelmet.

Úgy kilenc óra tájt szünet következett. Mialatt a képernyőn az óramutató jelezte, mennyi idő áll rendelkezésünkre, a háziak vad vágtában behozták a szendvicseket. Természetesen, amikor ennyire szűkre szabott az idő, az ember nem dekázhat, nem udvariaskodhat. Aki bírja, marja. Gyorsan belemarkoltunk a tálba. Szerencsém volt. Sikerült Zoltánné orra elől elkaparintanom az utolsó két sonkás szendvicset. A szegény asszonyra megint csak szardíniás zsemle maradt. Múltkor is megjárta vele Farkaséknál. Beleevett az előadásba, és a sötétben a szardínia-olaj rácsepegett a bársony ru-

hájára. Hiába. A gyengék lemaradnak, a létért és a sonkás szendvicsért folyó küzdelemben. Amíg az óramutató több alkalommal is komótosan körbesétált a képernyőn, vad csámcsogás, a fogak gyors, őrlő munkája hallatszott. Nincs vesztenivaló idő!

Bárhogy is siettünk, csak a szendviccsel és a süteménnyel végeztünk. A feketét már beleittuk az előadásba. De a délsarki expedíció legendás hőseiről vetítettek filmet, és a végtelen hómezők elég fényt árasztottak ahhoz, hogy megtaláljuk a szájunkat.

Amikor a televízió befejezte műsorát, rémülten pillantottunk az órára. Még lekéssük az utolsó buszt! Rohamtempóban valamennyien kiügettünk az előszobába, lerángattuk kabátunkat, kalapunkat a fogasról és menetközben integetve a háziaknak: – Köszi, köszi a szép estéért. Csodálatos volt! – Már el is porzottunk.

Sajnos, még így is lecsúsztunk az utolsó buszról. Taxin tértünk haza. Kissé költséges volt. De az ember nem sajnálja az áldozatot a pallérozott társaséletért. Hiszen kultúremberek vagyunk, vagy mi?

Csupán egy apróság bosszant. Múltkor, amikor Farkaséknál jöttünk össze, elromlott a készülék, és amíg Berényi megjavította, értesültem róla, hogy Farkasék külföldre készülnek, Berényiné összeveszett a nővérével, és Zoltán anyja beteg.

Most szombat este ugyebár nem volt alkalmam érdeklődni az újabb fejlemények felől. Jövő héten valószínűleg megint nem kínálkozik lehetőség, hiszen Zoltánéknál találkozunk, és az ő televíziójuk viszonylag új. Igaz, három hét múlva ránk kerül a sor. És a mi tévénk meglehetősen ócska. Emberileg elképzelhető hát, hogy csődöt mond, és akkor esetleg 5–10 percig beszélgethetünk. No nem, mégsem. Addig mi is megjavíttatjuk. Az ember nem riad vissza némi áldozattól a színvonalas, kulturált társasélet kedvéért.

BARS SÁRI

Üdítő italok

A cím önmagát értelmezi: üdítő csak akkor lehet egy ital, ha nem tartalmaz semmilyen, a szervezetre káros hatóanyagot. Az üdítő ital tehát – egyéb ismérvei mellett – mindenekelőtt: alkoholmentes.

Az alkohol ma világszerte, hazánkban is – közellenség. Lesújtó statisztikai adatok tanúskodnak az alkoholizmus nyomában járó felmérhetetlen testi-lelki károsodásról. Felmérhetetlen, mert – bár pontos statisztikai adatok tartják számon az alkoholos befolyásoltság alatt elkövetett bűncselekményeket, az ittas vezetés miatt történt szerencsétlenségeket, mérhető az alkoholizmus miatt kiesett munkaórák száma, és az elvonókúrákba fektetett forintösszeg – nem lehet azonban számokkal kifejezni az asszonyok és gyermekek szenvedését azokban a családokban, ahol a férj, az apa iszákos. Nincs mértékegységünk az alkoholizmus miatt széthullott családi életek tragédiájának kifejezésére: nincs mérce a serdülők veszélyeztetettségének, lelki torzulásának, olykor egész életre ható kisiklásának számbavételére. Az alkoholizmus önpusztító szenvedélyével a széles körű antialkoholista propaganda sem tudott mind ez ideig kellően megbirkózni – hiszen jó szőlőtermő országunkban az italozás sokszázados hagyomány: sokak szemében „bocsánatos bűn", vagy még az sem, csupán kedélyes szórakozás, esetleg foglalkozási, szakmai ártalmak megelőzésének eszköze. (A kőműves a kőportól, a bányász a szénportól „védi" tüdejét az itallal: a melegüzemi munkás a hőség miatt, a télen szabadban dolgozó a hideg miatt iszik, a művész, hogy ihletet kapjon, oldódjanak a gátlásai stb. – természetesen mindezeknek a rétegeknek szerencsére csak kisebb hányada.) A statisztika, sajnos, az alkoholizmus terjedéséről tanúskodik, sőt arról, hogy az italozó férfiak mellé hovatovább felzárkóznak az italkedvelő nők is. Milyen szégyenletes félrebicsaklása az egyenjogúság követelményének!

Pedig a népi élet, a népi nyelv nemcsak az ital szeretetéről tanúskodik. A „Jó bor: jó egészség", s hasonló álbölcsességek mellett anyanyelvünk tömör jellemzést ad a megrögzött alkoholistáról, aki „elitta az eszét". Találó, igen pontos megfelelője ez a jellemzés a tudományos megállapításnak, mely szerint az alkohol elsősorban az agysejteket, a központi ideg-

rendszert támadja, bomlasztja; az agysejtek száma azonban állandó, az élet folyamán nem növekszik. Az alkohol hatására széthullott agysejtek nem pótlódnak, azaz az idült alkoholista valóban, a szó betű szerinti értelmében „elissza az eszét".

Miért szükséges mindezt egy, recepteket közlő írásban leszögezni? Mert az antialkoholista propaganda fő tartalékserege a háziasszonyok népes rétege. Ők hivatottak, ők a legalkalmasabbak arra, hogy az alkoholellenes küzdelem élvonalába álljanak. Nem is annyira szóval, mint inkább észrevétlen, okos asszonyi törődéssel. Sokat tehetnek azért, hogy az ivászat – amely manapság általában a családban, a családi otthonban kezdődik – ne váljék szokássá, beidegződéssé, a serdülő előtt példává. Disznótoron, lakodalomban, ünnepekkor, vagy akár különösebb alkalom nélkül is, szíves szóval sokhelyütt ők kínálják a rokonnak, a vendégnek a jóféle kisüstit vagy jobb esetben a saját termésű bort. A családi otthon tehát az első arcvonal, ahol az italozás ellen felvehetjük a küzdelmet. Például úgy, hogy a gyermekeket kicsi koruktól rászoktatjuk a tej és a tejtermékek mindennapos fogyasztására. Aki kis korától rendszeresen tejet ivott, felnőtt korában is szívesen megissza majd, s ezzel már valamelyest védve van az alkohol csábítása ellen. Nem véletlen, hogy többéves szünet után új életre kelt az iskolatej-akció. Egyelőre a fővárosi általános iskolákban vezették be a higiénikus csomagolású, poharas iskolatej árusítását tízóraira, de az akciót fokozatosan kiterjesztik az egész országra. A tej ugyanis nélkülözhetetlen, életfontosságú tápanyaga a gyermeki szervezetnek: ha kis mennyiségben is, de tartalmazza mindazt a hatóanyagot, amelyre a gyermeknek a fejlődéshez szüksége van. Ha nem szereti a gyermek mindennap azonos formában, váltogassuk: adjuk olykor kakaónak főzve vagy más tejtermékben. A tejfeles túró, az aludttej, a joghurt ugyanezt a szerepet tölti be.

A háziasszony – még ha saját termésű bor van is otthon – jobban teszi, ha oldottabb formában adja az asztalra. Kellemes téli ital a boros tea, ünnepekre a borleves, tésztákhoz a borsodó; jóízű a bormártás, a borban párolt pecsenye is ízletesebb, finomabb a szokottnál – és a bor is veszít ártalmasságából, ha sütéssel, főzéssel, fűszerekkel, tojással, cukorral „szelídítjük" káros hatóanyagait. Akinek pedig nincs szőlője – ne csak bort, hanem gyümölcsszörpöt is vásároljon az ünnepi, vasárnapi és a hétköznapi táláláshoz. A szívbéli, hagyományos magyar vendégszeretet valóban el sem képzelhető kínálás nélkül, de kínáláshoz se csak a demizsont töltsük meg. Hiszen a kedves vendég érdekében tesszük, ha nem tisztán alkohollal, hanem például vitaminokkal etetjük-itatjuk. És nem utolsósorban: korszerűbb, elegánsabb a vendéglátás, ha például turmixitalokkal kedveskedünk a meghívottaknak, és a háziasszony maga keveri-mixeli az innivalót, jól kipróbált saját receptje szerint. Miért ne legyünk modernek, ha így egészségesebb? Következzenek tehát a receptek, de előljáróban foglaljuk össze az alkoholmentes üdítő italok elkészítésének általános tudnivalóit:

Alkoholmentes üdítő italok készíthetők különlegesebb felszerelés nélkül is, magas pohárban; ez helyettesítheti az e célra gyártott keverőpoharat, az ún. *shaker*t, amelyhez rendszerint hosszú nyelű kanál és szűrő is tartozik. Hasznos kisgép a háztartásban – még nem túl népes családnál is – a kis, háztartási turmix-gép, amely pillanatok alatt ideálisan elkeveri a sűrű alapanyagból készülő hűsítő italokat – tehetünk bele darabos gyümölcsöt vagy lekvárfélét stb. is. Ha villany hűtőszekrény van a háznál, mi sem egyszerűbb a jégkocka készítésénél; ha ezzel adjuk az üdítő italokat, a lehető legkellemesebben gondoskodtunk vendégeinkről, hozzátartozóinkról különösen nyári kánikulában – de adhatjuk az italfélét jól fűtött szobában télen is jegelve.

Fontos még: az üdítő italokhoz ép, hibátlan gyümölcsöt, vitathatatlanul friss tojást (tejet vagy tejszínt) használjunk; ha fagylalttal készül az üdítő ital, azt készen megvehetjük, de csak kipróbált helyen (még véletlenül sem utcai fagylaltoskocsiból!), és ha az ízesítő vaníliafagylalt, akkor az italt frissiben el kell fogyasztani.

A recepteket alapanyagok szerint csoportosítottuk.

Üdítő italok tejjel vagy tejkonzervvel:

Gyümölcsös-tejes üdítő: Hozzávalók adagonként: 1 evőkanál tejkonzerv, 1 dl víz, 1 kávéskanál narancslé, 3 cl málna- vagy eperszörp, 3 cl tejszín. A turmixgépben összekeverjük és magas (vizes) poharakban adagoljuk.

Tojásos-tejes üdítő: Hozzávalók: 1 egész tojás, 3 evőkanál cukor, 1 evőkanál tejkonzerv, 1 dl víz. Turmixgépben (keverőpohárban) összekeverjük. Nagyobb vizespohárba öntjük, melynek aljába 2 darab jégkockát helyeztünk.

Narancsos-citromos-tejes ital: 1 narancs és 1 citrom kinyomott levét 1 evőkanál tejkonzervvel, 1 dl vízzel és 2 evőkanál cukorral a turmixgépben összekeverjük, és az előbbihez hasonlóan, poharanként 2 jégkockára öntjük.

Üdítő ital joghurttal: 1 dl vegyes gyümölcslét, 1 dl joghurtot, 1 kávéskanál citromlét, 1 kávéskanál porcukrot lassanként adagolva összekeverünk a keverőedényben; magas vizespohárban szolgáljuk fel.

Üdítő italok (nyárra) fagylalttal:

Csokoládéízű hűsítő ital: 1 evőkanál málnaszörpöt, 1 evőkanál tejszínt, 1 evőkanál feketekávét, 1 evőkanál tejszínhabot és 1 gombóc (cukrászdából vett) csokoládéfagylaltot a keverőedényben jól összerázunk. Vizespohárban adjuk fel.

Őszibarackízű üdítő ital: 2 gombóc őszibarackfagylaltot 1 dl őszilével és

1 cl citromlével elvegyítünk. Ha van, talpas pohárban kínáljuk szalmaszállal.

Citromos-almás üdítő: 2 gombóc citromfagylaltot összekeverünk 1 evőkanálnyi citromlével és 1 dl almalével, talpas pohárban kínáljuk, és kiskanalat adunk hozzá, mint a fagylalthoz.

Puncsos granita: 2 gombóc puncsfagylalt 2 cl málnaszörppel és 1 dl jaffaszörppel elkeverve. Talpas pohárban, kiskanállal kínáljuk.

Mogyoróízű üdítő: 2 gombóc mogyorófagylalt 2 cl eperszörppel és 1 adag feketekávéval elkeverve. Talpas pohárban, szalmaszállal kínáljuk.

Vaníliás-málnaszörpös üdítő: Hozzávalók: 2 gombóc vaníliafagylalt, 1 cl málnaszörp, 1 dl birslé. Jól elkeverve, talpas pohárban, kiskanállal vagy szívószállal adjuk fel.

Csokoládés-őszibarackos üdítő: 2 gombóc csokoládéfagylaltot 1 cl málnaszörppel és 1 dl őszibaracklével keverünk el. Talpas pohárban, kiskanál és szívószál társaságában adjuk fel.

Karamellás-kávés üdítő: 2 gombóc karamellafagylaltot 2 cl narancsszörppel és 1 dl feketekávéval keverünk össze, gyorsan. Szalmaszálat és kiskanalat adunk hozzá.

Gyümölcsös üdítő italok, szódavízzel:

Epres-ital: Vizespohár aljába 2 jégkockát teszünk. Erre ráöntünk 3 cl eperszörpöt, tetejére pár szem nyers epret dobunk. Kb. 2/3 részéig lesz tele a pohár, ekkor szódavízzel feltöltjük, csak annyira, hogy tetejére elhelyezhessük az eperfagylalt-gombócot és rá dísznek a tejszínhabot.

Citrom-narancs freez: A mély poharat 2/3 részéig töltjük jégkockával, 3 cl narancsszörppel, szódavízzel és nyers gyümölccsel (eper vagy málna). Tetszés szerint megválasztott fagylaltot a tetejére helyezzük, és tejszínhabbal díszítjük.

Barack freez: Hosszú vizespoharat 2/3 részig töltünk jégkockákkal, 3 cl málnaszörppel, 1 db kis nyers barackkal, szódavízzel. Tetejére 1 gombóc barackfagylaltot helyezünk és 1 kanálka tejszínhabbal koszorúzzuk.

Málna freez: Hosszú vizespoharat 2/3 részig töltünk jégkockákkal, 3 cl málnaszörppel, pár szem málnával: szódavízzel felöntjük. Tetejére 1 gombóc málnafagylalt kerül, 1 kanálka tejszínhabbal díszítve.

Citromos szóda: 3 cl citromlét, 1 evőkanál porcukrot talpas pohárba teszünk, szódavízzel felereszt jük annyira, hogy még 1 gombóc citromfagylalt kerülhessen rá. Szalmaszál és kiskanál illik mellé.

Narancsos szóda: 3 cl narancsszörpöt öntünk a talpas pohárba, szódavizet spriccelünk rá, a tetejére 1 gombóc narancsfagylaltot helyezünk. Szalmaszállal és kiskanállal kínáljuk.

Málnás szóda: A talpas pohárba 3 cl málnaszörpöt öntünk, felereszt jük

szódavízzel, 1 gombóc málnafagylalttal koronázzuk. Kiskanál, szalmaszál való hozzá.

Tejszínes eper (szénsavval): 3 cl eperszörpöt, 2 gombóc eperfagylaltot, 1 dl tejszínt, 1 dl tejet a turmixgépben elvegyítünk. Habszifonba tesszük, és szénsavval dúsítjuk. Hasonlóan készítünk málnás-tejes italt, eperszörp helyett 3 cl málnaszörppel.

Üdítő italok Coca-colával:

Málnás vagy epres cola: 3 cl málna- vagy eperszörpöt 1 kávéskanál citromlével elkeverve, hosszú vizespohárba öntünk; feltöltjük Coca-colával, megkeverjük.

Citrom-narancs-cola: 1 kávéskanál citromlét és 1 evőkanál narancslét öntünk a hosszú vizespohárba; felesztjük Coca-colával, megkeverjük, úgy kínáljuk.

Citromos Coca-cola: 1 citrom levét 3 kocka jégre, vizespohárba öntjük; feltöltjük Coca-colával, tetejére vékonyra szelt citromkarikát helyezünk.

Coca-cola almalével: A hosszú vizespohárba 3 kocka jeget teszünk; felöntjük 1 dl almalével és színig Coca-colával.

Üdítőital banánnal: A meghámozott banánt villával szétnyomkodjuk; összekeverjük 1 kávéskanál cukorral, adunk hozzá 1 tojás-sárgáját, 1 cl citromlét, 5 cl tejet. Felesztjük Coca-colával. Ha turmixgépben készítjük, előbb a felsorolt hozzávalókat keverjük ki – a Coca-colát azonban akkor sem a géppel, hanem kanállal keverjük hozzá.

Nesscaffé colával: 1 kávéskanál nesscaffét 1 evőkanál cukorral, pár csepp vízzel simára keverünk. Hosszú vizespohár aljába 2 kocka jeget teszünk, erre öntjük a keveréket; feltöltjük Coca-colával.

Üdítő italok teával:

Teás-gyümölcsös ital télre: 1 dl erős teát, cukrozva, hosszú vizespohárba öntünk, 2 kocka jégre. Hozzátöltünk 1 dl dinnyekompótlét, 1 kávéskanál citromlét. Kissé megkeverjük, úgy kínáljuk.

Ananászos üdítő: Teáscsészében, 2 jégkockára öntünk 3 cl narancslét és 3 cl ananászlét (készen kapható, konzerv ananász befőttből), erre 1 dl cukrozott, erős teát.

Hideg teás ital készülhet úgy, hogy 1 csésze hűtőszekrényben hűtött erős cukros teát 1 narancs levével és evőkanálnyi tejszínhabbal elkeverünk. Két jégkockára öntve kínáljuk.

Italok kávéval:

Tojásos-mézes ital: 1 tojás sárgáját 1 evőkanál mézzel, 1 dl vízzel, 2 kávéskanál nesscaffévál, 1 evőkanál tejkonzervvel elkeverünk, 3 kocka jéggel jól összerázzuk, vizespohárban adjuk fel.

Kakaós ital: 1 kávéskanál nesscaffét, 1 kávéskanál kakaóport, 1 kávéskanál tejkonzervet, 1 dl vizet 2 kocka jéggel együtt keverőedényben erőteljesen összerázunk: vizespohárban adjuk fel.

Csokoládés ital: 1 narancs levét kinyomjuk, elvegyítjük 1 kávéskanál cukorral, 1/2 kávéskanál nesscaffévál, 1/2 kávéskanál csokoládéporral (reszelt csokoládéval), 1 evőkanál tejkonzervvel, 1 dl vízzel. Nyáron tehetünk a tetejére 1 gombóc csokoládéfagylaltot is. Hosszú pohárban, 2 jégkockára öntve kínáljuk.

Italok musttal és fagylalttal:

Citromos must: hosszú vizespohárba 1 citrom levét facsarjuk, rá egy evőkanál cukorszirupot öntünk, arra 2 gombóc citromfagylaltot. A poharat színig töltjük fel musttal.

Narancsos must: Magas pohárba 3 gombóc kávéfagylaltot teszünk, ráöntünk 1 evőkanál narancslét, arra 1 dl mustot; gyengén megkeverve kínáljuk.

Déligyümölcs ital: 1 nagy grape fruit levét 1 kocka jégre facsarjuk, vizespohárba; ráöntünk 1 dl ananászlét (ananászbefőttből), majd mustot.

Gyümölcslé musttal: 1/2 dl szederlét 1/2 dl málnaszörppel, 1/2 dl musttal enyhén elkeverve, két kocka jégre öntünk, nagyobb pohárba.

Déligyümölcs almalével: 1/2 dl narancslét 1/2 dl grape fruit lével és 1/2 dl almalével elkeverve, 2 nagy jégkockára öntjük, nagyobb pohárba.

Mint a mennyiségekből kitűnik, az eddig felsoroltak általában egyszemélyes adagok. De készíthetjük az üdítő italt úgy is, hogy nagyobb edényben, több nyersanyagból keverjük, azután osztjuk szét poharakba vagy csészékbe. A következőkben ilyen, egyszerre több személyre elkészíthető innivalókat javasolunk:

Citrom-turmix: 1 liter tejhez 1 citrom levét vesszük és 10 deka cukrot. Turmix-gépben habosra keverjük, adagoljuk. (Igen vitamindús innivaló.)

Paradicsomkoktél: A friss paradicsom levét kipréseljük, tiszta ruhán (gézen) átszűrjük. Kisebb paradicsomokat apró kockára vágva, beleteszünk ebbe a lébe. Adunk hozzá 1 mokkáskanálnyi mustárt, csipetnyi porcukrot, egy evőkanál édes tejszínt. Elvegyítve, talpas poharakban, jégkockára öntve (és behűtve) kínáljuk.

Sangria musttal: (Spanyolországi ital.) 1 doboz Mirelite-málnát, meggyet vagy epret – még fagyott állapotban – egy nagyméretű vizeskancsó aljába

teszünk. (Ha nem cukrozott gyümölcsöt vettünk, meg kell hintenünk jól porcukorral.) Beleteszünk 1 darab, gondosan megmosott, héjastul karikára szeletelt narancsot. Meghintjük kevéske darabos fahéjjal, 1 citrom külső, sárga héját késsel vékonyan lehámozzuk, és 1 csíkot teszünk belőle a készülő italba. Leöntjük 1 liter musttal, és pár óra hosszat állni hagyjuk. Tálalás előtt a citromhéjat kiszedjük belőle.

*

Zárszóként hadd ismételjem meg: nemes, humánus háziasszonyi feladat a vendégeket a túlzott italozás, alkoholfogyasztás helyett a szervezetünknek nélkülözhetetlen gyümölcsökkel, s gyümölcsből készült üdítő itallal kínálni. Idős embereknek, gépkocsival, motorral távozóknak és gyermekeknek semmi szín alatt, soha ne adjunk alkohol tartalmú italt.

WÁGNER MIKLÓS

Gyermekünk biztonságos közlekedéséért!

A téma, amelyről e kis írás szól, hétköznapinak, egyszerűnek, mondhatnám szürkének látszik. A közlekedés az élet velejárója. Amilyen természetes az alvás, az étkezés, a tisztálkodás – olyan természetes a járás, a közlekedés is. Ha azonban a dolgok mélyére nézünk, mindjárt szembetűnik, hogy e rohanó korban, e zsúfolt világban a közlekedés bonyolult problémává és veszélyessé is vált.

Amikor e sorokat írom, 1972 május végén, előttem fekszik a budapesti közúti baleseti statisztika az év elejétől május 15-ig. E rövid idő alatt *csak Budapesten* 199 gyermeket ért közúti baleset. Közülük 9 meghalt, 54 súlyosan, 136 könnyebben sérült meg. E néhány komor szám talán elég is ahhoz, hogy a téma fontosságát tanúsítsa.

E hasznos könyvet elsősorban nők, asszonyok, anyák forgatják. Hozzájuk, az édesanyákhoz szeretnék szólni elsősorban.

A legdrágábbról, mindannyiunk legnagyobb kincséről, gyermekünk életéről, biztonságáról – mindannyiunk ügyéről – van szó.

A Fővárosi Közúti Balesetelhárítási Tanács tizenkét éve munkálkodik a biztonságosabb közlekedésért. Kezdeményezi, szervezi és végrehajtja azt a sokoldalú felvilágosító, oktató, nevelő munkát, amelynek végső célja az egyéni és családi tragédiák, az egyéneknek és a népgazdaságnak okozott károk elkerülése.

Állami és hatósági feladat a közutak fejlesztése, a forgalomirányító és a biztonsági berendezések létesítése, karbantartása, továbbá a közlekedési ismeretek iskolai oktatása is.

Bár köztudomású, hogy az utak, hidak építése, közlekedési eszközök, berendezések beszerzése igen költséges, mégis az utóbbi években elismerésre méltó fejlődés tapasztalható e téren.

Az iskolai közlekedési oktatás azonban sajnos, még csak az első lépéseknél tart. A tantervek zsúfoltsága, a szakoktatók hiánya miatt egyelőre az általános iskolák VI–VII. osztályában, egy iskolai évben mindössze hat órában nyílik lehetőség a közlekedési ismeretek oktatására.

A legnehezebb problémák megoldásában sokat segíthet a társadalmi összefogás.

A fejlődés velejárója a forgalom növekedése, a motorizáció korában élünk, és ez a növekedés nagyon gyors ütemű. Nekünk, felnőtteknek is hozzá kell szoknunk az új közúti viszonyokhoz, de gyermekeinket már úgy kell nevelni, hogy nekik a nagy forgalom megszokott és természetes legyen. A közlekedés veszélyei kivédhetők, ha az ember ismeri és helyesen tudja alkalmazni a közlekedés szabályait, ha megfelelő magatartással vesz részt a forgalomban.

Mutassanak jó példát a felnőttek!

Útkereszteződésnél vagyunk, a forgalomirányító lámpa sárga színe világít. A felnőtt le akar lépni a járdáról, a gyermek figyelmezteti a veszélyre. Hiába! A türelmetlen szülő elindul. Mit tehet ilyenkor a gyermek? Megy ő is. A véletlen szerencse kedvez, átérnek a túlsó oldalra. A sárga lámpa a gyermek számára örökre elveszítette jelentőségét!

A lánckorlátot a legforgalmasabb, legveszélyesebb helyeken alkalmazzák, mégis akadnak felnőttek, akik átlépik vagy átbújnak alatta, és a forgalom sűrűjében átmennek az úttesten. Felugranak a mozgó buszokra, villamosokra vagy megállás előtt leugranak róluk. A gyermek mindezt látja!

A biztonságos közlekedés egyik legfontosabb feltétele, a közlekedők nyugodt viselkedése.

Tessék egy kis időt rászánni és megfigyelni, hogy a közúton, a járdaszigeten, a járműveken mennyi durvasággal, gorombasággal, fegyelmezetlenséggel találkozik a gyermek.

Közlekedési ismeretek

Nagyon fontos, hogy valamennyien ismerjük a közlekedésnek azokat az alapvető szabályait, amelyekre gyermekünket meg akarjuk tanítani. A járművezetők nagyobb szakismerettel és felelősséggel vesznek részt a forgalomban, de a felelősséget nem lehet kizárólag rájuk hárítani. A gyalogosan vagy utasként közlekedőket is a szabályok megtartása védi. Nem sok az az ismeretanyag, amit a KRESZ-ből a gyalogosnak tudnia kell, de az nélkülözhetetlen.

A gyermek közlekedésre nevelésének és oktatásának minden életkorban mások a módszerei.

A kisgyermek játékai között többnyire ott van a kisautó, a kisvonat. A kis autópályák, vasúti sínek, szemaforok alkalmasak arra, hogy a közlekedéssel ismerkedjék a gyermek. Ezt tovább lehet bővíteni kis közúti

Tanítsuk meg a gyerekeket a kerékpározás szabályaira . . .

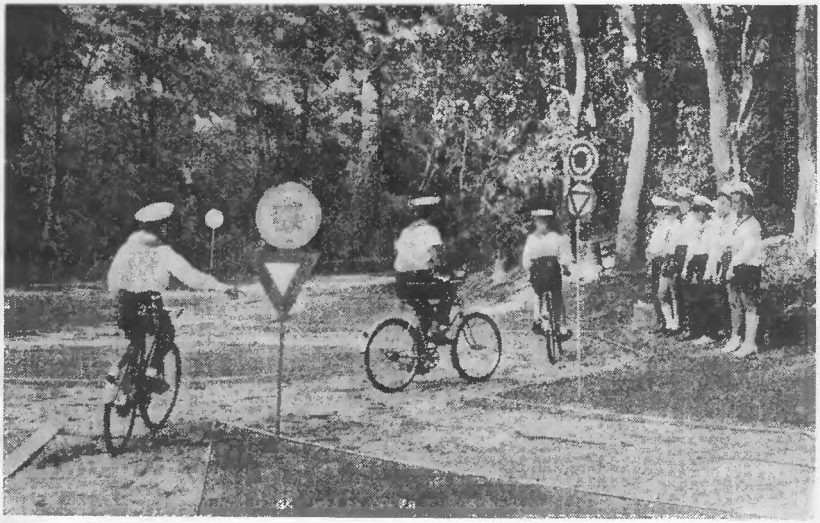

. . . Kerékpározást tanulni csak forgalommentes utcákon, tereken szabad . . .

jelzőtáblákkal, KRESZ játékokkal, és okosan irányított sétákkal is. A legfontosabb, hogy a piros, a sárga és a zöld szín jelentését a közlekedésben mielőbb ismerje meg a gyermek. A piros és a sárga mindenkor tilos jelzés, csak a zöld szín ad biztonságot.

A legtöbb szülő gondja, hogy iskoláskorú kisgyermekét miképpen tanítsa meg közlekedni.

Az első napokban meg kell mutatni a gyermeknek az iskolához vezető legrövidebb, legbiztonságosabb utat. Az összes közlekedési átkelőhelyet, minden helyzetet türelmesen megmagyarázni, hogy a gyermek egyedül is magabiztosan dönthessen az úttesten való átkelés minden szituációjában. Néhány alkalommal kissé távolabbról figyeljük, hogy a gyermek mennyire biztonságosan közlekedik, és csak ezután engedjük egyedül az iskolába.

Nagyon sok baleset okozója, hogy a gyermekek őrizetlenül játszanak, labdáznak forgalmas utcákon. A gyermekek veszélyérzete még nem eléggé fejlett, rá kell szoktatni őket a biztonságos játszótérre.

Legnagyobb boldogság gyermekünknek örömet szerezni. Már kicsi korban kedves játékszer a roller, majd később a kerékpár. Szerezzük meg ezt az örömet gyermekünknek, de mindjárt tanítsuk is meg a kerékpározás szabályaira, hogy ne kelljen aggódnunk érte. Kerékpározást csak forgalommentes utcákban, tereken tanulhat a gyermek, megfelelő felnőtt felügyelettel. Gondoskodjunk arról, hogy a kerékpár biztonsági felszerelései: fék, csengő, világítás mindig tökéletesen működjenek. Szürkületben és az esti órákban a kivilágítatlan kerékpár sok országúti balesetet okoz.

Az országutak közelében lakó szülők gondoljanak arra, hogy ott a járművek vezetői nehezebben veszik észre a hirtelen eléjük kerülő akadályokat. A gyalogosan közlekedők az országúton mindig a menetirány szerinti bal oldalon, a forgalommal szemben, az út szélén haladjanak. Külföldön egyre inkább alkalmazzák, elsősorban gyermekek számára a feltűnő színű vagy fényvisszaverő gyalogos jelzéseket (sárga sapka, mellény, táska stb.). Különösen este válik veszélyessé az országút!

Közlekedési úttörők

Ha a gyermek már iskolába jár, az úttörő mozgalom nevelő munkája és az iskolai közlekedési oktatás megkönnyíti a szülők feladatát.

Budapesten 150, és vidéken is számos iskolában tevékenykednek már közlekedési őrsök, rajok. Népszerűek a közutakon szolgálatot teljesítő úttörő járőrök. Ezek a gyerekek a tanítás kezdete előtt és a tanítás befejezése után a veszélyes útkereszteződésekben összegyűjtik az iskolába, illetve haza igyekvő gyerekeket, és kis felemelt tárcsájukkal fedezik egy-egy kis csoport biztonságos átkelését az úttesten.

A közlekedési úttörők munkája színes, sokrétű, és amellett, hogy való-

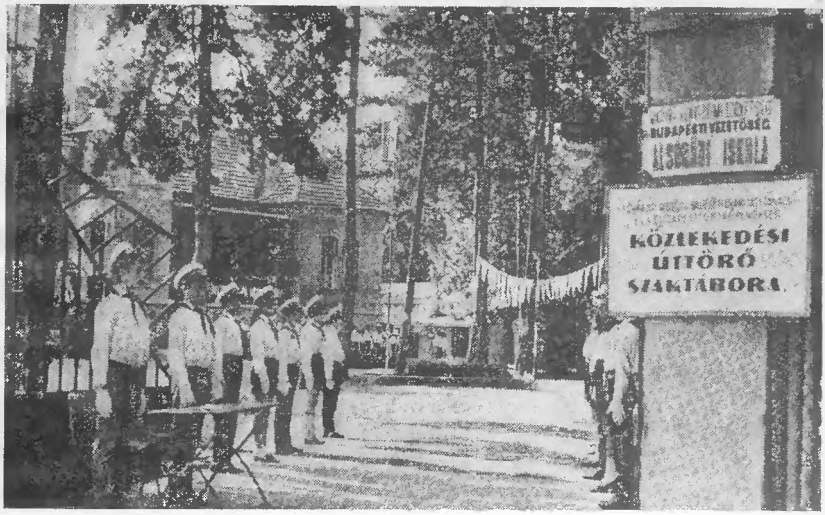

Közlekedési úttörő szaktábor

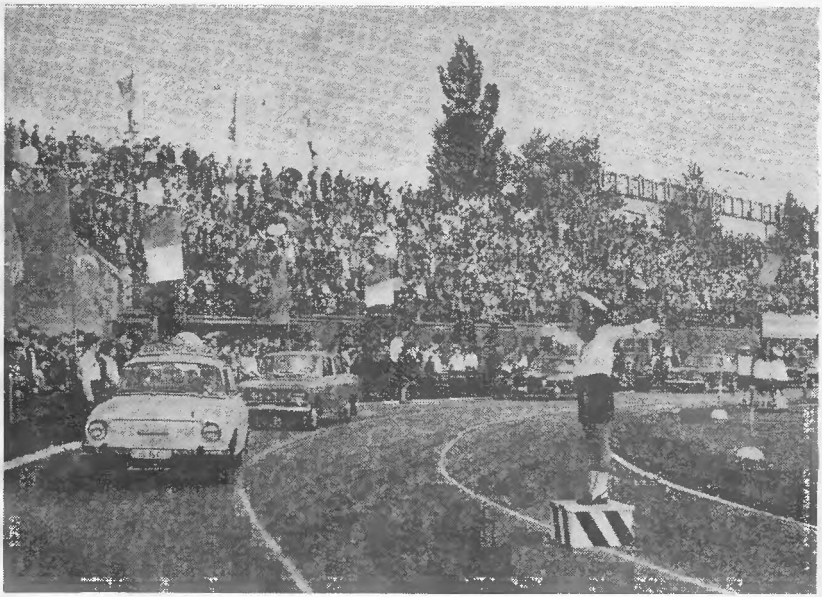

A közlekedési úttörők munkája színes, érdekes

ban segíti a biztonságos forgalmat, formálja a gyermekek magatartását, közlekedési szemléletét.

A közúti szolgálat mellett segítik az iskolai közlekedési oktatást, a szaktanárok által előadott anyagot vetélkedőkön és más játékos módszerekkel visszakérdezik.

Szakkörök

A gépjárműbarát-szakkörök általában iskolákban, középiskolákban és iparitanuló-intézetekben működnek. Tagjaik műszaki ismeretekre tesznek szert, a járművek működési elvével, vezetési technikájával ismerkednek. E szakkörökben az általános iskolás tanulók segédmotoros kerékpárra érvényes, a középiskolás tanulók – a szükséges korhatár elérése után – motorkerékpár-, sőt gépjármű vezetői jogosítványt szerezhetnek kedvezményes feltételek mellett.

A fővárosi, megyei Közúti Balesetelhárítási Tanácsok előadásokkal, vetélkedőkkel, filmvetítésekkel, szemléltető eszközökkel, nyomtatványokkal segítik a közlekedési ismeretek terjesztését. Óvatossággal, türelemmel, példamutatással és gyermekeink megfelelő felkészítésével tegyük biztonságossá gyorsuló ritmusú közlekedésünket.

Szegény szerelmesek

Hozzád megyek
A legutolsó villamossal,
Ébresztelek
Még ébrenlévő bánatommal.
S ébresztelek
A számra kifeszített csenddel:
Álmok meleg,
Zavaros vizén ne evezz el!
Ha elférek
Majd melletted, a szám ne kösd be;
Nem beszélek,
Csak ujjaimmal szidlak össze,
Ha eltolod
A hozzád menekülő vágyat.
Ne légy konok;
Bűnömmé válj, ha megtalállak.

Nézel, nézel,
S nevetsz. Bár könnyebb volna sírnod.
Kint az égen
Fagyban égnek a csillag-szirmok.
Most már aludj,
Ne várd a hajnal kisharangját.
Én is éppúgy
Alszom, mint kint a néma talpfák.

Nők a szovjet társadalomban

45 800 000 nő dolgozik a szovjet népgazdaságban.

A szovjet nők tevékenyen részt vesznek az államigazgatásban. A tanácsok tagjainak csaknem fele nő.

A legfőbb államhatalmi szervnek, a Szovjetunió Legfelső Tanácsának 463 nőtagja van.

2983 nő van a szövetségi és autonóm köztársaságok Legfelső Tanácsának tagjai között.

A helyi tanácsokban 923 913 nő tanácstag dolgozik.

1970 elején 9 400 000 szovjet nő rendelkezett felső- és középfokú szakképesítéssel. A Szovjetunióban a diplomásoknak 58 százaléka nő.

1970-ben 480 000 orvosnő dolgozott a Szovjetunióban.

A tudományos dolgozók összlétszámának 39 százaléka nő. A tudományok doktora és kandidátusa címmel rendelkezőknek 17 százaléka nő.

A Szovjetunióban 3396 nő népi ülnök dolgozik, a népi ülnököknek 31,7 százaléka. 4985 ügyvédnő van – ez a szám az ügyvédek összlétszámának 35,4 százaléka.

A különféle művészeti szövetségeknek – az újságírók, képzőművészek, építőművészek, írók, zeneszerzők és filmművészek szövetségének – összesen mintegy 15 000 nőtagja van.

A Szovjetunióban a tízosztályos iskolák nappali tagozatán tanító tanárok közül 1 669 000 nő, ez a szovjet pedagógusok összlétszámának 71 százaléka.

LÁNYOKNAK
ASSZONYOKNAK
AJÁNLJUK

KOZMETIKAI SZALONJAINKAT

LEVENDULA illatszerbolt
VI., Lenin körút 66.

*

CAMEA illatszerbolt
V., Petőfi Sándor u. 11.

Kozmetikai szalonjaink az illatszerboltokban működnek, így a szépségápolás korszerű kellékei a helyszínen megvásárolhatók

ÉLETBIZTOSÍTÁS
* GONDOSKODÁS *

Kész...

Most már csak biztosítani kell!

A nyájat a pásztorra,

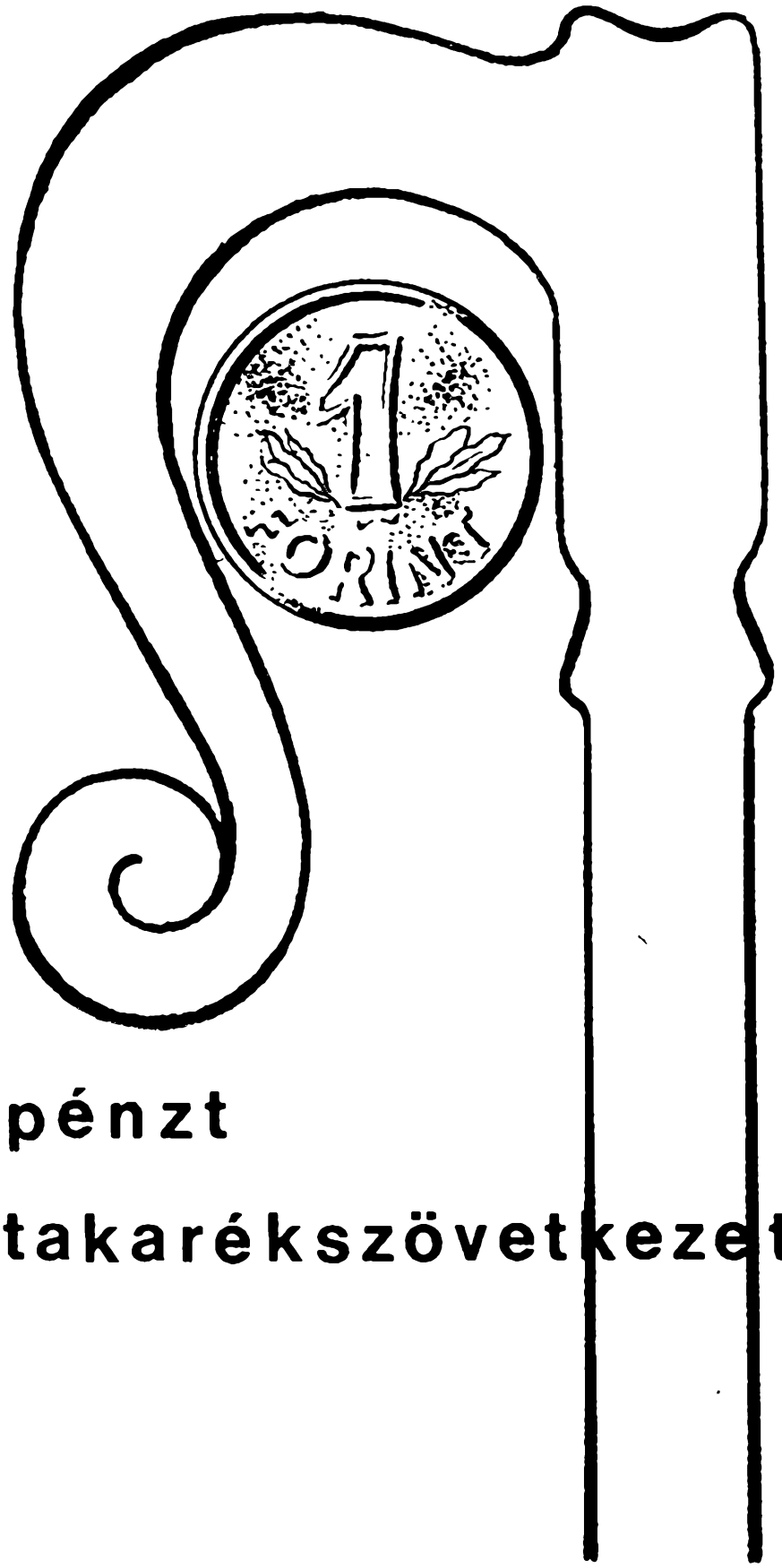

a pénzt

a takarékszövetkezetre...

Minden alkalomra
szép ajándék a

PORCELÁN DIVATÉKSZER

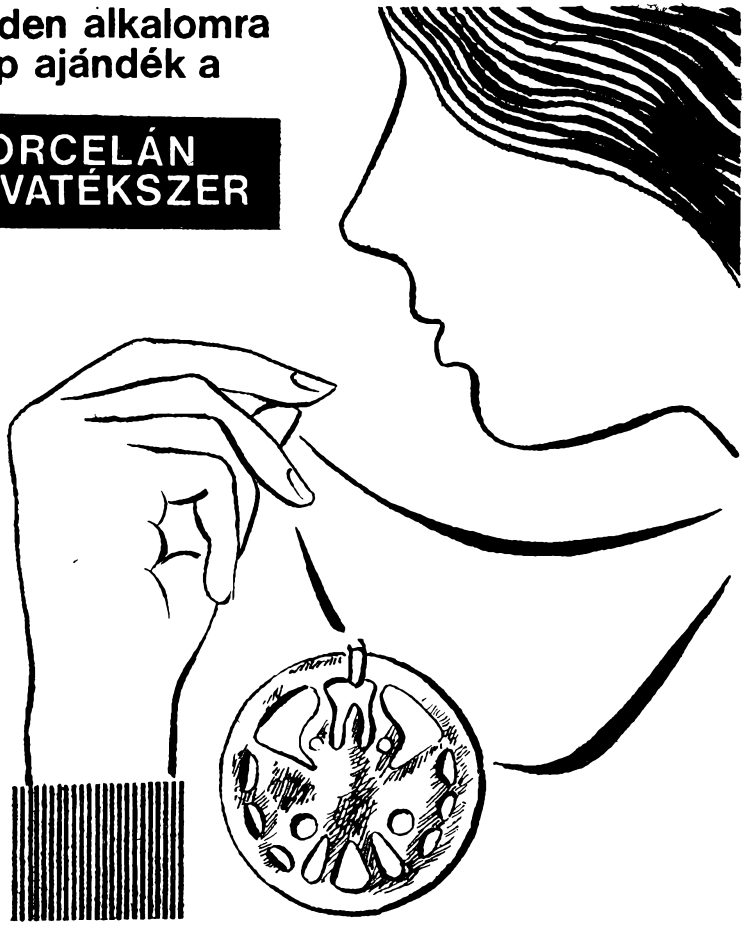

Zöld eosinból készült nyakékek különböző formában és méretben, bőr szerelékkel,
kézzel festett, színes nyakékek fémlánccal vagy fém nyakpánttal.
Kapható az ajándékboltokban, valamint az AMFORA-KERÁMIA és AMFORA SOUVENIR boltban

AMFORA-ÜVERT

TUDJA-E HOGY...

A LOTTÓZÁSNÁL SEGÍTENEK A LOTTÓVARIÁCIÓK.
A VARIÁCIÓS JÁTÉK NAGYOBB NYERÉSI LEHETŐSÉG!
A LOTTÓVARIÁCIÓS TÁBLÁZATOK A TELJES MATEMATIKAI VARIÁCIÓNÁL KEVESEBB SZELVÉNYEN IS BIZTOSÍTJÁK A NYERESÉGET JELENTŐ TALÁLATOKAT

Alábbiakban közlünk a sok közül néhány lottóvariációt:

7 szám variációja 3 szelvényen
Ára: 9,90 Ft

1.	1	2	3	4	5
2.	1	2	4	6	7
3.	3	4	5	6	7

A variáció öt kihúzott szám esetén 4-es találatot biztosít.

8 szám variációja 5 szelvényen
Ára: 16,50 Ft

1.	1	2	3	4	5
2.	1	2	3	6	7
3.	1	2	3	6	8
4.	1	2	3	7	8
5.	4	5	6	7	8

A variáció öt kihúzott szám esetén legalább 4-es találatot biztosít.

14 szám variációja 10 szelvényen
Ára: 33,— Ft

1.	1	2	3	4	5
2.	1	2	3	4	6
3.	1	2	3	4	7
4.	1	2	5	6	7
5.	3	4	5	6	7
6.	8	9	10	11	12
7.	8	9	10	11	13
8.	8	9	10	11	14
9.	8	9	12	13	14
10.	10	11	12	13	14

A variáció öt kihúzott szám esetén legalább 3-as találatot biztosít.

mi az a IFJUSÁGI TAKARÉKBETÉT

5 éven át rendszeres
takarékoskodás
5 % kamat + 1 % prémium
Külön kölcsön saját otthonra

A bőrápolás
már nem gond
Használja a

fabulon -t!

Nappali és éjszakai,
vitaminos bőrtápláló
és hidratáló arckrémek,
száraz, normál
és zsíros bőrre

Kéz-
és testápoló-
szerek

az egész test bőrének
ápolására,
kétféle illattal

A FABULON BIOAKTÍV
KÉSZÍTMÉNYEK
ÓVJÁK ÉS SZÉPÍTIK A BŐRT

Tartalom

5 Köszöntő március 8-ra
7 Stetka Éva: Erőt adó kor
8 Raffai Sarolta: Autóbusszal két állomás között
10 Esztergomi László: Hogy szebb és könnyebb legyen az élet
38 Nagy László: Virágok, veszélyek
39 Raffai Sarolta: Döbbenet
43 Galgóczi Erzsébet: Valahol fények
49 Lányi Sarolta: Unoka
50 Sumonyi Zoltán: Képeslap
51 Bihari Klára: Ég és föld között
54 Beney Zsuzsa: Hogyan vártalak?
55 Thurzó Gábor: A tanú
63 Devecseri Gábor: Ha elmész
64 Kende Sándor: Egy masamód (Olasz arcképvázlatok)
66 Csorba Győző: Nem történt semmi
67 Lendvai Vera: Konferencia Prágában
70 Keszthelyi Zoltán: Az ébredés himnusza
71 Pálfy József: Nők a politikában . . .
89 Bede Anna: Csak az időt
90 D. Fehér Zsuzsa: Kovács Margit
94 Jékely Zoltán: Este a kerekeskútnál (Zsófikának)
95 Demeter Imre: Arcképvázlat három színésznőről
103 Devecseri Gábor: Csak
104 Beney Zsuzsa: Búcsúzó
105 Kende Sándor: A Szajna lánya
110 Vas István: Rapszódia egy őszi kertben
112 Kertész Magda: Miért vásárolnak a nők?
114 Márkus Gizi: Divattervezők önmagukról, hivatásukról
123 Kisjó Sándor: Színek és hatások
125 Gál Zsuzsa: A pult másik oldalán
129 Lendvai Vera: Mini-lexikon nőkről nőknek

145 Jékely Zoltán: Egy erdei gyümölcsösben
146 Néhány szó az üdülésről
151 Kaposy Miklós: Mennyei pokol
– Szalmaözvegységem naplója –
153 Konrád Júlia: Könyvek – mindennapra
164 Csorba Győző: Családi följegyzések
165 Kertész Magda: Társasélet
167 Bars Sári: Üdítő italok
174 Wágner Miklós: Gyermekünk biztonságos közlekedéséért
180 Székely Dezső: Szegény szerelmesek
181 Nők a szovjet társadalomban

TN 2136-0-7300

A kiadásért a Táncsics Könyvkiadó igazgatója felel
Felelős szerkesztő: Ponori Thewrewk Aurél
Műszaki vezető: Kiss Károly
Műszaki szerkesztő: Sándor Dénes
Készült 31 200 példányban, 12 (A/5) ív terjedelemben
MSZ 5601-59. Budapest, 1973

72.3370 Athenaeum Nyomda, Budapest
Íves magasnyomás
Felelős vezető: Soproni Béla vezérigazgató